

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MÁJ • KVĚTEN • MAJ • 1994 • Č. 5(432) CENA 5000 ZŁ

Záber z obvodnej volebnej schôdze našej Spoločnosti na Orave. Podrobnejšie o schôdzi píšeme na str. 16-17. Foto: J.Š.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-09-41

ORGAN TOWARZYSTWA
SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN KULTÚRNO-SOCIÁLNEJ
SPOLOČNOSTI ČECHOV A
SLOVÁKOV V POLSKU)
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSKCiS

Sponsor

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny

JÁN ŠPERNOGA

Zespól

Vlasta Juchniewiczová,
Beata Klimkiewiczová, Eugen Miśinec,
Jozef Pivovarčík

Spoleczne kolegium doradcze

Augustín Andrašák, Žofia Bogačková, Jozef
Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lýdia Mšalová, Anton Pivovarčík

Skład i łamanie "IKTUS"

Druk

Drukarnia TSKCiS
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny TSKCiS w Krakowie w
terminach:

do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty:

jeden numer - 5000 zł, kwartalnie - 15000 zł,
rocznie - 60000 zł.
Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa
o 100%

Nie zamówionych tekstów, rysunków i
fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstu.

V ČÍSLE:

Nový predseda OV KSSČaS na Orave	2
Záujem o slovenčinu rastie	2
Lapšanka: Bez koníka niet roľníka	3
Najmenšia obec na Orave	4
Z dejín hornozubrnického urbáru	5
Veselica, Veselica, čo je s tebou?	6
Výpisky z dějin církví	7
Rovnaké šance	8-9
Mraky nad klubovňou	10
Melie z posledného	11
Vzácna spomienka	12
Poliaci na Slovensku	13
Z české literatury	14-15
Obvodná volebná schôdza na Orave	16-17
Poviedky na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia-redakcia - Redakce-čtenáři	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31

Ospravedlňujeme sa čitateľom, že nám tlačiarenský škriatok na str. 11 obrátil fotografiu, na ktorej sa mlynský kameň v takejto polohe zrnu nikdy nedočká.

Redakcia

PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

NOVÁ VLÁDA NA SLOVENSKU

Slovenská politická scéna prežila v minulých mesiacoch väžnu krízu. Jej rozklad spôsobil - hovoriac všeobecne - autoritárny, nekooperatívny štýl riadenia štátu vládou premiéra SR Vladimíra Mečiara, zameraný namiesto urýchľeneho riešenia väžných spoločensko-ekonomických problémov predovšetkým na boj o moc. Hrozilo to destabilizačiou krajiny a napokon vyústilo do otvoreného konfliktu medzi premiérom a prezidentom SR Michalom Kováčom.

Vyvrcholením týchto dramatických dní bolo 27. zasadanie slovenského parlamentu, ktorý po trojdovej diskusii vyslovil napokon nedôveru premiérovi Vladimírovi Mečiarovi. Neskôr na základe uznesenia NR SR prezident SR Michal Kováč odvolal z funkcií premiéra a členov jeho vlády a po konzultáciach s predstaviteľmi opozičných strán designoval na nového premiéra Jozefa Moravčíka a poveril ho zostavením vlády.

Členmi vládneho kabínetu sa stali:

Jozef MORAVČÍK - predseda vlády; Roman KOVÁČ - podpredseda vlády pre nehospodársku činnosť; Ivan ŠIMKO - podpredseda vlády pre legislatívnu; Brígita SCHMÖGNEROVÁ - podpredsedníčka vlády pre ekonomiku; Pavol KANIS - minister obrany, Lubo ROMAN - minister kultúry, Rudolf FILKUS - minister financií, Pavel KONCOŠ -

minister poľnohospodárstva, Eduard KUKAN - minister zahraničných vecí, Július BROCKA - minister sociálnych vecí, Ladislav PITTLER - minister vnútra, Mikuláš DZURINDA - minister dopravy, spojov a verejných prác, Tibor ŠAGÁT - minister zdravotníctva, Lubomír HARACH - minister školstva a vedy, Milan HANZEL - minister spravodlivosti, Milan JANÍČINA - minister privatizácie a správy národného majetku, Juraj HRAŠKO - minister životného prostredia, Peter MAGVAŠI - minister hospodárstva.

Členovia novej vlády zložili predpisany slub do rúk prezidenta SR M. Kováča, ktorý v krátkom príhovore o.i. povedal, že nová koaličná vláda predstavuje veľmi široké názorové spektrum, ale medzi krajnými hranicami tohto spektra je niečo, čo ju môže a musí spájať. "Je to záujem mladého slovenského štátu, záujem podstatnej väčšiny jeho obyvateľov, aby sa Slovenská republika stala čo najskôr uznávanou súčasťou a spoľahlivým partnerom demokratickej Európy, záujem, aby sa občanom čo najskôr začalo dobre dať, bez strachu o holú existenciu v zmysle finančnom, sociálnom, ale aj bezpečnostnom." Zároveň podakoval za prácu predošej vláde a zvášť ocenil zásluhy V. Mečiara o vznik štátnej zvrchovanosti Slovenskej republiky.

Premiér SR Jozef Moravčík

Premiér Jozef Moravčík v krátkom exposé na fóre parlamentu povedal, že dôležitou úlohou novej vlády bude aktivizácia občanov, najmä v oblasti privatizácie, obnovenie ich dôvery k štátu a skvalitnenie jeho právneho poriadku a zdôraznil: "Každý, kto považuje Slovensko za svoju domovinu, je pre nás lojalnym občanom a vláda bude chrániť jeho slobody." Konštatoval tiež, že by chcel predchádzať etnickej a národnostnej delbe občanov SR.

Dôležitým rozhodnutím 27. schôdze Národnej rady SR bolo schválenie ústavného zákona o skratení volebného obdobia. Poslanci NR rozhodli, že predčasné parlamentné voľby na Slovensku sa uskutočnia v dňoch 30.9.-1.10. t.r. (js)

ALMANACH SLOVÁCI V POĽSKU

- to je názov už druhej krajanskej publikácie, ktorú nedávno vydala naša Spoločnosť. Po Učebných osnovách slovenského jazyka, je to tematicky úplne odlišná publikácia, ale týkajúca sa rovnako bezprostredne otázok Slovákov žijúcich na Spiši a Orave.

Cieľom almanachu je, tak ako to uvádzajú jeho redaktori Ľudomír Molitoris - "... nielen dokumentovanie, zaznamenávanie a evidovanie všetkého, čo sa spája so životom, prácou, školstvom, kultúrou, náboženstvom, historiou a územím, ktoré Slováci v Poľsku obývajú, ale aj hľadanie pochopenia problému a snaha o jeho maximálne objektívne poznanie."

Súbor článkov a štúdií, už raz publikovaných na stránkach našho Života, alebo prednesených na konferenciach Ústavu pre zahraničných Slovákov MS v Bratislave, je rozdelených do piatich častí: história, školstvo, dokument z r. 1811, polemiky a dokumenty, dohody, právne normy.

Ako vidieť, je to množstvo materiálu, ktorý neraz potrebujeme v každodennej praxi, alebo sa naň odvolávame. Veľmi vzácné sú štúdie prof. Jozefa Čongvu, týkajúce sa histórie Slovákov v Poľsku, v ktorých poukazuje na späťosť slovenského národa s územím Spiša a Oravy. Zaujímavé sú však aj polemiky L. Molitorisa s autormi článkov osočujúcich slovenskú národnostnú menšinu v Poľsku. Kto by nepoznal štatút našej Spoločnosti, nájde ho na posledných stránkach publikácie.

Almanach vyšiel vďaka finančnej dotácií Ministerstva kultúry a umenia v Poľsku. Je v slovenskom a poľskom jazyku, podľa toho, v akom bol napísaný jednotlivý príspevok.

Almanach Slováci v Poľsku je prvým zväzkom cyklu, ktorý ÚV KSSČaS pripravuje v budúcnosti. Ďalšie číslo sa bude týkať Čechov v Poľsku.

Publikácia je určená pre všetkých, ktorí chcú opäťovne nazrieť do histórie Slovákov v Poľsku, alebo si podrobne preštudovať dokumenty, týkajúce sa slovenskej menšiny.

Almanach bol vytlačený v našej krajanskej tlačiarni a záujemci si ho môžu kúpiť za 30 tisíc zlотов v sekretariáte ÚV KSSČaS v Krakove. Krajania si môžu almanach objednať u predsedov miestnych skupín.

V.J.

DAR SRDCA

Prinášame mená ďalších darcov, ktorí finančne prispeli do našej akcie DAR SRDCA. Sú to: Augustín Andrašák z Jablonky - 500.000 zl a Dana Zonzelová z Podsmia - 40.000 zl.

Ktokoľvek by chcel podporiť našu Spoločnosť, môže prispievať na adresu: Zarząd Główny TSKCiS, ul. św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków. Konto: BDK w Lublinie, II/O Kraków, nr 333401-2017-132.

NOVÝ PREDSEDA OV KSSČaS NA ORAVE

Usmievavá tvár, výrazné čierne oči, trochu hamblivý (má na to ešte právo) a veľmi srdečný - to je nás nový predseda Obvodného výboru KSSČaS na Orave ROBERT KULAVIAK.

Poznáte ho? Dolnozubričania určite. Aspoň tí, čo nakupujú v potravinách pri kostole. Rodinu Kulaviakovcov, ako aktívnych krajanov, však určite poznajú mnohí Oravci.

Robert netušiac odkiaľ prichádzam, ma privítal za pultom svojho obchodu. Bol trochu zaskočený a zmätiený, že už po dvoch týždňoch v novej funkcií od neho Život niečo chce, ale rýchlo prekonal rozpaky a vďačne odpovedal na otázky.

V našej Spoločnosti je mladá generácia veľmi vitaná. Ako vidieť aj na Orave padlo žezlo do mladých rúk. Prepáčte mi netaktnosť, kolko máte rokov?

- Dvadsaťtri. Narodil som sa 15. decembra 1970. Do základnej školy som chodil v Dolnej Zubriči a gymnázium som ukončil v Jablonke. Potom som pracoval v nemocnici v Novom Targu a po roku som si otvoril obchod.

Pekne hovoríte po slovensky. Je to zásluha školy či rodinného zázemia?

- Aj jedného, aj druhého. Veľa som sa naučil v základnej škole a okrem toho od malička pozerám slovenskú televíziu. Na Slovensku mám niekoľko strýkov, ktorých navštievujem. Teraz už žiaľ menej, lebo nemáme čas.

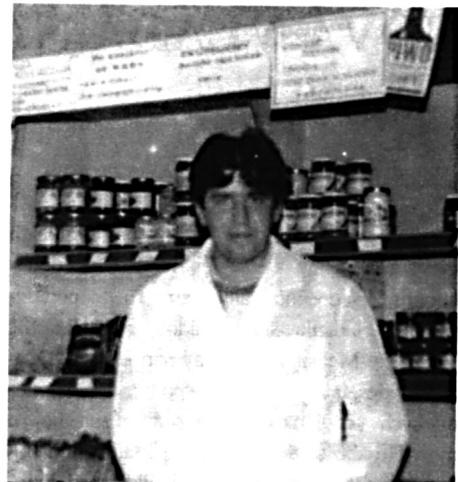
Ste už isté obdobie členom našej Spoločnosti. Ako sa pozeráte na činnosť, ktorú vyvájajú miestne skupiny?

- Do činnosti je zapojených veľmi málo mladých ľudí. Hlavne tých do 30 rokov. Nemá ich čo pritiahnúť. Niekoľko prichádzajú do klubovne, vypožičiavajú si knížku a to je všetko. Samozrejme, že neprejavujú väčší záujem.

Je možné podľa vás zmeniť túto situáciu a zaktívovať členov?

- Myslím si, že áno. Východisko vidím medziiným v organizovaní spoločných podujatí s mládežou pohraničných okresov na Slovensku. Mohli by to byť športové súťaže, napríklad futbal, alebo kultúrna výmena - ako divadlá, súboru. V Zubriči máme dychovku, ktoréj by tiež pomohlo, keby viac koncertovala - hoci aj na Slovensku. V pláne máme návštěvu p. starostu v Námestove, dúfam, že sa nám podarí nadviazať konkrétnu spoluprácu.

Ako si predstavujete ďalšiu činnosť obvodného výboru?

Robert Kulaviak vo svojom obchode

- Som vo funkcii iba veľmi krátko a musím sa ešte veľmi veľa naučiť. A preto aj plán činnosti na najbližšie obdobie pripravuje pán Andrášik, ktorý mi slúbil vo všetkom pomoc. Rozhodne viac by som vedel povedať až po prvej schôdze nového obvodného výboru.

Dakujem vám za rozhovor a želám vám v novej funkcií veľa úspechov a radosti z vydarených podujatí.

Zhovárala sa:

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

ZÁUJEM O SLOVENČINU RASTIE

Túto príaznivú informáciu mi udelila učiteľka Katarína Reisová, ktorá už druhý školský rok učí na Orave. Konkrétnie v Malej Lipnici a Hornej Zubriči. Z 50 žiakov v týchto dvoch obciach stúpol počet na 71 - čo je veľmi potešujúce.

Slovenčina sa tu vyučuje ako povinne voliteľný predmet v 5.-8. ročníku. Čiže je do určitej miery chápaná ako cudzí jazyk (žiaci majú na výber ruštinu alebo slovenčinu) a z celkového rozvrhu sú jej venované 2 hodiny týždenne.

Ale nariadenie ministra školstva z dňa 24.3.1992 jasne hovorí, že v školách s dodatočným vyučovaním materinského jazyka sú mu určené 3 hodiny týždenne. Kde sa stratila 1 hodina (ročne až 35 hodín)? V poriadku, že sa na školách šetrí, ale prečo na úkor vyučovania slovenčiny?

Okrem toho sa s týmto skráteným vyučovaním viazu nemalé problémy. Pri zostavovaní nových učebných osnov, autori - naši krajanskí učitelia, vychádzali z troch hodín týždenne - ako minima. Učitelia na Orave si museli učebný plán prispôsobiť na 2 hodiny týždenne. Učivo je natoliko zhustené, že z 90 minút nemôže byť zmárená ani jedna.

- Osnovy sú zostavené dobre, až na to, že obsahujú také množstvo látok, ktoré je problém zvládnuť. Aby sa deti naučili za štyri roky hovoriť, čítať a komunikovať dobre po slovensky, nastačia 3 hodiny, - hovorí K. Reisová.

Naďštie, aspoň na týchto školách nemajú problémy s učebnicami. Je ich už dosta-

dokonca aj učiteľ má svoju. Problém sa však doriešil až v januári.

Ako učiteľka K. Reisová hodnotí svojich žiakov? Sú vraj veľmi snaživí, aj keď majú čo robiť, aby všetko zvládli. Po prvom roku vedia po slovensky čítať a písat, hoci gramatická časť je slabšia. Rozumejú čítanemu textu a čo je najdôležitejšie, majú o slovenčinu záujem. Však p. učiteľka sa snaží hodiny všemožne spestrovať - pesničkami, hádankami a detskými časopismi Slniečkom a Ohníkom. A čo im robí najväčšie problémy? Piatakom vybrané slová, (ktoré vraj nechcú vojsť do hlavy) a iným mäkké a tvrdé slabiky. Nie je to však so všetkými také.

Úspešná recitátorka Katarína Knapčíková z Hornej Zubriče Foto: J.P.

najhoršie, keďže sa na hodinách vzájomne opravujú. A ešte koncovky - stále sa natiskajú tie "oravské".

Ako hovorí K. Reisová, deti tu všeobecne málo čítajú. Na to sa stažujú aj poštunári.

- Učím ich čítať na hodine. V Zubriči v ZŠ č. 2 viedem knižnicu so slovenskými knihami a vždy sa snažím žiakom ponúknúť vhodnú literatúru. Nie je to najlahšie, keďže sú už starší, ale po slovensky čítajú iba rok. Beletristické texty sú pre nich ľazké - tvrdí K. Reisová.

Medzi žiakmi sú aj obzvlášť šikovní, ktorých snom je študovať na strednej škole na Slovensku a ako tvrdí p. učiteľka - aj si to zaslúžia.

Bodaj by ich bolo čo najviac!

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

BEZ KONÍKA NIET ROĽNÍKA

Najprv Baša, teraz Mišo

Bola zdravá ako orech, silná ako buk. Do roboty ako osa, hybká ako šípka, tenká ako topolík, chytrá ako Pikulík. Dobrá ako med, krásna ako kvet. Tak si na svoju urastenú gaštaniku - kobylu Bašu - spomína rodina Holovcov z Lapšanky.

- *Mali sme ju 23 rokov, - vysvetľuje pani Mária, - aj počala, aj drevo priviezla...*

- *Ked' raz traktor do potoka spadol, - dodáva dcéra Boženka, - sama ho vytiahla.*

Teraz v stajni býva ruský hucul Mišo. Deti predchádzajúceho majiteľa ho roznaznávali a kŕmili cukrom. V novom dome si od nezaslužených sladostí zatiaľ statočne odvyká.

Strmé polia

Žiť v Lapšanke bez koňa? Vodu sitom naberať, udičou orať by bolo jednoduchšie. Len si to skúste predstaviť: z nivy potoka sa po strmých svahoch ťahajú úzke plátky polí. Pôda, ktorá podľa poľnohospodárskej klasifikácie patrí do piatej, či šiestej (teda najhoršej) kategórie, je výdatne posiate tvrdými žulovými kameňmi. Navyše často podlieha zosuvom. Pri ceste, na samom dne doliny sa krí ďaleko domov, zvyšok je roztrúsený po kopcoch. Čo dom, to opevnený hrad. Drevené stajne a stodoly sú mocne zrastené s obytnými domami, tvoria jeden organizmus. A polia? Každé z nich má svoje priezvisko, každé žije svojim nezávislým životom, vysoko nad dolinou, vystavené vetru a ťažkému snehu.

Turistom a lyžiarom sa ostro zarezané svahy spišských vrchov náramne páčia. Už 20 rokov Lapšanku pravidelne navštevuje sto, až dvesto deťí z tzv. oázy.

Železny tátos je drahší

Poľnohospodári však žalostne bedákajú. Niet divu. Po poliach sa štverajú ako alpinisti. Je to drina, od svitu do mrku, ťažká lopota. Z 54-och lapšanských gazdov sa 11 rozhodlo pre kúpu traktora.

- *Traktor na každé pole nevyjde, - vysvetľuje Mária Holová, - bez koňa sa žaden gázda nezaoblíde.*

Boženka Holová jazdí aj bez sedla

Železny pomocník stojí až 120 miliónov zlých. Sám pracovať nebude, potrebuje spoločnosť - kosačku, hrabačku, vlečku. A kolko litrov benzínu sa zmestí do jeho žalúdku! Pije ako dúha!

U Pojedinka Sebastiána sa ozývajú čudné zvuky. Cinkanie, klepotanie, vrčanie, nad jeho gázdomstvom občas blysne záhadný modrý blesk. Kto nevie, že Sebastian má provizórnu výhru, môže fantazírovať o lesných škriatkoch. Vo svojej poľnej pracovni Sebastian reparuje najmä železne tátose, koňa si vie podkúp každý sám.

Na trhu

- *Dobytok išiel dobre, za dva pekné päťmetrové býčky sa dalo kúpiť koňa, - spomína si Mária Holová. Teraz kôň na novotargskom trhu stojí až 25 miliónov zlých, čiže 5 až 6 býčkov. Dobrý tátos musí byť pokojný, nesmie hrýzti, mal by úzko stavať kopytá, aby sa zmestil medzi zemiakové riadky. Treba mu pozrieť aj na zuby a oči. Na Spiši sa hovorí, že červenooké kone bývajú tvrdohlavé a zúrivé.*

- *Ked' kôň nerobi, dožije sa aj 30 rokov, - tvrdí Mária Holová, - Šanovaný kôň na rovni 25 rokov a tu, v horách, 22 rokov.*

Na poli vraj jeden kôň nič neurobí. Keď sa vyberajú zemiaky, susedia si navzájom požičiavajú svojich pomocníkov.

Ej, zle je, keď sa ku koňovi priblíži taký, čo rád na dno kalíškov pozerá a ťažký tabak fajčí. - *Teraz na jeseň jedného takého gazdu, čo sa opil, vlastný kôň zabil. Jedenásť rokov ho už mal... - hovorí Mária Holová.*

Ale beda, keď neštastie postihne samotného tátose. Najzákernejším nepriateľom býva ochvat, čiže zápal chrbotového svalstva. Keď začne šaliť tá neprijemná choroba, ľudia vytahujú denaturát, aby svojich pacientov natreli a rozohriali im svalstvo. Potom už treba dávať pozor a obliekať ich do teplých diek a pokrovov...

V strede Lapšanky, pod lesom, sa kedysi načádzal cintorín zvierat. Tam pochovávali aj konie. Dnes zdochnuté zvieratá odkupujú jatky, alebo krakovské ZOO. Levy a tigre tiež musia niečo jest.

Lapšanský kostolík

Všetky cesty vedú cez Lapšanku

V Lapšanke sa z času na čas objavili i kone, ktoré nelopotili na poliach šikmých ako strechy. Kráčali dôstojne dolinou a viedli ich zarastení chlapci v hrubých kabátoch. Atmosféra ako na divokom západe. Z domov, opevnených hradov, na nich pozerali zvedavé oči. Prach na ceste, všade ticho. - Pašeráci, - šepkali si domy, opevnené hrady. A celá karavána, hybaj, rovno na vrch, kde viedie cesta na Repiská - Grochoľov potok, a kde stojí kaplnka, v ktorej sa zvonom rozháňajú búrkové mraky.

Jeden zvonár tam v 67-om prišiel o život, keď ho od hlavy po päty prešiel rozrúrený blesk. Od kaplnky je len kúsok do hranice - a na druhej strane - rusínska obec Osturňa. Tam utiekli po vojne aj niekoľkí Lapšančania a pred nebezpečnými úradmi sa maskovali osturnianskymi krojmi. Pohraničná stráž sa neraz obšmietala okolo zadymenej osturnianskej krčmy, vedľa ktoréj sa zvonom obľubou chodili na pivo mnohí Lapšančania.

Prepašovať koňa cez hranicu sa oplatilo viac ako zapriahnuť ho do voza. Ale to sa vraj skončilo. Teraz zarastení chlapci z Osturne v hrubých kabátoch vedú okolo kaplnky svoje býčky. V Poľsku za ne dostanú viac...

Na celom svete

- *Ked' som pracoval v Tanape, mali tam jedného koňa, ktorého Grochoľov volali, - vysvetľuje Vojtech Holový - naše spišské kone si veľmi chválili.*

V Tatranskom národnom parku sa čistil les, odstraňovali následky lesných kalamít. Kone sa ani na chvíľu nezastavili. Aj chlapci z Lapšanky pracovali s pílovou ako srše, piliny lietali ako roje včiel. Za prácou nechodili len na Slovensko, ale aj na "Ukrainu", to znamená do Bieszczad, na opustené polia, zarastajúce sady a do zabudnutých dedín. Niektorí sa vybrali na západ, do Kamiennej Góry, a potom kde ľahšie, rovno do New Yorku.

- *Spišiaci celý svet budujú, - hovorí Vojtech Holový - murári od nás sú všade, v celej Európe.*

Text a foto:
BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

NAJMENŠIA OBEC NA ORAVE

Osada Kyčory sa nachádza medzi dvoma pomerne veľkými dedinami na Orave - Malou a Veľkou Lipnicou. Zo všetkých strán je obklopená lesmi a vtesnaná do úpätia Babej hory. Ozajstné krásne a tiché ústranie, v ktorom však pulzuje normálny život. Podobne ako v iných oravských obciach, aj tu veľké murované domy nahradili staré drevenice. Cez dedinu vedie pekná asfaltovaná cesta a na strechách domov sa vyplňajú televízne antény. Obec má základnú osmročnú školu, väčšiu kaplnku, v ktorej sa v nedelu a sviatky odbavujú sv. omše, dva obchody, nevelkú požiaru zbrojnicu, zatiaľ iba dva telefóny, no a už viac rokov aj svojho richtára.

Richtársku palicu nahľadal zub času

Hovorí sa, že všetky cesty vedú do Ríma. V Kyčoroch vedú k richtárovi. Každý, kto sa chce o obci niečo dozvedieť, ide k pánu Ludwikovi. Tam je informačné a riadiace centrum obce.

Ludwik Mlynarczyk nepochádza z Oravy. Žil sa však natrvalo s týmto krásnym regiónom, najmä zásluhou neopakovateľného oravského folklóru, ktorý ho, ako sám priznáva, úplne očaril. Obyvatelia Kyčor ho plne akceptovali, ba zdal sa im natoľko dôveryhodný, že mu pred niekolkými rokmi zverili funkciu richtára. Vykonáva ju - ako žartovne prízvukuje - bez richtárskej palice, lebo tou by dnes nič nezmohol. S ľuďmi sa treba rozprávať, presvedčovať a ak dupnúť, tak iba argumentmi.

- Podne do klubovne - povedal kyčorský richtár ihneď po zvítaní a na môj prekvapený pohľad dodal: - Áno, do klubovne MS KSSČaS u Antalčka. Moje vzťahy s mestou skupinou vašej Spoločnosti sú celkom dobré. Klubovňa bude najvhodnejším miestom, kde sa dá v klude porozprávať.

Obec má svoje problémy

Kyčory boli odjakživa osadou administratívne pričlenenou k Veľkej Lipnici. Kyčorania si už v roku 1984 vybojovali určitú samostatnosť, keď sa stali tzv. šoltýštvom a mohli mať vlastného richtára. Neskôr, keď sa Veľká Lipnica stala samostatnou gminou, aj oni získali štatút samostatnej obce.

Hasičská zbrojnica

- Naše snahy, - hovorí L. Mlynarczyk - v ktorých nás podporovala gminná rada a voj, priniesli očakávaný výsledok. Sme hrdí na to, že Kyčory sú samostatnou obcou, ktorá má dokonca svoje dve osady: Polanu a Šarku.

Kyčory si na tento rok naplánovali niekoľko viac alebo menej nákladných investícii. Pokračuje sa vo výstavbe pomerne veľkej základnej školy, ktorú začali budovať už v roku 1992 po zbúraní časti starej. Je hotová v hrubom stave. Je to súčasť tretia prístavba v dejinách tejto školskej budovy, lenže svojím objemom asi dvojnásobne presahuje bývalú školu.

- Dobre sa stalo, že sa v Kyčoroch buduje nová škola - hovorí učiteľka Mária Karkoszková. - Vyžaduje si to od nás učiteľov, ale aj žiakov, nemalú trpeznosť, lebo aj tie skromné podmienky, ktoré sme doposiaľ malí, sa v súvislosti so stavebnými prácammi ešte zhoršili. Dúfame však, že zanedlho budeme mať peknú a predovšetkým priestranšiu školu. Potrebujeme ju, veď už dnes máme takmer 100 det.

Hlavným investorom tohto objektu je Gminný úrad vo Veľkej Lipnici. Niektoré drobné práce urobili tamojší ľudia zdarma a kyčorskí členovia urbárskeho spolku vo Veľkej Lipnici darovali pre školu po pol kubika dreva. V novej škole má byť o.i. aj riadna telocvičňa, ktorá bude zároveň slúžiť potrebám obce (schôdzky, slávnosti, nácvik súborov a pod.). V novej budove sú naplánované aj jedno- a viacizbové byty pre učiteľov. V súvislosti s tým sa natíska otázka, či sa nájde taký, ktorý by sa podujal vyučovať slovenčinu. O záujemcov by iste nebola núdza.

- Predošlá riaditeľka mi povedala, - spomína predsedca MS E. Antalčík - že pokiaľ bude ona v tejto škole šéfovať, o slovenčine nechce ani počuť. Teraz sme všetci zaneprázdnení výstavbou, ale onedlho sa znova pokúsim nastoliť túto otázku. Dúfam, že úspešne.

Spojenie so svetom

V súčasnosti Kyčory majú veľmi dobré autobusové spojenie. Dochádza tam pravidelne vyše desať autobusov Štátnej automobilovej dopravy z Nového Targu. Zároveň majitelia

Vstup do Kyčor stráži malá kaplnka

súkromných autobusov zastavujú svoje vozidlá na zastávkach vo Veľkej Lipnici, avšak len vtedy, keď ľudia najviac cestujú napr. na jarmok do Jablonky buď do Nového Targu. V súvislosti s tým autobusy štátnych liniek idúce do vzdialenejších Kyčor a späť, nemajú dosť zákazníkov. Podobnú prax sa súkromníci snažia zaviesť aj na jedinej linke do Krakova. Kyčorania sa preto obávajú, že im pre takéto neseriózne kradnutie cestujúcich riaditeľ PKS v Novom Targu môže zrušiť niektoré linky, o ktoré ešte nedávno tuho bojovali. Kyčorania nie sú proti konkurencii, chcú len, aby súkromné autobusy premávali pravidelne o určenej hodine.

Kyčory sa telefonizujú. Doposiaľ malí iba dva telefóny - v škole a družstevnom obchode. Zanedlho budú mať ďalších štrnásť, dokonca aj vo vzdialenejších osadách Šarka (3) a Polana (2).

- Pôvodne sa plánovalo zaviesť len dva dodatočné telefóny - vraví L. Mlynarczyk. - Jeden k richtárovi a druhý do osady Polana. Boli na to aj štátne finančné prostriedky. My sme sa však dohodli, že ti, čo chcú mať telefón, sa naň poskladajú, a za to kúpime vhodný telefónny kábel, chýbajúce silípy a zaplatíme za montáž. Zatiaľ to vychádza po 10 mln na každého. One-dlho zavŕšime práce a už iba od novotarskej telekomunikácii bude závisieť, kedy nás napoja na ústrediu.

Je to nádrž pre kačice alebo pre ochranu pred požiarmi?

Požiarnikom vodu, vodičom cestu

Kyčory majú svoj dobrovoľný požiarne zbor a nevelkú požiarne zbrojnici, ktorú práve teraz prispôsobujú - dalo by sa povedať - modernej dobe. Spoločenskú miestnosť s malou scénou na prízemí už opravili. Na poschodí bude útulné miesto na posedenia. Vybavia ho stolmi a stoličkami a do komína namontujú olejové vykurovacie zariadenia. Horšie to vyzerá s hasičským zariadením, ktoré je veľmi skromné. Možno, že tento rok sa im konečne podarí kúpiť dodávku Nysa, o ktorú sa usilujú už vyše tri roky. Zato v obci sú až dve protipožiarne vodné nádrže. Vybudovali ich na začiatku 60. rokov a zdá sa, že odvtedy neboli opravované. Jedna na tzv. Pošane preteká a nemožno v nej udržať dostatok vody, kým druhá, v dedine, nezakrytá, je v dezolátnom stave. Kúpajú sa v nej kačice.

- Chcem tieľo nádrže tento rok opraviť - hovorí kr. E. Antalčík. - Sú už nepostačujúce, preto sme nútene vybudovať ešte jednu. Bude to vlastne nevelká haľa na kyčorskom potoku.

Cez Kyčory vedie pekná asfaltová cesta, ktorú vybudovali pred pár rokmi. Naproti tomu cesta spájajúca dedinku s Veľkou Lipnicou, najmä úsek do Tichého potoka, je vo veľmi zlom stave. Obec sa usiluje o jej opravu.

Kultúru nechceme deliť,

zdôrazňuje L. Mlynarczyk, hovoriac o svojom koničku - folklóre. Kyčory sú skutočnou pokladnicou oravského folklóru. Pôsobí tu detská folklórna skupina, vynikajúca sláčiková kapela - detská a dospelých a folklórna spevácka skupina našej Spoločnosti. V tomto krásnom záčiatku niekolkokrát prebiehali oravské folklórne slávnosti tzv. Pastiersky sviatok. Láska k domá-

cej ľudovej kultúre sa rodia snažia vstupovať už malým deťom. Majú to aj v školskom programe.

Nad budúcnosťou speváckej skupiny MS KSSČaS v Kyčoroch sa väzne zamýšľa i jej členka Joanna Antalčíková. - Nemôžeme sa ako si dopracovať vlastnej sláčikovej kapely, ktorá by sprevádzala našu folklórnu skupinu. Sú v našej MS nadaní muzikanti, v klubovni a u krajanov sú hudobné nástroje, máme kde naciťovať, lenže ľudia sú dnes tak zaneprázdnení a zapracovaní, že na kultúru nemajú čas. My si však svoju spevácku skupinu udržíme, aj keď bez kapely. Dúfam, že budeme mať príležitosť verejne sa predstaviť. Radi by sme išli na Slovensko.

Kyčory sa významne podielajú na rozvíjaní oravského folklóru. Všimli si to vysoké štátne kultúrne ustanovizne, ktoré nedávno udelili L. Mlynarczykovi prestížnu cenu Oskara Kolberga. Srdečne gratulujeme.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

Z DEJÍN HORNOZUBRICKÉHO URBÁRU

Urbárske spolky na Orave sú združením spoluľahátkov pomerne rozľahlých lesných a pasienkových plôch vydelených oravským obciam po roku 1848 v období oslobodenia roľníkov z poddanstva v Rakúsko-Uhorsku a najmä po vydaní v roku 1853 urbárskeho patentu a zákona uhorského snemu v roku 1871, ktorý lesné prídeľy dávnych urbárskych obcí dával do spoločného vlastníctva tzv. urbárnich spoločenstiev. Urbárske spolky pôsobia na základe svojich stanov a majú veľkú samostatnosť v spravovaní svojho majetku. Ich pôsobenosť sa však musí zhodovať so všeobecne platnými predpismi týkajúcimi sa lesného hospodárstva v štáte.

Máloktoč obecná záležitosť vzbudzovala tak veľký záujem obyvateľov, ako činnosť urbárskeho spolku. Ani nečudo, viedlo to bol pre každého člena spolku zdroj značných príjmov, ktorých výška závisela predovšetkým od počtu podielov v spolku a samozrejme aj od veľkosti majetku, ktorým daný urbársky spolok disponoval. Zdá sa, že zo všetkých obecných funkcií, na ktoré obyvatelia dediny mali priamy vplyv a mohli sa o ne uchádzať, iba úrad obecného richtára mohol konkurovať s postavením predsedu urbárskeho spolku.

Forma urbárskeho vlastníctva na Orave pretrvala obidve svetové vojny a udržala si svoje autonómne postavenie aj napriek tomu, že Orava niekoľkokrát menila štátu príslušnosť: z rakúsko-uhorskej do roku 1918 na česko-slovenskú do 1920, poľskú do 1939, slovenskú do 1945 a od 1946 opäť poľskú. Urbár úspešne prekonal aj obdobie socializmu a napriek viacerým pokusom nepodľahol nacionalizácii.

Dnes, podobne ako pred vyše storočím, je urbár bohatstvom obcí, spoločným majetkom viacerých účastníkov, ktorých nátlak verejnosti nútí prispievať i na rôzne obecné verejnoprospešné ciele (napr. na výstavbu škôl, ciest, mostov, kostolov a fáru, požiarnej zbrojnice,

zdravotníckych stredísk a pod.). Bez nadsádzky možno povedať, že urbárske spolky na Orave vždy boli a nadále sú najvýznamnejšimi sponzormi verejných investícii, aj keď ich štedrosť nie je vždy náležite ocenená. A mala byť, lebo každý dar urbára je zároveň osobným príspevkom jeho každého člena.

Základné údaje

Podľa veľkosti spoločného majetku hornozubrnický urbársky spolok patrí k najmenším na Orave. V stanovách zaregistrovaných 17. februára 1966 na Okresnom národnom výbere v Novom Targu je zapisané, že má 141,22 ha, v tom 129,93 ha lesov. Pre porovnanie uvedime, že urbársky spolok v Dolnej Zubrici má 508 ha, v Chyžnom 445 ha a v Jablonke až 1002 ha. S hornozubrnickým je porovnatelný snáď len urbársky spolok v Podviku, ktorý vlastní 166 hektárov. Spomínaných 141 ha je vlastne len časť majetku, ktorý urbár kedysi vlastnil. Podľa rozprávania starých obyvateľov, Hornozubrčania mali oveľa viac lesov. Časť v Oraviciach, a ďalej, o ktoré tuho bojovali s vrchnosťou a zubrnickými zemanmi, v Hornej Zubrici. Asi pre veľkú vzdialenosť od obce, alebo z iných dôvodov, kdesi koncom minulého storočia Zubričania les v Oraviciach predali a kúpili zač, čo sa zdá byť neuveriteľné, iba pozemok pre miestnu obecnú školu.

Podiel v hornozubrnickom urbáre sa od nepamäti označoval tzv. grajciarmi a závisel od množstva pôdy, ktorú daný roľník vlastnil. Dávna plošná miera týkajúca sa urbára bola dvojstupňová. Najmenšou jednotkou bol grajciar (ok. 30 árov) a 10 grajciarov tvorilo tzv. okrúhly (ok. 3 ha). To znamená, že keď niekto vlastnil 3 okrúhle poľa, mal v urbáre podiel vo výške 30 grajciarov. Keď sa napr. valne zhromaždenie členov urbára uzneslo, že v danom roku bude dávať prídel dreva vo výške 0,08 m³ na grajciar, spomenutý gazda dostal celkom slušný, dva a

polkubíkový strom. Výška ročného prídelu (tzv. etatu) bola pohyblivá a závisela od rôznych činiteľov, o. i. od lesohospodárskeho plánu, prírastku lesných zásob, podporovania nejakej verejnej iniciatívy a pod.

V hornozubrnickom urbáre mali podieľa iba gázdovia a farský úrad, ktorý vlastnil veľký areál pôdy. Naproti tomu zemania podieľa nemali, aj keď vlastnili rozľahlé lesy a polia. Členmi urbára sa nestali ani chudobní želiaři, ktorí na nich pracovali a neskôr sa usadili na zemianskych roliach. Tento základný princíp podielníctva v urbárskom spolku, uzákonený uhorským snemom, platí dodnes a je veľmi dôsledne dodržiavaný. Najbohatší roľníci mali v urbáre podieľa vo výške 40 až 70 grajciarov. Každý rok im za to prislúhalo prídel - dva až tri stromy. Z podielníctva v urbárskom spolku vyplývali aj ďalšie výhody, napr. právo kupovať (licitovať) drevo určené na predaj, zbierať kamene a tažiť štrk na opravu polných ciest a pod. Členovia spolku mali však aj povinnosti: sadenie stromkov, čistenie lesa, opravu urbárskych ciest a mostíkov a pod.

V dôsledku delenia, predaja a výmeny pôdy, ako aj samotných podielov v urbáre sa značne zmenil aj počet členov urbára a veľkosť jednotlivých podielov. Kým v roku 1904 hornozubrnický urbársky spolok mal 228 členov, v roku 1966 sa ich počet zvýšil na 325. Zdalo by sa, že počet podielov (grajciarov) by sa nemal meniť, ale - nevedno prečo - nie je to tak. Asi nesvedomito budú úmyselnej manipulácií podielmi byvalého vedenia urbára v Hornej Zubrici treba pripisať to, že zapisané údaje o počte podielov v rôznych časových obdobiach a v rôznych dokladoch sa niekedy podstatne odlišujú. Tak napr. v niektorých údajoch tej istej zápisnice sa uvádzá, že spolok má podieľa vo výške 4745,03 grajciarov, zasa inde 4851,50 bud 4770,25 grajciarov a dokonca 4920 grajciarov. Otázka celkového počtu podielov bola viackrát predmetom rôznych úprav a výpočtov, ale nadále vzbudzuje pochybnosť. V súčasnosti sa oficiálne uvádzajú 4745,03 grajciarov.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE.
EUGEN MIŠINEC

VÝPISKY Z DĚJIN CÍRKVÍ

V minulých číslech Života jsme vás seznámili s obširnými výňatky z dějin církví se zvláštním přihlédnutím k období reformace a kontrareformace. Dnes na závěr toho cyklu přinášíme ve zkratce dějiny evangelické reformované církve v Polsku. Jejími členy jsou i naši krajané.

Evangelická reformovaná církev v Polsku patří k církvím pocházejícím ze švýcarské reformace 16. století (Zwingli a Kalvín). Její hlavní zásadou je to, že jediným zdrojem víry a životní normou je Starý a Nový zákon, které obsahují všechno, co je člověku potřebné ke spásě. Z toho vyplývají určité rozdíly, jimž se tato církev liší od jiných křesťanských církví. Evangelická reformovaná církev v Polsku má synodální a presbiteriánské zřízení. O všech všeobecných církevních otázkách rozhoduje synod - shromáždění volených světských a duchovních zástupců všech sborů a diaspy. Synod se schází jednou za rok. Výkonným a správním orgánem je pětičlenná konzistoř čili rada starších, kterou synod volí na tři roky. Na základním stupni - ve sborech - tyto funkce plní valné shromáždění členů sboru a církevní kolegium. Díky tomu se všichni členové církve mohou podílet na činnosti všech volených orgánů církve. Umožnuje to rovněž rozsáhlou autonomii sborů. Některé funkce mohou plnit výhradně osoby světské. Jsou to předseda synodu, předseda konzistoře, předseda církevního kolegia a předseda valného shromáždění členů sboru. Duchovní mají stejná práva a povinnosti jako osoby světské. Netvoří zvláštní stav, jsou pouze povoláni a oprávněni hlásat evangelium, udělovat svátosti a dbát o věřící ve své farnosti. Jsou si navzájem rovní. Jeden z nich, kterého synod volí na deset let, plní funkci biskupa (dříve superintendenta). Taková struktura zdůrazňuje spoluzodpovědnost všech věřících za církev a její služby.

Evangelická reformovaná církev v Polsku navazuje na dědictví reformace. Hlavní zásady víry a působnosti vyvazuje z II. helvetské konfese, přizpůsobené polským podmínkám a přijaté v roce 1566, známé jako Sandomierská nebo Polská konfese, a z Heidelbergského katechismu z roku 1563. Formy kultu upravuje Gdańská agenda z roku 1637.

Charakter evangelické reformované církve v Polsku utvářely tři proudy: polský, emigrantů, ze západní Evropy (Švýcaři, Francouzi, Skoti, Němci a Holanďané rychle se asimilující v polských podmírkách) a českobratrský, který dodnes ovlivňuje cha-

rakter církve. Potomci českých bratří z třetí vlny emigrace v 18. století, kteří uprchli z vlasti před náboženským pronásledováním, posiliли řady členů této církve v Polsku a založili řadu sborů. Některé z nich působí dodnes (např. Zelov a Kucov). Čeští bratři zachovali svůj jazyk a zvyky. Vnesli do polského evangelicismu charakteristickou kázeň, pracovitost a rozvinuté formy vzájemné pomoci. Tyto rysy do značné míry ovlivnily vnitřní život církve.

Počátky reformované církve v Polsku dosahují čtyřicátých let 16. století, kdy do Polska začalo pronikat učení švýcarských reformátorů Zwingliho a Kalvína. První reformované bohoslužby se konaly v Pińczowě v roce 1550. V té době začaly v Malopolsku, Velkopolsku a na Litvě vznikat reformované sbory. Do Polska se vrátil ze západu proslulý reformátor Jan Laski (1499-1560), jehož obětavá práce vnitřně poslila mladou církev. Reformátorovi se sice nepodařilo vytvořit jednu celonárodní evangelickou církev, ale položil v reformované Jednotě základy synodálního presbiteriánského zřízení. Jednota je tradičním názvem reformované církve v Polsku, např. Jednota malopolská, Jednota litevská apod.). Reformovaní evangelíci pokračovali v úsilí Jana Laského o spojení tří hlavních reformačních vyznání (luteránství, kalvínského a českých bratří). Jako základ dohody navrhovali Sandomierskou konfesi. Částečným úspěchem byla Sandomierská dohoda (1570), zavazující všechny tři církve ke spolupráci, vzájemné úctě a obraně svých práv. Další důležitou etapou snah o spojení byla Varšavská konfederace (1573), která měla zajistit náboženský smír a toleranci v Polsku.

V Polsku se však rozvíjela kontrareformace a vnitřní spory mezi protestanty (v reformované církvi antitrinitáři). To v krátké době oslabilo dosah a sluhu působnosti reformovaných církví. Evangelicismus přestal být důležitou složkou národního života, jakou byl ve druhé polovině 16. století. 17. století a začátek 18. století byly dobou triumfu kontrareformace. V roce 1634 došlo sice na synodu ve Włodawě ke spojení Jednoty bratří českých s reformovanými evangelíky z Malopolska a Litavy, ale to už nemohlo zastavit proces slabnutí vlivu reformované církve. Teprve navrácení práv disidentům (1768) zahájilo novou etapu v životě reformované církve, oživilo její práci a rozvoj. Vznikly nové sbory, rozvinulo se školství a charitativní práce, vyrostly nové budovy. Navzdory nesvobodě (1795-1918) a poměrně malému počtu věrných církev rozvíjela svou činnost.

Druhá světová válka přinesla reformované církvi v Polsku velké ztráty. Rozbité sbory, ztráta zkušených duchovních a mnoha světských pracovníků církve, emigrace - to vše vyvolávalo pochybnosti, zda jsou možnosti a vůbec smysl obnovy církevního života. Hrstka oddaných věrných se starým superintendentem Stefanem Skierským se však rozhodla pro obnovu. První poválečný

Šestidílná Bible Kralická (1579-1593)

synod se konal teprve v roce 1947. Rok za rokem se hojily duchovní i materiální rány, které církev utrpěla. Díky obětavosti věrných v Polsku i zahraničí sbory začaly normálně působit. Velkou zásluhu o to měl mnohaletý biskup (1953-1978) Jan Niewieczewski (zemřel v r. 1981). Nelze tu uvést všechny práce a úsilí, díky nimž evangelická reformovaná církev v Polsku může dnes normálně působit a sloužit věrným v jednotlivých sborech a diaspoře. Přes nevelký počet členů (několik tisíc osob v 9 farnostech a 8 sborech s dojíždějícím knězem) se reformovaná církev snaží žít a působit tak, aby znásobila potenciál dobra v národě a upevnila svazky a lásku mezi všemi vyznavači Ježíše Krista.

Evangelická reformovaná církev v Polsku je členem Světové aliance reformovaných církví se sídlem v Ženevě, která sdružuje přes 60 milionů věrných ze 150 zemí.

Sídlem hlavního orgánu církve - konzistoře - je Varšava. Duchovní představenstvo dnes spočívá v rukou biskupa Zdzisława Trandy, kterého do této funkce zvolil synod v roce 1978. Duchovní, od nichž se vyžaduje vysokoškolské teologické vzdělání, studují na ekumenickém učení - Křesťanské teologické akademii ve Varšavě. Církev vydává od roku 1926 náboženský a společenský časopis, měsíčník Jednota, který má sloužit nejen členům církve, ale všem lidem, kteří se zajímají o evangelicismus a ekumenismus.

Zásady eklekticismu způsobily, že v Polsku i na celém světě je reformovaná církev otevřená vůči jiným vyznáním a od počátku je hybnou silou ekumenických snah. Tak tomu bylo už za reformace (Sandomierská dohoda) i v pozdějších dobách (pokusy o církevní unii s luterány v 18. a 19. století), a také v meziválečném období a za II. světové války, kdy se tvořily základy ekumenické rady. Od počátku existence polské ekumenické rady (1946) je reformovaná církev jejím členem a biskup Jan Niewieczewski byl 15 let (1960-1975) jejím předsedou.

Kněz JERZY STAHL

Veselica, Veselica, čo je s tebou?

Podlaha duní, parádne vyčistené čižmy krpčia v divom víre, pestré sukne sa krútia ako dáždniky poháňané vetrom. Pod šikovnými nôžkami nedeckých tanečníkov sa už prehýbalo nejedno pódium.

Devätkrát v Detve, na Jánošíkovských slávnostiach v Terchovej, v Strážnici. Nad slovenským morom - Oravskou priehradou spievala spolu s Karlom Gottom. Medzi chladnými a tichými múrmami Červeného Kláštora sa jej hlasy ozývali počas Zamagurských slávností. A v lete, keď slnko v starobylom Kežmarku karneň na oheň rozpálilo, zavítala na tradičné jarmoky. Videla aj stovežatú, aj Martin - srdce Slovenska.

Pri francúzskom mori

Matica slovenská každoročne organizuje choreografický kurz pre krajanov. Pred štyrmi rokmi sa na jednom takom podujatí v Moravanoch pri Piešťanoch (kde sa od znameniteho vína jazyk v ústach rozplýva, a kde unavené kosti rozohrievajú liečivé pramene), zoznámila Marta Strončeková z Nedece s Francúzom Valtierom Remie, vedúcim folklórneho súboru Guingoi z Bedarieux. Kedže Remie objavil v slovenskom folklóre bezodnú pokladnicu, dychtivo sledoval všetko, čo by mohlo rozozvučať skryté struny v jeho južanskom srdci. A Veselica rozozvučala. S Martou sa dohodol ihneď. Ešte ostávalo vybaviť nevyhnutné formality a Nedečania sa ocitli v krajine tmavomodrých viníc, rozľahlých soľných jazier, tajomných katarských hradov a keltských opádií - v Languedocii. Tam, kde sa od mora valí silný mistrál, a kde vo vzduchu cítíš soľ a jód, spievali pesničky čiernovlasým južanom.

Dokolečka, dokola... Foto: J. Pivovarčík

Žofka Bogáčiková so svojím Mirkom, nádejou Veselice

Zahraničný hostia

Veselica prebrala na seba aj úlohu srdečných hostiteľov. Guingoi vystúpil v Nedeci a Spišiaci mali možnosť vidieť, ako sa zabávajú horúci južania. Všetko by dopadlo na jedničku, keby záhadný zlomyseľníci neukradli francúzske kufre s krojmi a cukrovinkami. Tráпny pocit nevysvetlenej situácie sa dodnes vznáša v nedeckom kultúrnom dome.

Pred siedmimi rokmi Veselicu navštívil štyridsaťlenný holandský súbor, pred piatimi slovenský súbor Mlynčeky z maďarského Pilisszentkeresztu pod vedením László Urbánicsa.

O Nedeci sa nedá povedať, že by bola pupkom sveta, ale vďaka lúbivému spevu a tancom ju zahraniční návštevníci neobchádzajú.

Prečo si posmutnela?

Prečo je s Veselicou v poslednom čase tak ťažko? Prečo veselá posmutnela?

- *Teraz ľudia len pred televízorami a videami sedia, ťažko je niekoho nahovoriť,* - vysvetluje Žofia Bogáčiková. Okrem záker-

ných požieračov voľného času Veselica oslabuje najmä to, že nemá spoľahlivú hudobnú kapelu, s ktorou by mohla systematicky nacvičovať. Z času na čas je zahrajú cigánski hudci. Chýbajú však muzikanti, na ktorých by sa mohla vždy a v sade spoľahnúť.

Nedecká Veselica vznikla v roku 1975 ako amatérsky súbor, ktorý sa venuje autentickému, neštylizovanému folklóru. Od začiatku ho viedie Žofia Bogáčiková, ktorá predtým načerpalá bohaté skúsenosti v nedeckom ochoťníckom divadle. Na začiatku mal každý svoj kroj, neskôr Nedečanky, pracovité ako včielky, ušili dvanásť ženských, aj mužských krojov.

Najväčšie úspechy však začali blednúť, počet členov klesá a pravidelné skúšky sa menia na náhodné stretnutia.

- *Ked sa dozvieme onejakej akcii, nacvičujeme v klubovni asi mesiac pred predstavením,* - vysvetluje Žofia Bogáčiková. Cez deň niet času, a tak sa tanečné cup, cup, klop, klop ozýva v nedeckej klubovni každý večer od desiatej do jednej v noci. Zaujímavé podujatie vie pritiahnúť na skúšky až 40 ľudí.

Bude lepšie?

Po spišských Fašiangoch v Krempachoch, ktoré sa uskutočnili v dňoch 5.-6. februára 1994, by sa mohlo zdať, že áno. Detská Veselica obsadila krásne druhé miesto, najmä vďaka svojej pozoruhodnej choreografii a skupinu Betlehencov (či vlastne Betlehémkyň) porota ocenila najvyššie.

Za odmenu pripravuje Žofka Bogáčiková zájazd do Kežmarku, aby svojim mladým zverenkyňám ukázala jedno z najkrajších spišských miest. Dievčatá budú mať možnosť stretnúť sa aj so známym slovenskou spisovateľkou Nórrou Baráthovou, Žofkinou priateľkou.

- *Ked vyrastieš, budeš spievať vo Veselici a krásne tancovať?* - pýta sa Žofka svojho ročného synčeka v náručí. Malý Miroslav sa spokojne usmieva.

- *Budem. Čoby nie?*

Text a foto:
BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

ROVNAKÉ ŠANCE

Čo asi viedlo úrady v roku 1975 k tomu, že tak nemilosrdne odtrhli niekoľko okrajových oravských dedín od ich centra - Jablonky? Žijú tam predsa rýdzi Oravci. Možno, že posledné administratívne delenie bolo z nejakých príčin naozaj nutné, dnes však už všetci vieme, že sa vo veľkej miere neosvedčilo a neprospelo ani spomínaným oravským dedinám. Niekoľko si pravdepodobne nevšimol, že v takom Pekelníku, Podsmí, Harkabuze alebo Podskli žije slovenská národnostná menšina. Podľa nejednej deklarácie o právach národnostných menšíni by štát nesmel násilne odtrhať a rozdeľovať formou administratívnych zmien súdržné zoskupenia menšiny. Alebo si nás niekto všimol až príliš dobre?

Tak, či onak, vznikla nová gmina Raba Wyżna, v ktorej sa ocitli aj dve oravské dediny Podsmí a Harkabuz. A s nimi aj naši krajania. Nechochobili už vybavovať medzi svojich, ale "do Polska". Gmina zasa dlhé roky o tomto kúsku svojho chotára akosi zabúdala - vedie to Orava.

Pri mojich posledných návštavách v Harkabuze a Podsmí som si však všimla, že sa čosí zmenilo. Pozdĺž cest nové telefónne stĺpy, kde tu opravené budovy... Dozvedela som sa, že terajší vojt je veľmi spravodlivý - dohliada a rozdeľuje všetkým rovnako.

Využité a nevyužité šance

Stanisław KALECIAK, vojt gminy Raba Wyżna, mi hovorí, že teraz mu patrí spolu deväť obcí a osád.

- Všetky sú naše a snažíme sa dať im rovnaké šance v rozvoji. Nie všetci ich však využívajú. Čo si predstavujeme pod pojmom rovnaké šance? Nové cesty, spoločenské budovy - ako požiarne zbrojnica, kaplnky alebo kostoly, telefóny. Tým by sme chceli využívať určité disproporcii medzi dedinami. Pomaly sa nám to darí. Všetky obce dostali pri zostavovaní ročného rozpočtu rovnakú sumu peňazí.

Vojt S. Kaleciak (sprava) s pracovníkmi E. Firek-Smolkovou a J. Magierowskym

Tri oravské dediny - Podsmie, Harkabuz a Bukowina-sídliško, vystupujú spoločne. Môžu tak disponovať väčším prídelom, ktorý v minulom roku určili na zavedenie telefónov. Okrem toho im gmina hradí aj najnutnejšie opravy - ako školy a cesty.

Gminná rada sa rozhodla celý rozpočet na rok 1994, ktorý predstavuje 44 miliárd 918 miliónov zl., prepočítal na jedného obyvateľa, a potom podľa počtu obyvateľov ho rozdelil do obcí. Teoreticky sa takto každému ušlo 7,6 milióna.

Ako je to s tými nevyužitými šancami?

- Všetko záleží od iniciatívy občanov a samozrejme richtára, - hovorí S. Kaleciak. - Môžu so svojím prídelom nakladať ako sa dohodnú v dedine. My nekladieme žiadne prekážky. V Podsmi ich investovali na opravu cintorína. V Harkabuze to už bolo horšie. V decembri m.r. za mnou prišli, že im zostało ešte 40 miliónov. Bolo ich treba preinvestovať. My sa za richtára angažovali nechceme a vybavovať tiež nie.

Cesta, ako slepá ulica

Našich krajanov Oravcov veľmi trápi cesty. Diera vedla diery a po každej zime ďalšia. Sú vojvodské a vojvoda na ne peniaze nedá. Je to vraj cesta len pre 1500 obyvateľov a končí sa v Bukowni. Keby sa občanom týchto troch dedín (na konci sveta) podarilo cestu napojiť na Beskid a Podsklie, zmenila by charakter a skôr by sa dostala do plánu pána vojvodu. Taktô isto je to aj s "historickou" cestou medzi Harkabuzom a Rabou Wyżnou. Pamätníci hovoria, že bola slábená za podpísanie plebiscitu v roku 1920. Má 6 km a jej zjazdnosť by nahradila obrovskú obkluku cez Spytkowice a Podvilk. V súčasnom stave sa nehodí ani na zvážanie dreva.

"Diera" v predpisoch

Ako je to s telefónmi, - pýtam sa vojta. V Harkabuze sa stažovali, že urobili čo bolo treba a teraz sa nemôžu dočkať napojenia do siete.

- V súčasnosti nastala akási medzera v predpisoch a nikto nevie ako situáciu vyriešiť. Nowosądzské oddelenie telekomunikácie hovorí, že nemôže spolupracovať s mestskými občianskymi výbormi, lebo nie sú právnickou osobou, a nemajú zárukú pri vyučtovaní. Mala by sa podpísť iná forma dohody medzi telekomunikáciou a investorom, ktorého by zastupovala gmina.

Chcú dobre, a sami si škodia

Do Harkabuza sa necestuje najlepšie. Keby ste hľadali spoj z Jablonky, tak ho nenájdete. Alebo pôjdete pešo, alebo si počkáte na zriedkavý spoj z Rabky. Prečo sa teda zrušila sobotajšia a nedelná ranná linka do týchto dedín? S. Kaleciak bezradne poznamenáva:

- Ľudia sú si sami na vine. Zaplatia vodičovi a nežiadajú si od neho lístok. Tak to bývalo aj v sobotu a nedeľu, keď ľudia cestovali do kostola. Vodič sa nevykázal predanými lístikami a PKS uznať, že linka je nerentabilná. V súčasnosti, aby nám autobus prinavrtili, museli by sme ako gmina zaplatiť okolo 30 miliónov zlôtých ročne. A pritom by stačilo, keby vodič predal na linke lístky za 300 tisíc zlôtých. Tielko ľudí určite cestuje.

Pohľad na Rabu Wyżnu

Ide poštár dolinou

Chcete mať Život? Chodte si poň do Raby. A vybavte si pri tej príležitosti na pošte aj všetko ostatné. Ale by sa nám zíšla pošta - vzdychajú Oravci. Ale len tú z wyżnorabianskej gminy. Nedalo by sa tu zriaď pracovisko so skrátenou pracovnou dobu? Alebo aspoň dojazdovú poštu - ako niektorí hovoria, poštu na kolieskach? - kladiem vojtovi otázku za otázku.

- Tá posledná by bola najlacnejšia. Na udržiavanie stáleho pracoviska nemáme. A okrem toho sú ustálené poštové obvody. Z druhej strany - všetko závisí od poštára, ktorý tu roznáša poštu. Keby bol poctivý a spoloahlivý, ľudia by všobec nemuseli chodiť do Raby. Všetko by vyzbieral a vybavil za nich. Žiaľ, máme aj takého, ktorý sám určuje, ktorý list je dôležitý a ktorý nie. Potom sa stáva, že ríchňák nepríde na schôdzku, lebo nedostal pozvánku.

A roznášať Život by poštár naozaj mohol, lebo som sa dozvedela, že v týchto dedinách chodí s prázdnou kapsou. Málko si objednáva dennú tlač.

Vynikajúci nápad

Kedže gmina Raba Wyżna vznikla z troch okresov a troch gmin, zdalo by sa, že o zdravie budú mať občania postarané. Nie je to však také veselé. Aj keď zdedili niekoľko nových objektov, napr. v Spytkowiciach, boli zle postavené. Najlepšie funguje zdravotníctvo v Rabe. Sem patria aj obyvatelia Harkabuza. Opäť však treba cestovať. Boli vraj plány výstavby malého zdravotného strediska na Orave, ale na taký počet obyvateľov (1500) by mohol pôsobiť iba jeden lekár. Čažko by ho však bolo presvedčiť, aby tam aj býval. A k zubárovi, či detskému lekárovi by bolo treba cestovať niekde inde.

Vojt S. Kaleciak ma informuje, že po školstve by chceli v tomto roku prevziať aj zdravotníctvo.

- Vtedy sa už budeme konkrétnie zamýšľať, ako zlepšiť zdravotnú starostlivosť - hovorí. Treba pouvažovať, či by nebolo lepšie prejsť - podľa celoštátnego trendu - na domáceho lekára. Pre naše podmienky by to bolo výhodné. A preto treba začať od telefónov.

To je vynikajúci nápad. Lekár by hneď videl, v akých podmienkach rodina žije a mohol by v nejednom prípade pomôcť.

Ostýchavosť, či nevedomosť?

To, čo je v mestách úplne bežné - je využívanie sociálnej pomoci. Na viedku je situácia iná. Ľudia sa ostýchajú, hanbia, je im trápne. Radšej sa trápi a čakajú, až im niekoľko pomôže sám od seba. Väčšinu prípadov prihlasujú susedia, alebo rodina. Všímaví sú však aj učitelia a občas na sociálny prípad upozorní richtár.

Zo samého gazdovstva žijú prevažne už len starší ľudia. Mladí odchádzajú za prácou a stredná generácia si privŕába remeslom. Nie je zriedkavosťou, že o celý majetok sa stará iba sama staršia žena. Keď nevládze - nevyrobí, a potom nemá z čoho žiť. Ako je to s podporou u týchto ľudí? - pýtam sa vojta.

- Zdá sa mi, že v tejto oblasti som urobil veľa. Hlavne na oravských dedinach. Poradil som im

v takýchto prípadoch prepísat majetok nástupcovu (dedičovi), alebo ho niekomu prenajať. Tako môžu starí ľudia dostávať dochodok. Oplatí sa to všetkým, ktorí už nevládza pracovať a žijú sami. Dostávajú celkom slušnú sumu.

Správne investované peniaze

Môže sa gmina Raba Wyżna pochváliť nejakou väčšou investíciou?

- Nie je toho veľa, - hovorí vojt. - Postavili sme 2 požiarne zbrojnice v Bielanke a Spytkowiciach. Tretiu sme prerobili z gminného kultúrneho strediska. Nadovšetko sme však uprednostnili školstvo. Dokonca už predtým, než nám administratívne patrilo. Máme spolu 13 škôl a z rozpočtu sme vyhradili na ich opravu a modernizáciu až 4 miliardy zlôtých. Celková suma venovaná na školstvo je však značne vyššia - až 26 miliárd.

Vojta S. Kaleciaka trápi predovšetkým problém vzťahu rodičov k škole a všeobecne k vzdelávaniu. Za posledné desaťročia sa aj tak situácia neporovnatne zlepšila, len uvedomenosť a mentalita ľudí z týchto malých dedín veľmi nie. Rodičia súce posiaľajú deti do školy, ale s vedomím, že si plnia povinnosť voči zákonom a nie voči dieťaťu. Vojt sa na jednej z verejných schôdzí stretol s názorom, že do školy chodí i tak veľa detí - na čo to je! Vraj by stačilo, keby chodili na 2 hodiny denne a učila by ich jedna učiteľka.

Práve tu sa odráža civilizačná zaostalość dediny. Je dobre, ak z jednej základnej školy idú na strednú školu 2-3 žiaci. V celoštátnom meradle je to mizivé percento. Rodičia chcú mať deti doma, aby pomáhali na gazdovstve. Učitelia si od žiakov neraz vypočuli - čo z toho máte, že ste sa takto učili?

Z druhej strany, takýto prístup učiteľov ani nemotívuje. Rodičia sa o vyučovanie nezaujímajú, nevyžadujú od učiteľa efektívnu prácu. Vidieť to na úrovni prijímacích skúšok na stredné školy. Zo žiakov tejto oblasti ich dokáže urobiť len niekoľko.

- Aby sme žiakom nejako pomohli, - hovorí vojt, - zapojili sme sa do štipendiálneho fondu, založeného v rámci podpory rolníctva.

Udeľujeme ho žiakom ZŠ, ktorí pochádzajú z chudobných rodín a učia sa aspoň priemerne.

Agrárna nezamestnanosť

Je to nový pojem, s ktorým sa stretávame čoraz častejšie. Patria sem rolníci, ktorí žijú z niekoľkých hektárov a nemajú temer žiadny príjem. Sami sa súce necítia nezamestnaní, ale kvalifikujú sa medzi nich. Môžu dostávať iba sociálnu výpomoc. Raby Wyżnej sa tento problém týka najviac.

- Iných nezamestnaných ani nemáme, pretože mnohí rolníci sa zaobrájajú remeslom. Napríklad v Podsrni sa veľmi rozšírilo spracovávanie dreva. Až sa drôty pália, - hovorí S. Kaleciak. - Mladí húfne cestujú za prácou do Nemecka. Profil gminy je skôr polnohospodársky. Trochu sa rozvíja drobný obchod a malá potravinárska výroba. Hoci veľa investujeme (čo sa týka príjmov na jedného obyvateľa, sme vo vojvodstve na konci tabuľky) - nevznikajú nové pracoviská.

Folklór zbližuje

V kultúrnej oblasti si gmina Raba Wyżna už niekoľko rokov udržuje popredné miesto. V centre i na dedinách účinkuje niekoľko folklórnych súborov - najznámejšie sú Kropianky a Hajdúci. Našu slovenskú menšinu donedávna reprezentoval súbor Ostrisovania z Harkabuza. Ich členovia často vystupujú na Slovensku, kde nadávajú spoluprácu s inými súbormi.

Keďže sme sa v rozhovore dotkli slovensko-poľských vzťahov, nedá mi nepoložiť vojtovi otázku o vzájomnom spolunažívaní dvoch národností.

- Slovenskú menšinu si takmer všobec neuvedomujeme. Jej predstavitelia so mnou nemajú nikaký zvláštny kontakt, takže z toho usuzujem, že nemajú ani zvlášne problémy.

A vyhoveli by ste im, keby za vami prišli?

- Keby to bola zorganizovaná skupina s konkrétnou činnosťou, tak áno. Som za bratstvo našich dvoch susedných národov, keďže žijeme a pracujeme v spoločnom regióne.

Pre krajanov z Podsrnia a Harkabuza je to veľká výzva.

Text a foto:
VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho poľského filmového a divadelného herca, tvorca viacerých vynikajúcich postáv, medzi ďalšími Ramzesa, faraóna v rovnomenom filme Jerzyho Kawalerowicza. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Pre autov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 3/94 sme uviedli fotografii amerického herca Patricka Swayzeho. Knihy vyžrebovali: Katarína

Kubušeková z Duršína, Artúr Švec z Krempáčov, Cecília Mlynarčíková z Čiernej Hory, Renáta Kapolková z Nedece a Jozef Grobarčík z Oravky.

MRAKY NAD KLUBOVŇOU?

Škaredé káčatko

Vo výške 650 mn.m, v jemne preliačenej doline Lapšanky leží dedina Vyšné Lapše. Farebné domy sú nalepené na úzkej nitke cesty ako páričky. Po ničivom požiare v r. 1920 si Lapšania vysúkali rukávy a svoje domy začali stavať odznova. Už nie ako obyčajné chyže zo smrekového dreva, ale ako parádne drevenice s vysokým murovaným podstavcom. Niektoré z nich dodnes zdobia obecnú cestu - hráškovozelené, gaštanové, medové. Žltá murovaná klubovňa KSSČaS akoby im z oka vypadla, aj keď ju krajanské ruky postavili oveľa neskôr. Začiatkom 60-tých rokov trávnatý pozemok zíval ešte prázdnou. Za Augustína Briju a Andreja Šoltýsa sa postavila drevaná chalupa, ktorej vrchnú časť potom krajania zbúrali a postavili nanovo. Škaredé káčatko sa zmenilo, ale ešte nie na krásnu labuť. V roku 1981 bola slávnostne otvorená vyšnolapšanská klubovňa v dnešnej podobe.

Roboty ako na kostole

Dláto, kladivo, kliešte, klince, zváračka... O klubovňu sa dnes stará najmladší syn Alojza Grigláka - Štefan. Otec vede pokladňu. Píla, špachtla, nôž. Roboty okolo krajanského kultúrneho stánku je ako na kostole. V kuchyni sa objavil nový bojler, v chodbe nové dvere, z pántov zmizli staré, popod ktoré sa preháňali halné vetriská, na okenných ránoch zasvetil nový náter a v oknach sa zaleskli nové záclony. Štecte, farby, riedidlo.

- Ešte je práce neúrekom, - hovorí Alojz Griglák, - najvyšší čas, aby sme vymenili nádzové schody, vymurovali komín, vybetónovali podlahu v kuchyni. Z čoho to však máme platiť?

Vyšnolapšanská klubovňa

Konkurencia cerí zuby

Zuby? Zubiská... Na vrchnom poschodi vyšnolapšanskej požiarnej zbrojnice sa rozhostilo obecné kultúrne stredisko, ktoré sa teší mimoriadnej pozornosti vojta Vendelína Habera. Nedávno dostali jeho pracovníci plné auto uhlia a dotáciu vo výške 8 miliónov zlých. Preto sa v zbrojnici môže smelo kúriť každý deň a hudba z reproduktorov môže vyhľadať nielen v sobotu a nedeľu, ale aj v pondelok a stredu.

Krajania uvažovali o prenájme spodnej časti klubovne miestnemu pekárovi, z nápadu však vzišlo. Vo Vyšných Lapšoch rastú súkromné podniky ako huby po daždi, otvára sa už tretia kaviareň, ktorej majiteľ láka zákazníkov pivom, vodkou a kávou.

- Tri bušety na tak malú obec - to je privela, - tvrdí Mária Grigláková, - ako pôjde taký obchod, keď kávu si každý uvarí radšej doma?

Krajania dúsfajú, že nedecká priehrada priláka väčšie množstvo turistov.

- Mali by sme dokončiť podkrovie, - vysvetluje Alojz Griglák, - najlepšie by bolo, keby sa projektu ujal skúsený architekt. Klubovňa by si ako minihotel sama na seba zarobila. Hore je miesto až pre 60 ľôžok.

Na dvoch stoličkách

Za tancovačku Alojz Griglák vyúčtuje 1 milión zlých. Čo je to, keď poriadna zábava sa naskytne raz za mesiac? Najlepšie vraj hrajú slovenské kapely, vtedy je sála klubovne plná na prasknutie. Kto mastí, ten ide. Slováci berú za jeden večer dva až tri milióny zlých a to v nemeckých markách, alebo slovenských korunách, poľské zlottedim nie sú veľmi po chuti.

Keď muzika búši v zbrojnici, aj v klubovni, tancovačky chtivá mládež pobehuje z jedného

Pokladník MS Alojz Griglák

miesta na druhé. Kde je lepšie? Raz tu, raz tam. To je ako sedieť na dvoch stoličkách. Raz je drahšia cola tu, raz tam. Raz tu, raz tam hrajú hudobníci z playbacku, raz tu a raz tam sa chytia za pasy podnapíti "hrdinovia"...

Finty a čierne cestičky

Štefan raz takého podguráženého mladíka, zabladeného až po uši, poslal domov prezliecť sa. Keď sa vrátil, pretisol sa dnu bez vstupenky. Organizátori predsa až tak veľa nepýtajú - 30, či 40 tisíc zlých.

Nejeden chytrák si na lapšianskych tancovačkach láme hlavu nad tým, ako vojsť do klubovne cez zadné vrátká - na čierno. Neznámi vandali už stihli vytrhnúť z dverí mocnú zámku, ktorá sa zdala nezničiteľná. Alojz Griglák sa teraz obáva, že niekto sa môže dostať s cigaretou na horné poschodie a v stave alkoholického oparu podpaliť drevené podkrovie. Vystačí malá iskra.

Televízor pod pazuchou

Štredé spišské svadby, ktoré majú veľké ústa, hlboké hrdlá a hladné bruchá, prinášajú do pokladnice priemerné, ale zriedkavé zisky. Krajania si môžu sálu prenajať za 1,5 milióna zlých, tú, ktorú nie sú členmi Spoločnosti za 2 milióny.

Štefan Griglák otvára klubovňu každý pondelok, utorok a stredu. Mladí návštěvníci tu mastia karty, hrajú ping-pong.

- Keď bol zle, zabalil som do deky svoj televízor, vzal ho pod pazuchu a zanesol do klubovne, aby sa ľudia mali na čo pozerať, - hovorí Alojz Griglák. To isté spravil neskôr s magnetofónom a vlastnými kazetami. Klubovňa mala začiatkom 70-tých rokov aj svoju premietaciačku. A dnes? Zišlo by sa lepšie vybavenie, nové investície. Pečené holuby však do huby nelietajú ako hovorí známe české príslovie. Treba vyskúšať odvážne nápady, zabezpečiť vlastnú sebestačnosť. Bez priebojnejšej podnikavosti sa môžu aj nad "jedinou" krajanskou klubovňou na Spiši zatiahnuť tmavé mraky. Bola by to veľká škoda.

Text a foto:
BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

MELIE Z POSLEDNÉHO

Na Orave sa zachovalo pomerne málo voľne stojacich objektov starej architektúry. Z roka na rok ich čoraz viac ubúda, a to závratným tempom. Miznú krásne zrubové dreveničky, hospodárske a iné budovy, ktoré majitelia búrajú mnohokrát iba preto, aby na ich mieste mohli postaviť moderné obytné domy bud' maštale. Nájdú sa ešte na našich dedinách, žiaľ ojedinelé, veľmi staré objekty, ktoré sú zaujímavé a vzácnne nielen z architektonických dôvodov, ale aj preto, že sú svedectvom života a práce našich predkov. Patrí k nim aj starodávny vodný mlyn v Podskli.

Kúsok histórie

V dávnych časoch vlastník mlyna znamenal o.i. mať veľmi výnosný podnik. Najmä na hornej Orave, kde domáca neroľnícka výroba mala skromné možnosti, bol to zdroj nemaľých príjmov. Preto nečudo, že Thurzovci, ktorí zakladali osady na Orave, veľmi presne určovali, kolko a akých mlynov môže daná dedina vybudovať, napr. s jedným či dvomi kameňmi. Samozrejme dbali o to, aby z každého mlyna bola každý rok riadne zaplatená primeraná daň.

Spoznať presnú história vodného mlyna v Podskli by si vyžadovalo podrobné skúmanie rôznych historických prameňov. Nie je to hlavným zámerom tohto článku. Chceme len na túto vzácnu oravskú pamiatku upozorniť našich čitateľov a predovšetkým patričný pamiatkársky úrad.

Majiteľom vodného mlyna v Podskli bola zbohatlička rodina Bachovcov, asi zemianskeho pôvodu, ktorá sa do Podsklia pristáhovala v druhej polovici 18. stor. Nevedno, či Bachovci tento mlyn vybudovali sami alebo ho nejakým spôsobom nadobudli. O významnom postavení tejto rodiny v dedine svedčí aj to, že jeden z jej členov Alajos Dezseri Bacho (podľa nápisu na kamennom náhrobku), ktorý zomrel ako

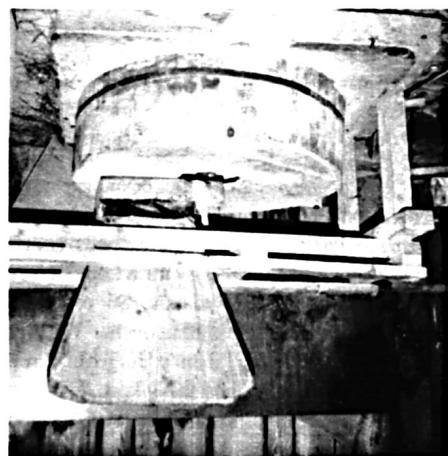
Dostane sa tento starý mlyn pod ochranu?

72-ročný v roku 1885, je pochovaný na prikostolnom nádvori. Starší obyvatelia Podsklia dodnes rozprávajú o ľom zaujímavú historku, ktorá sa zachovala v ústnom podaní, a sice, že pán Alajos Bacho mal v miestnom kostole svoje vyhradené miesto vpredu. Počas sv. omše vydržal kľudne sedieť spravidla len do kázne. Ak sa mu zdalo, že farár káže príliš dlho, alebo robí narážky na adresu "urozených", iba raz nahlas zakrochkal, čo pre farára bolo znamením, že má kázeň končiť. Podsklania sa na tom zabávali, často vraj užatvárali stávky, či pán Bacho kázeň farárovi preruší alebo nie.

Vráime sa však k mlynu, ktorý bol postavený na konci dediny a jeho hnacou silou bola voda z tamojšej riečky, ktorá poháňala veľké mlynské koleso. Dávnejšie pri mlyne bola aj vyhňa a valcha na spracovanie súkna, po ktorých dnes nezostala ani stopa. Za zmienku stojí ešte jedna zaujímavosť súvisiaca s mlynom a rodinou Bachovcov. Zo záľuby k vode, alebo - čo je asi pravdepodobnejšie - z akejsi roztokašnosti, si v blízkosti mlyna postavili umelú vodnú nádrž, po ktorej sa vraj plavili na malých lodkách.

Čas vodných mlynov odplynul

Nevedno prečo, ale Bacho vodný mlyn predal. Kúpil ho za tzv. 8 šestok role František Mozdžen z Podvľka, ktorý sa do Podsklia priženil. Bol to podnikavý človek, ktorý sa dožil úctyhodného veku 108 rokov. Dnešný majiteľ mlyna Albín Mozdžen, vnuk spomenutého Františka, nevie presne, kedy jeho dedo mlyn kúpil. Možno však usudzovať, že to bolo ešte pred I. svetovou vojnou a snáď aj pri konci minulého storočia. Zdedil ho jeden zo synov - Gedeon Mozdžen, ktorý bol na mlyn veľmi hrdý a venoval mu veľa pozornosti. V rokoch 1949-50 ho od základov opravil, o čom svedčí dátum vyrezaný na jednom z trámov. Gedeon

Mlynský kameň - akoby čakal na zrno

Mozdžen využíval mlyn dovtedy, kým v Podskli nezaviedli elektrinu. Spolu s ľou prišli do obce Šrotovníky na elektrický pohon, ktoré spôsobili, že vodný mlyn sa stal nerentabilný.

Asi dve storočia alebo aj dĺhšie jednoduchý vodný mlyn v Podskli vykonával tú istú monotónnu prácu. Mleli v ľom jačmeň, žito a oves rolníci nielen z Podsklia, ale aj z Pekelníka, Bukoviny, Harkabuza, Podsmia, Studienok a Podvľka. Mlyn bol v stave spracovať iba 4 vrecia zrna za deň, zato pracoval po celý rok, dokonca aj počas najtuhších mrazov. Mlelo sa v ľom tzv. ostrú muku: z ovsa pre zvieratá a z jačmeňa a žita pre ľudí, tý však pred použitím bolo treba osievať.

Taktiež dlho, lebo až do povojsnových rokov, pracovala pri mlyne jednoduchá valchovačka, napojená na vodné koleso. Valchovali v nej súkno skoro z celej Oravy. Neskôr ju predali kdesi na Podhalie. Neexistuje ani vyhňa.

Objekt môže byť užitočný

Dnes podskliansky vodný mlyn neúprosne pustne. Zarastli vodné korytá a rozpadáva sa kamenná podmurovka. Mlecí kameň je však nadálej namontovaný na svojom mieste, akoby pripravený do práce. V pomerne dobrom stave je drevená budova mlyna: steny a šindľová strecha. Celok však pôsobí smutným dojmom. Je to viditeľný obraz doby, ktorá natrvalo odišla, ale aj príklad ľahostajnosti voči takýmto ojedinelým pamätičkám. Mimovoľne sa nátsika otázka, či sa podskliansky mlyn musí rozpadnúť a navždy zmiznúť z oravskej krajinky ako veľa podobných objektov. Podľa mňa sa tak vôbec nemusí stať, keďže terajší majiteľ mlyna je ochotný ho odovzdať štátu pod podmienkou, že ho opraví a ponechá na doterajšom mieste. Je to určite zaujímavý návrh, o ktorom by mal Úrad pre ochranu pamiatok seriózne pouvažovať. Bol by to zaujímavý objekt pre turistov, ktorí by sem mali blízko, najmä po dokončení cestného spojenia s Podvľkom.

Dúfajme, že sa nájde niekto, kto nedovolí, aby táto cenná pamiatka zmizla z povrchu zeme. Ide len o to, aby to bolo čím skôr. Čas totiž pôsobí v neprospech veci.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

VZÁCNA SPOMIENKA

Dobrí a vzácní ľudia sa neklaňajú svetu: žijú v ňom, pohybujú sa v ňom, obdivujú ho. Jeho krásu ukladajú do veršov, sôch i obrazov a ešte do storakých podôb slova, tvaru a farby. Svet sa klania im - s úctou i vďakou. Sú ozdobou i kráľmi svojho kraja - kráľmi ducha. Taký bol kňaz a básnik Janko Silan v Jurgove v roku 1943. Pripútaný povinnosťami v kostole, na fare, v školách i k celej farnosti (Jurgov, Čierna Hora, Repiská), našiel si čas aj na poéziu: oslavoval v nej Boha, človeka, svet - najmä kraj Tatier i Magury, ktorý si tak veľmi obľúbil, že ho k nemu viazala nielen povinnosť, ale láska - ako prameň jeho kňazského účinkovania aj básnickej tvorby.

Zimné mesiace na začiatku roka 1943 boli kruté: tuhé mrazy, veľké snehy. Veľkopôstne ob-

M.Šprinc pri vyučovaní francúzštiny

dobie a Veľká noc si vyžadovali od kňaza duchovnú silu i telesnú zdolnosť - a tá J. Silanovi v tom období neslúžila. Ale neostal sám: prišiel ho potešíť a pomôcť mu kňaz a tiež básnik Mikuláš Šprinc, riaditeľ Slovenskej katolíckej akadémie v Bratislave. Boli priatelia. Stretli sa na Vysokej škole bohosloveckej v Spišskej Kapitule.

Cesty Mikuláša Šprinca ku kňazstvu a poézii boli poznačené svedomitým štúdiom. Narodil sa v Krempachoch 30.11.1914. Chcel sa stať učiteľom. To sa mu nesplnilo. Cez levočské gymnázium a štúdium bohoslovia na Spišskej Kapitule sa dostal k oltáru. Kňazskú vysviacku prijal z rúk biskupa-mučeníka Jána Vojtaššáka (1939). Krátko bol kaplánom v Spišskej Novej Vsi. Jeho literárne nadanie a organizačné schopnosti sa prejavovali už v študentských spolkoch: prispieval do časopisov, organizoval mládež, a tak sa dostával do vedomia slovenskej katolíckej verejnosti. V roku 1942 sa stal riaditeľom Slovenskej katolíckej akadémie v Bratislave a v roku 1943 redaktorom časopisu Kultúra, ktorý vydával Spolok svätého Vojtecha v Trnave.

Jeho velkonočná návšteva v Jurgove si našla vďačné miesto v srdciach veriacich. Dôstojné a zbožné obrady vstupu Pána do Jeruzalema, Posledná večera, Ukrižovanie, a najmä Vzkriesenia sa vznášali z vyzdobeného jurgovského kostola vysoko ponad Tatry do nebeských výšín: kázne, spev, hudba, kroje a duch zbožnosti si pripútali k Jurgovu aj kňaza-básnika nielen na týždeň, ale do smrti. Čažko sa lúčil s priateľom i veriacimi - aj s hučiacou Bialkou. Na pamiatku si niesol vzácné spomienky a z "Rezbárky" valašku a vybíjaný remienok na hodinky...

Po skončení vojny prišli na neho krušné chvíle. Komunistickej strane a vláde neboli po chuti osobnosti čistého slovenského katolíckeho ducha. Zachránil sa útekom do cudziny s profesorom-básnikom Karolom Strmeňom: cez Rakúsko a Bavorsko do Talianska. Keď odpočíval pri mori, zlodej mu ukradol hodinky. Neskoršie si zaspomínal: "Keď ma obral o hodinky, ale ten jurgovsky vybíjaný remienok mi mohol nechať!" V cudzom svete plnil cirkevné, národné a sociálne úlohy medzi slovenskými utečencami. Bolo ich vela. Hlad a bieda bola ich každodenným údelom - kým si našli prácu a zdroj obživy. A.M. Šprinc pomáhal: cestoval, organizoval, povzbudzoval, dvoľhal telo i ducha.

V roku 1946 odišiel do USA. Dal sa do práce: zakladal spolky (Spolok slovenských spisovateľov a umelcov s básnikom A. Žarnovom, stal sa členom exilového PEN, Slovenského ústavu v Clevelande a Svetového kongresu Slovákov), organizoval literárnu činnosť (edícia SLOVO, časopis MOST), spolupracoval s exulantkou inteligenciou (A. Žarnov, R. Dilong, J. Cincik, E. Böhm, Fr. Hrušovský, Msgr. J. Kapala, opäť T. Kojiš...), so Slovenským ústavom v Clevelande, Dobrou knihu - Cambridge, Ont. Canada, a najmä s Ústavom sv. Cyrila a Metoda v Ríme, kde v edícii LÝRA pracoval básnik - saleziánsky kňaz Gorazd Zvonický, ktorý vydal väčšinu jeho básnickej životy.

V cudzine sa mu splnil jeden sen z mladosti: bol profesorom na škole slovenských benediktínov v Clevelande, zveľaďoval si vzdelanie, získal akademický titul Magister umenia a do roku 1957 prednášal klasické a moderné jazyky s filozofiou umenia na Borromeo Seminary of Ohio. Tu ho zastihla smrť 31.5.1986.

Aké poklady nám zanechal vo svojej literárnej žatve? Je to vrútna a pokorná oslava Boha, problémy človeka, krásu prírody, hodnota vlasti,

MIKULÁŠ ŠPRINC

ODCHÁDZAM Z JURGOVA

Už odísť treba z týchto hôr,
kde belasosť sa klže z bráľ,
dať s Bohom treba čiernym drozdom,
už zrieť sa treba čistých chváľ,
čo puku pejú jednostajne k nebu
a vánky Tatier jak motýľov roje
ti všetko menia na čar, na velebu,
až roztúžením zachvejú sa chvoje...

Pi, srdce, ten nápoj tiečie iba tu;
len tu ho oko unavené nájde,
tu cítiš stopu zakliatu
sna, ktorý ťa mučí,
keď mesto kamenné naň
zabúdať ťa učí.

Je nevýslovne cítiť,
jak v Bialke skaly žijú
a pred tým tajomstvom
pokorne zohnúť sú
a v zeleni vravieť:
nech nás nezabijú
hlbky tejto krásy,
ktoré ako vlasy
plynú z Tatier dolu
k nášmu stolu...

Tu na brehoch Bialky
je vela, vela bytia;
len tichý bud'a očuj
jeho vlnobitia.

Máš to tu krásne, Janko Silan,
dvojako si tuná kňaz:
rozkazuješ Božím silám
a všetkým tým čarným vŕlam,
ktoré tají laz.
Hľa, jak krv nám šumí v žilách
mlčí viesť, mlčí van...
Len jar kypí v svojich silách,
z Muráňa stúpil dolu Pán.
(Z výberu: Tvorou k slnku - 1975)

MIKULÁŠ ŠPRINC

PÄŤ SONETOV SLEPÉMU BÁSNIKOVI (Piaty sonet - 14.2.1980)

Janko môj, takto končíme,
taká je naša pieseň posledná.
Ostáva brázda v otčine,
držme sa ako bylinky - d o v e d n a!

Len v súdržnosti trvá naša sila,
ostatok sú len ľudské pletky.
Lež nádej sa nám v jasnosť premenila
a ožiaruje starodávne zmätky.

My nežijeme ako v zemi krtý,
nás neprekonal brud a kaz,
životom žiarime aj tvárou voči smrti.

Ty vieš, že kňaz, to nie je slepý plaz,
ktorý sa iba prachom zeme živí
a nevie, že nad ním rozkvitajú nivy.
(Z zbierky: Nezhásňajte hviezdy - 1980)

rodného kraja, slobody, lásky i bezhraničnej túžby vrátiť sa domov, ale aj mračno smútku, že sen sa nesplní.

V tejto spomienke nemienime predostrieť kompletnej bibliografiu básnika - tvorí ju niekoľko desiatok vzácnych diel - ale aspoň jednu knihu uvedieme: *Tvárou k slnku* (1975) - ako výber z jeho celoživotnej tvorby, ktorý zostavil básnik Karol Strmeň - dnes univerzitný profesor v Clevelande z príležitosti autorovej šesťdesiatky.

Pokladáme za vhodné uviesť aspoň páru spomienok na Janka Silana a na Jurgov, ktoré vložil do básne *Odchádzam z Jurgova...*

V roku 1970 píše LIST J. Silanovi (piesne z *Palidora*), keď už predtým zaspomína na lesy a

doliny, na noci hviezdnaté v Ždiari a v Jurgove:

"Píšem Ti list tu do mora, / vidím Ča ako pri Bialke.../ už oslepli sme takmer obaja/ len srdcom všetko chápeme..."

Janko Silan je od r. 1949 farárom vo Važci. V osemdesiatych rokoch už celkom oslepol. M. Sprinc ho pozdravil piatimi sonetami (zbierka *Nezhasíajte hviezdy*, Rím 1980). Silan už iba srdcom vidí svet, ale srdce je najistejší kompas, lebo aj slepý básnik musí zúriť, keď mu ošklovia dobrú starú vieru... a slepý básnik spieva svojej vlasti, hoci mu už zlyháva staré srdce. Akoby na rozlúčku zaznieva piaty sonet...

Kňaz a básnik Mikuláš Sprinc bol srdcom slovenskej katolíckej inteligencie - spolky, články, štúdia, časopisy a knihy sú a navždy ostanú v našej kultúre ako vzácné drahokamy jeho duše, milujúcej Boha a národ i vlast, ako stále kvitnúce kvety na strome našej literatúry, najmä poézie. Nám zanechal vzácné dedičstvo a dušu v pokore odovzdal svojmu Stvoriteľovi. Odpocíva v ďalekej zemi, ale nám je blízko, najmä v Ždiari, Javorine, Jurgove - pri Bialke i vo Važci pri piateľovi Jankovi Silanovi...

Jeho dielo sa vracia domov... k nám... prijmime ho s úctou a vdakou... aj s modlitbou doma i v chráme...

MICHAL GRIGER

POLIACI NA SLOVENSKU

Niektoľ polskí autori - väčšinou činitelia Zväzu polského Spiša a Zväzu priateľov Oravy takmer od vzniku týchto organizácií vytvrali písť o stáťisťoch Poliakov žijúcich na Slovensku, najmä na Spiši a na Orave. Tito Poliaci sú však národnostne utláčaní, zbavení polských škôl, bohoslužieb a pod. Je charakteristické, že autori týchto fantázií neberú na vedomie oficiálne výsledky sčítania ľudu z 3. marca 1991, podľa ktorého na Slovensku žije necelých tritisíc obyvateľov polskej národnosti. Navyše väčšinu týchto ľudí tvoria polskí štátne príslušníci, ktorí bývajú na Slovensku prechodne ako pracovníci slovenských podnikov, alebo tí, čo si ponechali polské občianstvo, aj keď sa na území SR usadili natrvalo.

Výsledky sčítania ľudu napadol kedysi T.M. Trajdos v článku Inna Slowacja (Na Spiszu č. 12/1992, s. 5), na čo som reagoval v Živote č. 5/1993, s. 3 článkom Iné Slovensko? Poukázal som v ňom, že sčítanie sa uskutočnilo najdemokratickejším spôsobom tzv. samosčítaním, t.j. že si každý človek tlačivo sám vyplnil podľa svojho uváženia a cítenia. Myslím si, že nikomu nemožno nanútiť národné cítenie, ani svojvoľne určovať jeho národnosť. Duševná sféra človeka je natoľko autonómna, že takéto nátlaky musia zlyhať, podobne ako je to s nanucovaním viery, názorov, presvedčení a pod.

Veľmi objektívne posledné sčítanie odhalilo v slovenskej časti Spiša 227 Poliakov a na slovenskej Orave 199 Poliakov. Len toľko, namiesto očakávaných desaťtisícov (budť stáťisťov).

Prednedávnom predseda Zväzu polského Spiša Marian Pukański informoval verejnosť (*Dziennik Podhalański* č. 8/94, Drugi Zjazd Związku Polskiego Spisza), že: *nie ma ani jednej mszy dla Polaków zamieszkujących za granicą* (*Spisz Górnny i Środkowy, Orwę Górną i Czadeckie*) i *nie słyszałem o żadnym staraniu Kurię Krakowskiej i Kościoła polskiego, aby takie msze w porozumieniu z Diecezją Spiską, która tam posiada jurysdykcję, wprowadzić.*

Nikdy som nepočul, že by sa tých 227 Poliakov žijúcich v popradskom okrese, 199 v dolnokubínskom a 77 v čadčianskom dožadovalo polských bohoslužieb. Zrejme asi necítia takú potrebu. Nemyslím, že by sa tito občania cítili z tohto

dôvodu prenasledovaní. Práve naopak, boli by asi nemilo prekvapenie intervenciou Krakovskej metropolitnej kúrie, keď si ju sami nežiadajú.

V tomto kontexte ma milo prekvapil článok Tadeusza Siweka, uverejnený v časopise *Zwrot* (č. 10/1992, s. 20-21), tlačovom orgáne PZKO v Tešíne. Článok polského autora, publikovaný v oficiálnom orgáne polskej menšiny v Českej republike, uvádzá objektívny komentár k sčítaniu ľudu z 3. marca 1991 a vyvracia tvrdenia tých, čo si namiesto faktov pomáhajú fantáziu. Uvádzáme tento článok v slovenskom preklade.

JOZEF ČONGVA

POLIACI NA SLOVENSKU

V júlovom čísle časopisu *Zwrot* bol uverejnený článok pod názvom "Poliaci v Československu", ktorý obsahoval údaje o hustote osídlenia občanov polskej národnosti v Československu na základe výsledkov sčítania ľudu z 3. marca 1991. Problém Poliakov žijúcich na Slovensku však tamojšie prameňe riešili dosť povrchne vzhľadom na nedostatok potrebných materiálov. Túto medzeru by mal zaplniť nasledujúci článok, ktorý poskytuje chýbajúce údaje a dopĺňa obraz o Poliakoch v Česko-slovensku.

V poslednom sčítaní ľudu na Slovensku polskú národnosť uviedlo len 2.969 obyvateľov, čo je 20 krát menej než v Českej republike.

Najväčším ohniskami výskytu Poliakov na Slovensku sú tieto okresy:

1. Bratislava - mesto	494 Poliakov (0,1%)
2. Poprad (Spiš)	227 Poliakov (0,2 %)
3. Košice - mesto	200 Poliakov (0,1 %)
4. Dolný Kubín (Orava)	199 Poliakov (0,3 %)
5. Spišská Nová Ves	99 Poliakov (0,1 %)
6. Trnava	90 Poliakov (0,04 %)
7. Bardejov	86 Poliakov (0,1 %)
8. Nitra	84 Poliakov (0,04 %)
9. Čadca	77 Poliakov (0,1 %)
10. Liptovský Mikuláš	77 Poliakov (0,1 %)

Na Slovensku sa nenachádza okres, v ktorom by chýbali občania polskej národnosti. Najmenší počet Poliakov žije na juhu republiky, kde bývajú Maďari: Lučenec 26, Rožňava 20, Veľký Krtíš len 17 Poliakov. Jednotlivé mestá a obce majú v závislosti od počtu občanov polskej národnosti nasledujúce poradie:

1. Bratislava	494	(0,1 %)
2. Košice	200	(0,1 %)
3. Bardejov	72	(0,3 %)
4. Poprad	59	(0,2 %)
5. Mníšek nad Hnilcom	56	(3,6 %)
6. Kežmarok	50	(0,3 %)
7. Nitra	48	(0,1 %)
8.-9. Prešov - Žilina	46	(0,1 %)
10. Banská Bystrica	43	(0,1 %)

Z obidvoch tabuľiek vyplýva, že priemerný počet obyvateľov polskej národnosti sa vo väčších okresov a väčších slovenských miest pohybuje od 0,05 do 0,1 % z celkového počtu obyvateľov. Je to číslo, ktoré charakterizuje normálny proces rozptýlenia obyvateľov inej národnosti na danom území.

Tieto údaje potvrdzujú, že miesta výskytu autochtónneho polského obyvateľstva na Orave a Spiši nemajú na Slovensku väčší význam. Celková suma tvorí necelých 15% z celkového počtu Poliakov na Slovensku a predstavuje teda menšiu skupinu než napríklad bratislavská Polónia. Na Orave s výnimkou Dolného Kubína, kde žije 29 Poliakov, sa stretávame s väčším zastúpením obyvateľov polskej národnosti len v Trstenej a Suchej Hore (po 23 Poliakov). Najväčšimi ohniskami výskytu príslušníkov polskej národnosti na Spiši sú mestá Poprad a Kežmarok.

Isté názory, ktoré zohľadňujú väčší počet Poliakov na Slovensku, zrejme vychádzajú z veľkej príbuznosti goralských kultúr a z prielenenia čadčianskych, oravských, či spišských goralov k Poliakom. Veľká kultúrna podobnosť môže viesť k takým zovšeobecneniam, ale treba tu mať na zreteli aj vzťah spomínaných goralov k polskej kultúre a k Poľsku ako takému. Veľká kultúrna príbuznosť je spoľahlivou podmienkou pozitívneho vzťahu, avšak v úplnosti ho nezarúčuje. Preto sa na podobné hodnotenie treba pozerať veľmi opatne. Naša štúdia je podložená overenými výsledkami sčítania ľudu.

TADEUSZ SIWEK

KAREL POLÁČEK

HRÁČI

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Nuže, pane Vaňásku, co říkáte tomuto příběhu?

- Přivedl živnost do zkázy - opakoval tvrdošíjně mistr. - Mohl být slavným knihařem, ale karban jej zničil.

- Byl povýšen do stavu hraběcího. A těšil se velké vážnosti, - opakoval tatíček.

- Neprům̄ karbanu, - trval mistr na svém.

- A já si dílč od vás kazit nedám, - rozhorlil se otec.

V prudké slovní potyčce se srazily dva různé světové názory. Hádka skončila tím, že otec mne vzl z učení.

Odebrali jsme se do hostince "V kurci", abychom si tam popřáli odpočinku a zahnali chmury.

Uvítal nás známý číšník, jenž okamžitě poznal tatíčka a vlidně jej pozdravil.

- Pane, - pravil, přinášeje nám občerstvení, - za vaší poslední návštěvy jsme spolu měli přátelský spor.

- Pamatuji se, - odpověděl tatíček, - chválil jste bojovnost a bystrozrak tuzemců a vyslovoval jste se pesimisticky o třídě našeho kraje.

- Nuže, - děl číšník, - tuším, že byste měl příležitost, abyste svá slova dokázal skutky. Právě dnes se sjeli v našem městě obchodní cestující, kteří jsou vesměs zoceleni v četných půtkách.

- Tato slova znějí velmi příjemně mému sluchu, pane, - vece tatíček, - i spěchám prohlásiti, že jsem připraven.

- Následujte mne, pánoně, - vyzval nás číšník a uvedl nás do herny, kde nás představil dvěma pánum.

Jeden z nich byl důstojně vyhlížející muž, jehož kulatá hlava nesla prořídlou kšuci jemných, vlnitých vlasů. Jeho zjev připomínal poněkud uměle tradičního vzhledu; tento dojem zvyšovala nedbale uvázaná černá kravata. Nazýval se Ulián a byl majitelem kočovných živností.

Druhý pán byl pohyblivý a štítný mužíček, oděný s jakousi profesionální elegancí. Na tlustém nose seděl nejistě skřipec se zlatou obroučkou, za nímž pátravě hleděly smolné oči mastného lesku. Vysekl elegantní poklonu, řka, že jeho jméno je Freudenfeld, obchodní cestující.

Tatíček vyměnil s oběma pány několik slov, ve kterých byly stručně sjednány uzance hry.

- U nás, podotkl pan Ulián, - se příliš nemíchá. Někteří míchají tak, až jim od toho chytá kabát.

- Velmi správně, - odpověděl tatíček, - přílišným mícháním se karty kazí. Pak je každej pes z jinej ves, jak zní české přísloví.

Zápas se počal.

5 Točení U tří hvězdiček & Kdo je Abeles & Zahájení důvěřivé, ochabý závěr & Vstupuji do podniku pana Uliána

Pan Ulián mě zaujal na první pohled. Byl to vzor exaktního hráče starší školy. Při hře nemluvil a jen se omezoval na obvyklá rčení. Jeho hru bylo možno nazvat matematickou. Odhadoval střídmc své možnosti, počítaje se všemi možnými okolnostmi. Míchal a rozdával karty s rutinou, která svědčila o jeho dlouhotých zkušnostech. Byl veden ideou, aby hra kvačila rychle kupředu.

- Rychle, rychle, - napomínal své spoluhráče, - čas kvapí, ať něco uhrarem. - A dodával v popěvku:

- Život je krátký, nevrátí se zpátky, co jsi užit zapomněl!

Pan Freudenfeld byl pravým opakem svého partnera. Nepokojný, vásnivý a stále exaltovaný. Ať obdržel kartu dobrou či špatnou, vždy se obráží v jeho obličeji bezmezné zoufalství. Vynese a vzápětí se nazve hlupákem, že nenesl jinak. Dá kontra a táže se sám sebe, nebylo-li vhodnější mlčet.

- Máš vždycky moc řečí, kamaráde, - vyčítá si trpce, když prohrál flet.

Bral talón do rukou s nedůvěřivým výrazem, jsa přesvědčen, že mu osud uchystal nemilé překvapení. Špatný talón vital s truchlivým úsměvem, jenž projevoval zklamání se životem. Ostatně, zdá se, že špatnou kartu měl raději než dobroru; uspokojovala jeho pesimistický temperament. Pan Freudenfeld byl romantik. Miloval neobvyklé hry, jichž průběh mu dával příležitost přinášeti heroické oběti.

- Jaké to zase úklady... - vrčel zlobně, - ale hrát to musím. Jinak bych byl sketa. Jen do toho, pane Freudenfelde. Kdo se dá na vojnu, musí bojovat. Pronáším zelenou stovku se sedmou.

- No, to je přece hezké, - namítl tatíček, - proč té kartě spláte?

- Ještě jsem ji nevyhrál, - chrochtal pan Freudenfeld, - a také nevyhraji. Do čeho se to pouštíte, pane Freudenfeld? Máte moc řečí, pane Freudenfeld. Copak je možno hrát takové vachrlaté stovky?

Vyhral. Měl sto třicet.

- A to bylo řečí, - pokáral jej pan Ulián, - kdybych měl vždycky takový kart, to bych si výskal.

- Jaképak výskání? - přel se Freudenfeld, bera na se tvářnost hluboce uraženého člověka.

- Měl jsem ducha v ruce a ten bídny talón mně všecko pokazil. Mohl jsem brát dva zlaté a takhle mám zlatý dvacet. Nemám štěstí, to je to. Ach, bídny je můj úděl...

Zrudl, žila mu naběhla na čele a zlobně pokračoval:

- Zlatý dvacet za takový krásný list. Nu, co tomu říkáte, pane Freudenfelde? Tadyhle člověk měl takřka ducha v ruce. To jsou dva zlaté. Flet na toho ducha! Že flet? Já se točím, pánoně. Nemohu mlčet. To byste mně mohli dát ta nejšpatnější jména, když bych mlčel. Re, pánoně!

- to je osm zlatých od jednoho každého, hocha upřímného. Osm zlatých mohl jsem bráti a tak mám jenom zlatý dvacet. Za takový krásný list je to málo...

Tatíček se jemně usmál a pravil:

- V roce 1901 hráli v hostinci "U tří hvězdiček" páni mariáš. Jeden z nich vylicitoval ducha. To bylo asi v osm hodin. Durch byl potrestán. Onen pán se otočil. Jeho protivníci se povýšili. Pán odporal. Co vám budu povídati. Točili se až do rána. Rozbřesklo se kalné jitro. Do lokálu vstoupil jeden starší pán se skřipcem a prošedivělým plnovousem. Spatřil tři zdrcené muže s kartami v ruce. I tázel se: "Proč tu sedíte nečinně, pánové? Proč nehrájet?" - "Ach, neznámý cizinče," odvětil jeden z nich, "kterak máme hrát? Celou noc trestáme ducha a nyní nemáme odvahy jej sehráti. Obáváme se, že nemáme dost peněz při sobě..."

Pán s prošedivělým plnovousem pravil: "Jsem profesor matematiky. Vezmu tužku a počítám. Dáno jest: durch rovná se dvěma zlatým. První flet se rozlehl v místnosti o osmi hodinách večer. Nyní je šest ráno. To máme deset hodin. Počítáme-li na každou vteřinu jedno otočení, pak přicházím k číslici 36.000. Ježto pak poplatek za trestanou hru stoupá geometrickou řadou paralelně k poměru točení, pak... Lituju, že jsem si nevzal s sebou logaritmické tabulky. Pak bych vám mohl přesně pověděti, zač by přišla taková hra. Obávám se však, že by durch, povýšený na šestatctisícátor, nemohly zaplatiti všecky státy evropské, včetně Spojených států severoamerických. Doporučoval bych vám tedy, abyste učinili spolu narovnání, ketré by vám vyhovovalo..."

- No, a co je...? - tázel se Freudenfeld netrpělivě, - proč nám to vypravujete?

- Smysl té povídky je jasný, - děl pan Ulián.

- Pan Kobosil nám chtěl říci tolik, že je pošetil od vás čekati flet na vyloženého durcha. Ostatně dřív řečí. Pan Freudenfeld dává.

- Já dřívám? - rozčilil se pan Freudenfeld, - já nedávám. Pořád budu dávat?

- Vy dříváte, - pravil tatíček mírně, - já jsem forhort.

- Já jsem forhort! - povykoval pan Freudenfeld, - já nedávám. Já, prosím, nejsem žádný Abeles, abych pořád rozdával.

- Jaký Abeles? - tázel se pan Ulián.

- Žil kdysi, - vypravoval pan Freudenfeld, - v jednom městě jeden pán a ten se nazýval Abeles. Byl menší postavy, obtloustlý, brejlatý a rozvážný. Oženil se do obchodu s galantním zbožím a tak se stal platným členem lidské společnosti a místní izraelské náboženské obce. Hrál také velmi rád mariáš, ale protože měl zapomělivou hlavu, nutili jej spoluhráči, aby pořád rozdával. Konečně, když již chtěli končit, rozčilil se najednou pan Abeles a vzkřikl: "Já nedávám! Já teď dřívám podruhé, ať dřívájiný. Všecko musí po pořádku."

- Stávají se takové případy, - podotkl pan Ulián, - nicméně nyní je řada na vás.

Teprve po dlouhé době a mnohých náříčích se pan Freudenfeld podvolil rozdávat.

Musím podotknout, že pan Freudenfeld, ač jinak hráč schopný a nadaný, ocitl se často v konfliktu s hráčskou ctí. Je na místě, abych to dokázal příkladem. Pan Ulián s panem Freudenfeldem hráli proti tatíčkovi. Pan Ulián otáčí s vynášením. A tu pan Freudenfeld pronesl rozčilené slovo: - Sukis!

Tatíček položil karty a pravil vážně:

- Tohle mi nesmíte dělat, pane Freudenfelde.
- Nu, co je, co je? Co jsem učinil nesprávného? - zvídal pan Freudenfeld.
- Sukis, - vece tatíček, - jest slovo židovské.

Je to zkomořenina slova sukkos a značí izraelský svátek Pod zelenou. Nesmíte se domnívat, že já, jakožto křesťan, neznám smyslu tohoto výrazu. Již od útlého mladí libuji si ve vedle a horlivě se vzdělávám. výrazem sukis jste chtěl podnítit svého partnera, aby nesl zelené. A to je to, co káru.

Tak zahanbil tatíček pana Freudenfelda a já zpozoroval, že jeho vážnost v očích spoluhráčů velmi stoupla.

Končili jsme v pokročilé době noční. Výsledek utkání byl tento: já a pan Ulián jsme utřepeli ztráty. Tatíček něco získal, ale největší výhřevku odnesl pan Freudenfeld. Avšak nebyl spokojen, jak je přirozeno u této podvinské povahy.

- Jen sedmnáct zlatých jsem získal, - vrčel podrážděně, - sedmnáct zlatých hrubého zisku. Kde je režie? Může takhle člověk existovat? Je to nějaký obrat? Hra trpí stagnací. Nepřívětivá nálada. A při začátku bylo smýšlení důvěřivější a zejména v betlích byl obchod čilý. Závěr byl mnlý, což způsobila moje nešťastná investice kapitálu do dvou durchových podniků. Ale já mám odjakživa smůlu. Když jsem byl mladík na studiích, hrál jsem jednou se svým spoluhráčem a paní bytnou haléřový mariáš. Začali jsme v jednu hodinu a skončili v devět večer. A výsledek? Já vyhrál haléř, spoluhráč byl na svém a bytná haléř prohrála. Táži se vás: Jsou to zdravé poměry? Osm hodin práce za haléř! Těžce se probijím, přátelé, životem a nikdo mi to nevěří...

Pohlédl na hodinky a vzkříkl zděšeně:

- Nejvyšší čas na dráhu. Snad ještě stihnu rychlík. Poklona, pánové, kompliment, má úcta, poroučím se uctivě, na shledanou!

Vyřítil se ze dveří.

Osaměli jsme s panem Uliánem.

Pozoroval jsem, že náš nový přítel pohliží na mne velmi laskavě.

- Váš synáček hraje krásně, můžete být rád, pane Kobosile, - pochválil mne.

Tatíček se uklonil.

- A jaké jsou jeho životní cíle? vyzdvídal pan Ulián.

- Bohužel... - povzdechl otec, - nevím, co s ním učiním. Dosud byl v učení u jednoho knihaře. Velmi nelidský člověk. Zavrhuje hru v karty. Tak jsem ho vzal z učení.

- A co s ním hodláte učinit?

- Nevím, - odvětil tatíček truchle.

Tu povstal pan Ulián a pronesl slavnostně:

- Svěřte mi ho, svěřte mi svého synáčka, pane Kobosile. Jsem majitel kočovných živností a potřebuji zručného mladíka k ruce. Váš synek se mi velmi zalíbil. Dejte mi ho do učení, pane Kobosile, nebudeš litovat...

Přitulil jsem se k otci.

- Tatíčku, - zašeptal jsem, - já bych chtěl k panu Uliánovi.

Tatíček utřel si slzu dojetí a svolil.

Tak jsem vstoupil do učení k panu Uliánovi.

Jaké budou moje příští osudy?

6 Pan Ulián a jeho člená rodina & Vysoká řadra paní Valérie & O kutnohorském cylindru

V domě pana Uliána jsem našel nový domov. Pan Ulián byl z oněch slunných povah, kterým štěstí nedovede odepřít své milosti. Býval ve svém rozmanitém životě často v nesnázích, ale vždy dovezl uniknout láčkám osudu.

- To jinak nejde, - říkal v svém nezkrotém optimismu, - jak padne karta. Někdy je to na betla, jindy zase kouká z toho dřív. Bůh všemohoucí sám ví, jaký talón má vložiti v ruce naše...

Pan Ulián byl ve svém životě vším možným, a čím byl, jak praví Neruda, tím byl rád. Těkavá jeho mysl nedovedla vydržeti při žádném řemesle. Dovedl měkce dělat, tvrdě spát, jak říká básník Čelakovský. Jako mladý výrostek prošel pěšky takřka celou Evropou. Byl v Düsseldorfu bankovním posloucharem, v Bordeaux umyvačem výkladních skříní, vedl jeden čas těžký život přistavního dělníka v hamburských dokách, aby se po čase objevil co skvělý vrátný jednoho hotelu v Trouville. Pak se zase vynořil v Čechách jako výmluvný prodavač pouťových předmětů, a to zaměstnání změnil za stav zprostředkovatele sňatků. Ještě dnes se chlubí tím, že se mu podařilo založiti rodinné štěstí mnoha mladých lidí. V Brně si otevřel v zralejším věku tanecní školu a učil studenty a měšťanské dívky společenskému chování, k čemuž ho zajisté opravňovaly jeho bohaté životní zkušenosti. Zdá se, že měl i jisté nedorozumění s úřady, což soudím z některých narážek.

- Pravda, - pravil, vraťte čelo, - byl jsem kdysi zatčen ve Ventimigliu a držen po jistý čas v janovské věznici. Avšak na onom podlouhodnictví jsem neměl podílu. Sňatkový případ v Lipsku se slečnou Gertrudou Kulicke nebyl také dostatečně osvětlen, ačkoli i zde mi bylo trpěti... Přisahám!

Zdvihl hlavu a jeho zrak utkvěl na podobiznách, které zdobili stěny jeho příbytu.

- Přisahám při památce svého otce, - zvolal, pohližeje na fotografie jednoho zavalitého pána. - Přisahám při památce své matky, - rozohnil se, patře na podobiznu v oválném rámu. - Přisahám při životě své ženy a dětí, jak následují: Aloise, Blaženy a Eduarda...

Zamyslil se a dodal:

- Nahleďněte do vedlejší komnaty. Tam spatříte obraz mého děda, jenž byl v čtyřicátých letech hospodářským správcem na panství hraběte Šlika. I při jeho památce přisahám, že jsem nevinně trpěl, ač jsem byl vždy paměliv své cti a dobrého jména...

Panu Uliánovi po boku stála paní Valérie, kterou poznal, jak pravil, v cirku Hagenbeckově, kdež obveseloval po jistý čas obecenstvo svými šprýmy. Paní Valérie tehdy udivovala svými výkony, co nejsilnější žena světa, drtíc ve svých zubech kovové předměty.

- Tato nejsilnější žena světa, - pravil pan Ulián žertovně, - přemohla i mne, který jsem býval ve vězech lásky velmi těkavý...

Paní Valérie byla černovlasá, plná dáma, která ještě dnes dovele roznítiti svými půvaby mužská srdce, a já se přiznávám, že jsem potajmu pohližel s jinoškou žádostivostí na její vysoká řadra, což jí, myslím, nezůstalo tajno... Po svém tchánovi, který byl majitelem kočovných živností, zdědil pan Ulián kolotoč,

americké houpačky a střelnici. Dědictví mu umožnilo klidný a blahobytý život. Syn Eduard, v námořnickém oděvu, s cigaretou v ústech a květinou za uchem, obsluhoval houpačky. Uváděl do pohybu lodky, v nichž seděly slečny, které pišťely v koketní bázelivosti, a oznamoval mosazným zvoncem počátek a konec zábavy. Blaženka nabíjela ve střelnici pánum a dámám vzduchové ručnice. Aloisovi připadl v péči kolotoč, neboť byl pozorný k malým dětem, které usazoval na dřevěné koně a labutě, a pečoval, aby nepřišly k úrazu. Paní Valérie se starala o domácnost. V jednom voze měla kuchyni, kde připravovala pro nás pokrmy. Tam také spala s panem Uliánem a Blaženkou. My tři chlapci jsme obývali druhý vúz. K rodině naležel i starý Hynek, maličký děd s mosazným cvočkem v uchu, jenž točil zasmušile klikou kolovrátku a pečoval o naše dva dlouhosrsté koníky, psa a kozu. Za tohoto stavu věcí byla z beder pana Uliána snata veškerá starost o správný chod závodu, takže bylo mu možno oddávati se karbanu. A já jsem zpozoroval, že mne k své živnosti nepotřeboval. Chtěl pouze, abych jej doprovázel do hospod. To jsem činil svědomitě.

Toho roku bylo jaro plné křehkého kouzla a půvabu. Živobytí nás vedlo do staroslovánského města Kutné Hory, kde se právě konal výroční trh. Plácek svatého Jana byl naplněn veselým hlomozem čilých kramářů, kteří ryčně vychvalovali jakost svého zboží. Upořed tohoto hemžení se vážně procházel stařičký strážník Keclík, dbaje přísně o pořádek. Čas od času učinil pokus, aby se rozbehl za držím uličníkem, který se odvážil na něho pokřikovati:

*Hod tam párek,
hod tam preclík,
ať jseš tlustej jako Keclík.*

Avšak po několika krocích se zadýchal, mávl rukou a ustal od pronásledování.

Ráz Kutné Hory určuje jednak velebný chrám svaté Barbory, jenž připomíná potomstvu naši slavnou minulost, jednak národní socialisté, kteří drží té doby vládu města. Národní socialisté pečují o jarý duch města a rozkvět pohostinství. Skutečně, v této starobylé obci je velký počet proslulých hospod. Již při první zběžné prohlídce, kterou jsme podnikli s panem Uliánem, zjistili jsme přítomnost hotelu *U zlaté stoupy* v Tylově ulici, jenž jest dostavěnškem místní inteligence, dále hostince *Na štrachandě* a *Na kocandě*, které jsou oblíbeny mezi příslušníky branné moci.

Večer rozkvetl v městě bujarý život. Pan Ulián vykonal obhlídku svého závodu a s uspokojením zjistil, že všecka odvětví se těší přízni obecenstva. Statný Eduard stál u houpaček, kvítko za uchem, snivou kadeří v čele, třímal v ruce koženou smyčku, jež jest přípevněna k srdci mosazného zvonu, a vyvolával šťavnatým barytonem:

- Sedat, sedat, páni a dámy, komu je libo nasedat, komu je libo přisedat!

Vážný Alois obsluhoval kolotoč, pečoval bděle o nevinná holátky, aby nepřišla k úrazu, a vybíral poplatky.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ

Predsedníctvo obvodnej schôdze. Zľava: L. Fedorák, A. Andrašák, E. Mišinec, A. Pivočarčík, V. Repka, I. Krušinský, L. Molitoris

OBVODNÁ VOLEBNÁ SCHÔDZA NA ORAVE

Oravskí krajania zavŕšili predjazdovú kampaň našej Spoločnosti obvodnej volebnej schôdzou, usporiadanou (6.III.t.r.) vo veľkej sále miestneho hasičského domu v Jablonke. Zúčastnilo sa jej asi 25 delegátov MS, väčšia skupina jablonských krajanov, ako aj predseda ÚV Eugen Mišinec, tajomník ÚV Ľudomír Molitoris, predseda OV na Spiši Anton Pivočarčík a šéfredaktor Života Ján Šternoga.

Rokovania oravských krajanov počali svojou účasťou aj hostia zo Slovenska: primátor Námestova Ivan Krušinský, vedúci oddelenia kultúrnych stykov Ústavu pre zahraničných Slovákov Matici slovenskej Vladimír Repka, riaditeľka Regionálneho kultúrneho strediska v Dolnom Kubíne Olga Žábenská, riaditeľ Mestského kultúrneho strediska v Trstenej Lubomír Fedorák, zástupkyňa riaditeľa Mestského kultúrneho strediska v Námestove Eva Mušáková, býv. riaditeľ Mestského kult. strediska v Trstenej Miroslav D. Rybár, reportér a podnikateľ z Martina Filip Lašút.

Na úvod schôdze, ktorú viedol kr. Eugen Mišinec, predseda ustupujúceho obvodného výboru na Orave Augustín Andrašák prednesol obšírnú správu o činnosti OV v medzizjazdovom období. Zdôrazňuje sa v nej, že v tomto období OV začal pracovať v úplne odlišných podmienkach, aké nastali po zrušení komunistického režimu u nás a v bývalom Česko-Sloven-

sku. Nastolenie nového demokratického systému spôsobilo, že sa zmenil vzťah vlády a štátnej správy k problematike menších. Krajania si veľmi cenia fakt, že si predstavitelia slovenskej vlády, politici a iní významní činitelia pri svojich návštavách v Poľsku takmer pravidelne zaraďujú do svojho programu stretnutia s krajanským aktívom. Zvlášť významné bolo najmä nedávne stretnutie s prezidentom samostatnej Slovenskej republiky Michalom Kováčom, a skôr s býv. premiérom SR Jánom Čarnogurským a Vladimírom Mečiarom, s predsedom NR SR Františkom Mikloškom, viacerými poslancami NR SR, ministrami a ďalšími činiteľmi.

V medzizjazdovom období Oravu navštívili o.i.: vevyslankyňa býv. ČSFR Markéta Fialková, predseda Matice slovenskej Jozef Markuš, ordinár Spišskej diecézy biskup František Tondra a biskup Andrej Imrich, riaditeľ Spolku sv. Vojtecha Štefan Hanakovič, predstavitelia viacerých úradov a inštitúcií zo susedného Dolnokubínskeho okresu a ďalší.

Správa zdôrazňovala, že aj keď Poľsko pristúpilo k riešeniu národnostných problémov, uskutočňuje sa to pomaly a v jednotlivých obciach a gminách sa stretáva s veľkými prekážkami. Časť sú prípady otvorených vystúpení proti našej menštine. To všetko, spolu s nedostatkom finančných prostriedkov, veľmi stížilo činnosť OV na Orave.

V súčasnosti, ako vyplývalo zo správy, Spoločnosť na Orave združuje v 14 MS asi 950 členov. V jej rámci pôsobia 2 folklórne skupiny, 2 sláčikové kapely, divadelný krúžok a dychovka. K najaktívnejším patrí najmä divadelný krúžok v Podvilku, ktorý pravidelne vystupuje nielen v krajanskom prostredí, ale aj na Slovensku a iných podujatiach. Aktívne sú aj ostatné skupiny. Problematická je činnosť klubovní, ktoré pre nedostatok prostriedkov na nájomné a vykurovanie nemôžu náležite pôsobiť. Aj keď ich práca bola rôzna - konštatovalo sa v správe - treba ich rozhodne udržať.

Veľkej obľube krajanov sa v uplynulom období tešili rôzne vlastivedné zájazdy a pútle na Slovensko, ktorých sa zúčastnilo 525 osôb. Veľa pozornosti venovala správa otázkam školstva, vysoko ocenila spoluprácu a Maticou slovenskou, ako aj nový Život a za najväčší úspech uplynulého obdobia uznala obnovenie slovenských bohoslužieb v Jablonke, činnosti Spolku sv. Vojtecha a založenie oravského odboru Matice slovenskej.

Počas vyše dvojhodinovej diskusie sa krajania rozhovorili hľadom o všetkých najdôležitejších problémoch, s ktorými sa boria nielen miestne skupiny, ale vôbec celá naša menšina, a súčasne predložili rad návrhov, ktoré mienia prednieši i na zjazde. Veľa pozornosti venovali výučbe slovenčiny na školách. Vytýkali, že sa s

Delegáti z Podvylka, Kyčor, Jablonky a ďalších MS sa premiešali

Aj krajanky z Jablonky boli zvedavé, o čom sa na schôdzi bude rokovať

Domáci Jablončania sa držali spolu

ňou macošsky zaobchádza, že sa šetrí na úkor slovenčiny a obmedzuje počet jej hodín, že sa ju v rozvrhoch umiestňuje ďaleko po vyučovaní a pod. Obavy vzbudzuje aj rozhodnutie o postupnom prechádzaní škôl pod správu gmin. Podľa všeobecnej mienky školy by mali čo najskôr zrušiť povinné vyučovanie ruštiny a na jej miesto zaviesť slovenčinu, aj tam, kde sa doteraz nevyučovala. Je tiež nevyhnutné, aby viac oravskej mládeže než doteraz mohlo študovať na Slovensku.

Viacerí diskutujúci vyjadrovali sklamanie, že sa proces zavádzania slovenských bohoslužieb zastavil. Ďalší zdôrazňovali potrebu prinavrátania oravským a spišským Slovákom dvojitého občianstva, alebo aspoň zavedenia krajanskej karty. Hospodárska situácia neprospevia rozvoju kultúry, štát obmedzil na minimum dotácie. Napriek tomu - zdôrazňovali krajania - sa netreba vzdávať, ale spoliehať sa predovšetkým na seba, na krajanskú obetavosť a iniciatívu. Dodajme ešte, že nechybali ani mimokrajanské otázky, napr. Pekelničania žiadali, aby ich obec bola pripojená k jablončkej gmine a pod.

Prehovorili aj hostia. Primátor Dolného Kubína I. Krušinský poukázal na potrebu, ale aj možnosti rozvinutia ďalej hospodárskej, kultúrnej, turistickej a inej spolupráce medzi slovenskou a poľskou časťou Oravy, ako aj s našou Spoločnosťou. Nadviazala na to riaditeľka Regionálneho kultúrneho strediska v D. Kubíne O. Žábenská, ktorá uviedla rad konkrétnych príkladov spolupráce v kultúrnej oblasti, v ktorej nám dolnokubínske stredisko môže a chce

V susedstve krajanov Pytelovcov z Podsklia sa posadili jediné delegátky z Oravy, v tom J.Antalčíková z Kyčor a V.Smrečáková z M.Lipnice

pomôcť. Ide medzi ďalším o výmenu súborov, choreografickú a režisérsku pomoc pri príprave div. krúžku z Podvľaka, pozývanie našich ochotníkov na kultúrne podujatia na Slovensku a pod.

Vedúci Oddelenia kultúrnych stykov Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej Vladimír Repka odovzdal krajanom pozdrav od predsedu Matice Jozefa Markuša a povedal, ako by v budúcnosti mala vyzerať spolupráca Matice slovenskej s našou Spoločnosťou. Zároveň oboznámil prítomných s najdôležitejšími podujatiami Matice v tomto roku a uistil ich, že doterajšie osvedčené formy spolupráce budú zachované.

Po diskusii a udelení absolutória zhromaždení zvolili nový obvodný výbor, revíznu komisiu a delegátov na IX. zjazd KSSČaS. Novým predsedom OV sa stal mladý kraján z Dolnej Zubrice Robert Kulaviak. Doterajšiu výboru a predsedovi OV A. Andrašákovi podákoval za obetavú prácu predseda ÚV E. Mišinec.

Slová uznania za dobrú prípravu schôdze patria aktívu MS v Jablonke, ale aj jablonským krajankám, ktoré zhromaždením pripravili chutné pohostenie.

Z UZNESENIA OBVODNEJ SCHÔDZE

Obvodná volebná schôdza na Orave schvaluje nasledujúce úlohy a požiadavky:

- zjednotiť sily krajanov na obranu národnostných práv,
- rozšíriť členskú základňu a zvýšiť aktivitu členov,

- zapájať mládež do krajanskej činnosti,
- vyvinúť všetko úsilie na obranu slovenských kultúrnych a historických pamiatok,
- zaktivizovať činnosť ochotníckych súborov a rozvíjať MS slovenskú kultúru,
- dopĺňovať vybavenie klubovní a súborov,
- zaktivizovať výbory MS a rodicov pre zvyšovanie počtu žiakov na vyučovanie slovenčiny,
- organizovať na Orave dni slovenskej kultúry,
- organizovať vlastivedné zájazdy a túre na Slovensko,
- rozširovať spoluprácu a kultúrnu výmenu s Dolnokubínskym okresom.

Obvodná volebná schôdza sa obracia:

- na Ministerstvo národného vzdelávania PR, aby po každej stránke zabezpečilo výuku slovenského jazyka,
- na Ministerstvo školstva SR, aby umožnilo štúdium na Slovensku čo najväčšiemu počtu našej mládeže,
- na Ministerstvo kultúry a umenia, aby zabezpečilo finančné prostriedky na kultúrnu činnosť Spoločnosti podľa jej potrieb,
- na slovenskú vládu a NR SR o prinavrátenie krajanom slovenského štátneho občianstva,
- na všetkých krajanov, aby zakladali miestne odbočky Matice slovenskej a Spolku sv. Vojtecha,
- na všetkých krajanov, aby vynaložili všetko úsilie pre obnovenie slovenských bohoslužieb na celej Orave.

J.Š.

Krajania z Pravarovky. Pekelníka a Dolnej Zubrice pri čaji

Veľa uznania získali na schôdzi krajanské kuchárky. Foto: J.Š.

CHARLES MACKINTOSH

SKVELÝ ZÁKAZNÍK

Walton bol po každej stránke vynikajúci zložej. Mal iba jedinú chybu: bol priveľmi nervózny. Toto však nebránil rýchlemu pohybu jeho šíkovných prstov, a neochromilo jeho mysenie. Jednoducho, keď bolo treba dokázať sa skvele ovládať.

Toho dňa si za pole pôsobnosti zvolil obchodný dom. Krádež v obchodnom dome bola inak pod jeho úroveň a na zlodejskom rebríčku stála na najspodnejšom stupienku, ešte aj ulúpenie dámskej kabelky sa radilo vyššie. Mal však pádný dôvod, prečo klesol tak nízko. Morrisová pánska móda, exkluzívny obchodný dom pre zámožných zákazníkov, sa dopustil istej chyby, čo neušiklo Waltonovmu pozornému oku. Keď tu predošlého dňa kupoval košeľu, všimol si asi päťdesiat drahých náramkových hodiniek, nastoknutých na kovovej tyči. Boli medzi nimi aj také, ktoré namiesto číslic na ciferníku mali diamanty. Jednoducho neuveriteľné, že takýto tovar je voľne vyložený na dosah každému.

Ako zvyčajne, bol veľmi nervózny. Práve mu hľadko skľzli do dlane už tretie hodinky. Vari sa ten predavač nedáva na ľahko? Pekný, tmavolásý mladík sa pozeral smerom k nemu, ale zdalo sa, že ponad jeho hlavu. Walton sa uspokojil, presvedčujúc sám seba, že predavač sa jednoducho nudí. V ruke sa mu ocitli štvrté hodinky.

Teraz už nepochyboval o tom, že si ho predavač všimol. Urobil k nemu krok. Walton sa pripravil vrátiť hodinky jediným bleskovým pohybom, ale v poslednom okamihu sa zháčil. Bolo to zbytočné: predavač by sa iba tešil z nového zákazníka.

Piate a šieste hodinky sa pridružili k ostatným pod Waltonovým rukávom. Na jednu ruku by sa mu zmestilo osmorú hodiniek, ale rozhodol sa, že sa uspokojuj so štyrmi na každej. Možno ich ľahšie ukryť. Okrem toho, na žirkde by ich ostalo iba zopár, a to by si predavač určite všimol.

Teraz bol pripravený naplniť aj druhý rukáv. Do čerta, predavač sa zase díva! Dokonca pomaly kráčal k nemu.

Walton vzal do ruky siedme hodinky, tváril sa, že si ich prezerá a vrátil ich na stojan. S veľkým vypätním sil sa usiloval vyzerat nenápadne a ležérnym krokom kráčať k pultu s pánskou bielizňou. Predavač šiel priamo k nemu. Tváril sa veľmi vážne a Walton horúčkovo uvažoval: má ostať na mieste a klamať, alebo radšej predavača udrieť a dať sa na útek?

- Môžem vám nejako pomôcť, pane? - Mladý muž mal hlboký a prívetivý hlas.

Walton sa rozhodol riskovať. Veď na útek má ešte dosť času.

- Prosím? - obrátil sa k predavačovi.

- Stop! - skríkol predavač. Znelo to celkom ako rozkaz.

Walton stípol. Predavač pristúpil k nemu a pohrozil mu ukazovákom pred nosom, tak ako sa zvyknú karhať malé deti.

- Topánky, pane! Nemal by som čisté svedomie, keby som vás nechal odísť bez toho, aby ste si prezreli našu najnovšiu kolekciu. Prosím, venujte pohľad tomu, čo máte obuté.

Ako v nejakom tranze, Walton sa poslušne pozrel na svoje obnosene topánky. Pripadal si ako v nejakom príšernom sne, keď človek beží pred hroznou obleudou, ale nohy má tažké ako z olova a nemôžeme ich odlepíť od podlahy. Odovzdane nasledoval predavača do oddelenia obuvi, kde ho horlivý mladík presvedčil, aby kúpil najnovší model mokasín, papuče a tenisky, hoci tenis nikdy v živote nehrával. Bol už celkom ohúrený, ale povzbudilo ho zistenie, že od východu ho delia už iba tri pulty. Ešte musí prejsť okolo ponožiek a koženej galantérie a bude vonku, voľný, na dennom svetle a ďaleko od strašidelného sna. Vzal si tretí balík a vykročil. Zdalo sa mu, že všetci okolo neho musia počuť tikot šiestich hodiniek v jeho rukáve. Nervózne sa díval okolo seba a zrýchliл krok.

Temer sa mu to podarilo. Ale cestu ku dverám mu zahatal ten ochotný a prívetivý predavač. V ruke držal peknú peňaženku z mäkkej kože a usmieval sa.

- Keď ste si vybrali tú vašu starú peňaženku, aby ste zaplatili, všimol som si...

- Nie, nie, - bránil sa Walton. Nechcel o tom ani počuť. - Pre dnešok je už toho dosť. Okrem toho, veľmi sa ponášam, mám schôdzku. Prosím vás, nechajte ma odísť. Prosím!

Predavač pokrútil hlavou. Povedal, že by to veľmi naštربilo povest Morrisovho obchodného domu, keby dovolili, aby zákazník odišiel so starou a nepeknou peňaženkou z bravčovej kože a nekúpil si taký elegantný, ručne šitý výrobok z Taliana...

Walton stále odmietavu krútil hlavou a balíčky v rukách sa mu chveli. Túžobne sa díval k východu, ako unavený, smädný kôň k rieke.

- Nie, - opakoval ktovie kolkokrát a pokúšal sa prejsť popri mladíkovi.

Predavač mu opäť zastal cestu. Potom sa zdvihol na špičky a uprene sa zadíval na Waltonovu červenú a spotenú tvár. Hlbokým hlasom sa významne opýtal:

- Kolko je hodín, pane?

- Č-čože?

Mladík nespúšťal pohľad z Waltonovej tváre.

- Pýtam sa na čas, pane. Máte hodinky?

- Hodinky? Ach, áno, hodinky. Nie, nemám hodinky, jachtal Walton. - Vlatne, tá peňaženka je skutočne veľmi pekná. Výborná koža. Presne takú potrebujem. Beriem ju.

Nešťastný Walton cítil, ako mu po tvári steká pot. Balíčky si prekladal z jednej ruky do druhej, aby si mohol vybrať vreckovku. Nervy. Musí sa spomätať. S uľahčením si všimol, že na predavačovu tvár sa vracia spokojný úsmev, keď sa mu podarilo uskutočniť aj tento posledný nákup. Musí byť posledným, lebo medzi

- Našli ste, čo ste hľadali? - spýtal sa.

Otázka vyznala dvojzmyselne, hoci mladíkov pohľad bol celkom nevinny a bezstarostný. Waltonovi vyskočili na čele veľké kropaje potu.

- Nie, totiž... chcel som si pozrieť nejaké košeľe.

Čo mu to len napadlo, takto odpovedať! Mohol radšej povedať "nie" a jednoducho odísť.

- Výborne! - oduševnil sa mladík. - Nech sa páči, pane, určite si u nás nejakú vyberiete. Nosíte číslo štyridsať jeden, povedal by som. Bude však lepšie, ak vám odmeriam dĺžku rukáva. Vystrile ruku, prosím.

- Nie, netreba. Nosíme číslo štyridsať. Dajte mi dva kusy tamtých po päť dolárov... Nech sa páči, tu je desaťdolárovka.

Predavač sa usmial.

- Mám pre vás ešte lepší návrh. Ak si kúpite dvanásť košeľ, zaplatíte iba päťdesiat dolárov. To znamená, že dve dostanete zadarmo. Tieto sú naozaj veľmi kvalitné. Len sa pozrite na materiál. Vystrel ruku, zrejme mal v úmysle chytia Waltona za rameno, aby ho printúril ohmatať košeľu.

- V poriadku, v poriadku, - predbehol ho Walton, držiac ruku s hodinkami v bezpečnej vzdialenosťi od usmiateho predavača. Namiesto desať mu podal päťdesiat dolárov. Potiš sa čoraz viac, dokonca si musel vybrať vreckovku a utrieť čelo. Vzal škafu s tuctom košeľ a pobral sa k východu.

- Och, nie pane, nemôžem vás nechať odísť, kým sa nepozriet na naše kravaty. Pekná košeľa si žiada peknú viazanku. Všimol som si vás v zrkadle, keď ste vstúpili do obchodu a priznáma sa, že som vás pozoroval, aj keď ste stáli pri pulte s hodinkami. A viete, čo som zistil?

Waltonovi od strachu vyschlo v ústach a jazyk sa mu prilepil na podnebie. S námahou vyjachtal:

- Nn-nie. Čo?

Predavač sa k nemu dôverne naklonil.

- Že ste muž, ktorý dovolí, aby mu viazanky vyberala manželka!

Mladík sa významne odmlčal, aby napľo vychutnal účinok svojich slov. Zrejme použil jednu so svojich osvedčených metód a očakával, že aj tentoraz zaberie. Skôr než sa Walton stačil spomätať, predavač šíkovným pohybom prstov prečesal desiatky hodvábnych viazaniek, s gestom kúzelníka vybral päť tmavošedých a priložil ich k rukávu Waltonovho saka. Práve toho rukáva, pod ktorom mal poukladané hodinky.

- Beriem ich, - bez vŕahania zvolal Walton.

Predavač sa usmial od ucha k uchu. Ihned vypísal účtenku. Dvadsať päť dolárov, vrátane dane z obratu. Walton si vzal ďalší balíček a zamieril k východu.

Waltonom a východom už neboli žiadnen pult. Túžobným pohľadom cez sklo sledoval uponáhľaný dav na chodníku pred predajňou. Napadol mu, že nikdy predtým si neuvedomil, aký je to skvelý pocit, keď môže voľne chodiť po ulici. Videl bezstarostné, šťastné tváre a on sám mal pocit, že leží v nemocnici, pripútaný na lôžko a iba cez okno pozoruje zdravých, veselých ľudí.

Predavač mu položil posledný balíček na hľbu ostatných, ktoré niesol v rukách. Súčasne, akoby mimočodom, povedal:

- Pýtal som sa vás, či viete, kolko je hodín...

Walton to už jednoducho nemohol ďalej vydržať. Ak mu je súdené, že ho odhalia, nech sa tak stane. Len nech sa to už skončí. Nervy mal napnuté na prasknutie. Nikdy, sluboval si v duchu, už nikdy viac nepôjde kradnúť do obchodu. Odteraz to vždy budú iba vlámačky do bytov a bankové lípeže. Pri týchto úvahách

sotva vnímal predavačove slova, ktorými dopovedal načatú vetu:

- ... aby som vedel, kolko minút je do záverečnej. Potreboval som uskutočniť ešte tento posledný predaj, aby som vyhral v súťaži.

V ruke sa mu objavilo akési tlačivo.

- Vidíte pane, bezplatná cesta na Havaj...

Waltonovi sa konečne podarilo otvoriť dvere a nechať za sebou šťastnú žiaru predavača. Chvalabohu, konečne na dennom svetle! Nádherné slnečné popoludnie!

Vynoril sa z dusného prostredia obchodného domu ako potápač, ktorý v poslednom okamihu vypláva na hladinu. S pôžitkom vydychoval svieži vzduch, ale nezabúdal pritom rezko kráčať, čím ďalej od tej obľudnej predajne s ešte obľúnejším predavačom. Keď odbočil za roh, takmer sa od šťastia rozplakal. Na okamih sa oprel o múr...

Nejaká ruka v modrom rukáve ho pevne chmatla za ruku, na ktorej bolo šesť hodiniek. Druhá mu nešetrne vyhrnula rukáv, aby ich odhalila. Obe modré ruky mu bleskovo nasadili putá. V náuči ešte stále držal balíčky. Zdvihol hlavu.

Policajt sa tváril namosúrene, ale predavačovi neschádzal z tváre známy prívetivý úsmev.

- Je mi to veľmi ľuto, pane, zatknuť takého skvelého zákazníka! Ale iste to chápete, však?

Walton tupo prikývol.

- Ako som vám už spomenul, vďaka vášmu bohatému nákupu u nás som dostal bezplatný dvojtýždňový pobyt na Havajských ostrovoch. Takého vynikajúceho zákazníka, ako ste vy, sa nepodarí stretnúť každý deň. Zo srdca vám dákujem za trpeznosť. Oh, skoro som zabudol! Nevzali ste si späť drobné, tridsaťosem centov. Hľa! Vložím vám ich sem do vrecka, lebo ruky nemáte voľné. Dovidenia, pane. Navštívte nás opäť, len čo budete môcť!

NATALIE SIMONOVÁ

HUBÁRSKA VÁŠENЬ

Betty predložila Mirji hubové ragú a s úsmevom povedala: - Dobrú chuť.

Potom pred Toniu postavila poloprázdnu misu a zahundrala: - Vy sa už iste obslužte sám, pán Laxer.

- Samozrejme, povedal Tonio a ironicky sa pozrel na starú gazdinu, ktorú si jeho žena priviedla do manželstva.

Vedel, že Betty ho nemá ráda. Považovala ho za notorického hundroša, ktorý má priveľa požiadaviek a s ničím nie je spokojný.

Ich antipatia bola vzájomná. Neznášal Betty pre jej neprirodnosť. Všade nechávala všetko porozkladané, a on bol veľmi poriadkumilovný.

Lahostajne si naložil na tanier porciu a zvolal za ňou skôr, než zmizla v kuchyni, čo susedila s jedálňou: - Aj ja vám želám dobrú chuť, Betty!

- Ale, Tonio! - s karhavým výrazom v tvári ho napomerala Mirja.

Zdvihol hlavu od taniera a pozrel sa na ňu. Bola ešte stále veľmi pekná a príťažlivá. - Máš atraktívnu kočku, - chvastal sa pred priateľmi, keď jej ešte dvoril.

Žiaľ, čoskoro po sobáši zistil, že ho Mirja podvádzala. Najprv to mlčky znášal, ale keď ju pristihol so svojím najlepším priateľom, cítil sa hroźne ponížený. Rozhodol sa, že s ňou skončuje.

Musel sa premáhať, aby sa vôbec pustil do jedla. Urážalo ho sedieť s ňou za jedným stolom.

V myšlienkach sa vrátil späť. Ešte si pamätá, kedy sa pevne rozhadol zbaviť sa nevernej ženy. Zámerne si najal tento dom na okraji lesa. Dve letá predstieral, že je väšnivý hubár. Postupne si aj Mirja a Betty obľúbili jedlá z húb.

Dnes zamiešal medzi jedlé huby aj jednu

tedovatú. Betty nič netušiac, pripravila na obed hubové ragú.

Mirja sa načiahla za koreničkou a výdatne si posypala svoje ragú. Ona jediná mala rada silno korenenej jedlá, preto do všetkého si ešte pridávala korenie.

Tonio sa hlbšie sklonil nad tanier, aby ho výraz tváre neprezradil. Nikomu by nenapadlo, že pre svoju ženu zamiešal do korenia jedovatú hubu.

Nenápadne pozoroval Mirju, ako s chuťou zjedla celú porciu. Vtom pocítila ľahké zvieranie v brunej dutine a odrazu skfzla zo stoličky.

Tonio vyskočil a bežal do kuchyne.

- Moja žena... kde si Betty? - volal.

Betty zbledla. - Čo sa stalo? Preboha, čo sme to zjedli?! Ani ja sa necítim dobre. Rýchlo, zavolajte lekára!

Bežal do haly k telefónu. Nezbadal vysávač, ktorý neprirodna Betty nechala uprostred miestnosti. Potkol sa, padol a stenajúc zostal ležať.

Korenie, preletelo mu myslou. Musím ho bezpodmienečne odstrániť! V tej chvíli však upadol do bezvedomia.

* * *

O niekoľko dní sa už cítil lepšie, napriek komplikovanej zlomenine nohy. Lekári však trvali na hospitalizáciu najmenej dva týždne.

Neklesal však na duchu. Plán sa vydaril, všetko prebiehalo, ako predpokladal.

Všetkým trom vypumpovali žalúdok. Toxikologickým vyšetrením sa zistilo, že sa všetci otrávili hubami. Že zomrela iba Mirja,

nevzbudilo nijaké podezrenie. Obligátne policajné vyšetrovanie sa skončilo po dvoch dňoch.

Pred pracovníkmi nemocnice sa Tonio správal ako smutný vďovec. Tu i tam si však s obavami spomenal na koreničku na jedáleniskom stole. Keďže však domovú prehliadku neurobili, čiastočne sa upokojil. Nič sa nestane, keď corpus delicti odstráni po návrate domov.

Sotva pobudol týždeň v nemocnici, už ho tam všetko ominalo. Rozhodol sa, že trochu zamestná starú Betty, ktorú už prepustili z nemocnice. Dávnejšie nemal príležitosť posekrovať ju.

Zavolal jej a požiadal, aby mu pri najbližšej návštive priniesla výdatné domáce jedlo. - Už tú nemocničnú stravu nemôžem ani cítiť, - sťažoval si. - Urobte mi pre zmenu dobrý gulás!

Na druhý deň mu priniesla obed, ktorý si objednal. S chuťou sa pustil do obrovskej porcie.

Pohľdavo sa naňho zahľadela. Nemala ho rada a nijako to netajila. Okrem toho neverila, že pri otrave šlo o náhodu. Iste s nejakým rafinovaným spôsobom znisol zo sveta svoju ženu. I na polícii naznačila, čo si myslí, ale tam sa jej vysmiali.

Z myšlienok ju vytrhol prudký pád a náhle rinčanie porcelánu. Poloprázdný tanier vypadol Tonioví z rúk. Zastenal, chytil si žalúdok.

- Dočerta, čím ste ten gulás korenili - zvolal.

Betty vyskočila. Rýchlo sťažila gombík zvončeka pri posteli.

Cez hustý závoj hmly Tonio nejasne videl tvár, ktorá sa nad neho skláňala a skúmavo si ho prezerala.

Akoby z obrovskej diaľky k jeho sluchu doťahlo:

- Čím? Ako obvykle, paprikou a korením. Ale v kuchyni som už nijaké nemala, tak som musela vziať z koreničky na jedáleniskom stole.

To boli posledné slová, ktoré Tonio počul.

OBVODNÝ VÝBOR KSSČaS NA ORAVE

Robert KULAVIAK - predseda, Dolná Zubrica č. 256

Augustín ANDRAŠÁK - podpredseda, Jablonka, ul. Olejarska 9

Stanislaw KLUSKA - podpredseda, Pekelník 75

Eugen MIŠINEC - tajomník, Horná Zubrica č. 279a

Štefan KARLÁK - člen, Jablonka, ul. Wolnošci 26

Viktória SMREČÁKOVÁ - členka, Malá Lipnica 111

Jana JANOVIAKOVÁ - členka, Veľká Lipnica č. 55

Eduard PRILINSKÝ - člen, Podvilk č. 155

Jozef BIELAK - člen, Podsmie č. 83

Jozef PYTEL - člen, Podsklie č. 108

Vladislava BOGAČOVÁ - členka, Horná Zubrica č. 49

OBVODNÁ REVÍZNA KOMISIA

Ján ŠVIENTEK - predseda, Pekelník č. 29

Roman RAPAČ - tajomník, Harkabuz č. 72

Jozef KARNAFEL - člen, Veľká Lipnica č. 254

Jana ANTALČÍKOVÁ - členka, Kyčory č. 80

Alojz ZAHORA - člen, Jablonka, ul. Časte Domy 18

DELEGÁTI NA IX. ZJAZD

Vladislava BOGAČOVÁ - Horná Zubrica č. 49

Anna CAPIAKOVÁ - Chyžné č. 4

Jozef ČONGVA - Katovice, ul. B. Chrobrego 25/21

Jozef KARNAFEL - Veľká Lipnica č. 254

Stanislav KLUSKA - Pekelník č. 75

Mária LITVIÁKOVÁ - Jablonka

Tadeáš MICHALÁK - Malá Lipnica č. 99

Jozef OSKVAREK - Harkabuz

Vladislav OTREMBIAK - Oravka č. 22

Albin PACHOLSKÝ - Dolná Zubrica č. 255

Jozef PIVOVARČÍK - Kacvín č. 43

Eduard PRILINSKÝ - Podvilk č. 155

Jozef PYTEL - Podsklie č. 108

Vendelín STERCULA - V. Lipnica-Privarovka 666

Ján ZONZEL - Podsmie č. 101

KTO MLČÍ, TEN SVEDČÍ

Milá redakcia!

Posielam Vám druhú časť svojho komentára k článku "Hranicami Polska" z týždenníka "Poznaniak" č. 35. Prvú časť môjho listu pod titulom "Lož má krátke nohy" uverejnilo marcové číslo Života.

V spomínanom článku Stanislaw Chowaniec z Bukowiny Tatrzańskiej tvrdí, že na území Spiša i Podhalia oddávna žili iba Poliaci. O prítomnosti Slovákov na spišskej zemi však svedčí mnoho historických dokladov. Jedným z takých dokumentov, ktorý zaznamenáva zmenu hraníc na Spiši je aj kniha "Pod wierchami Tatry", ktorej autor Kazimierz Saysse-Tobiczyk píše na str. 228-229: "Niektoré hraničné obce, ktoré sa

nachádzali na brehoch Bialky, zmenili dokonca štátu príslušnosť, čoho dôkazom bol napríklad hraničný spor medzi Maďarskom a Poľskom v 16. storočí o dedinu Nová Belá, ktorá sa po presunutí koryta rieky našla náhle na poľskom území."

Spôsob života na Spiši a Podhalí sa navzájom veľmi líšia. Kým podhalanskí gorali žijú z turistického ruchu, ako poznamenáva Stanislaw Chowaniec, na Spiši prevládajú rolnici. Čím viac turistov bude navštevovať spišské okolie, tým viac bude znečistené - tak myslia mnohí Spišiaci.

Pristavme sa napríklad pri svadobných zvykoch. Kým na Podhalí sa mladožencov vezie k neveste na bričke, v ktorej sú zapriahnuté dva kone, na Spiši si vykračuje k neveste spolu so svojou družinou pešo.

Dotknem sa aj iného problému - spôsobu gázdovania. Na Spiši a Orave sa vždy polia obrábali takto: Pôda sa delila na tri časti. Prvý rok sa na prvej časti siala pšenica a jačmeň, na druhej ovos a na tretej zemiaky. Na druhý rok sa na prvej časti miesto pšenice sial ovos, tam, kde bol ovos sadili zemiaky a na mieste zemiakov pšenica. A tak to prebiehalo až dovedy, kým sa nevystrydali všetky obiliny a okopaniny. V Poľsku však taký spôsob obrábania pôdy nie je vôbec rozšírený. Naproti tomu na Slovensku rolníci tak isto hospodári ešte po druhej svetovej vojne, dokonca aj v rolníckych družstvách. V našej obci sa napríklad od stáročí pasú spoločne kravy v septembri až októberi. Z detstva si pamäťám, že tak sa páslo dokonca i na jar. Ten, kto nemal svojho pastiera, prosil suseda, aby mu cez leto pásol, a potom zato zaplatil. V septembri sa prihlásili dvaja mladenci - pastieri a dedinčania im určili plat od jednej kravy na dva mesiace. Keď jeden z pastierov zatrúbil na kravskom, alebo volskom rohu, ľudia vyhnali na cestu svoje kravy, alebo voly a pastieri ich hnali na pasienky.

Keď som bol po vojne na Slovensku, vo Vyšných Ružbachoch, pásli sa tam kravy podobným spôsobom.

Chcel by som sa pristaviť ešte pri jednom probléme. Slováci na Spiši sú hovoria spisským nárečím, ktoré sa viac podobá poľskému, než slovenskému jazyku, ale to ešte neznamená, že sú Poliakmi. Ved' aj v Starom a Novom

zákone, ktorého skrátený text pripravil kňaz prof. Mieczysław Dybowski, sa píše: "V roku 285 p.n.l. boli z Jeruzaléma do Aleksandrie vyslaní učenci, ktorí mali preložiť Sväté Písmo z hebrejčiny do gréčtiny. Význam tohto prekladu bol obrovský. Pohania, ktorí čítali Sväté Písmo v gréčtine sa mohli konečne dozvedieť o pravom Bohu a Mesiašovi, ktorý mal zostúpiť na zem v podobe človeka. ŽIDIA, KTORÍ ŽILI MIMO PALESTÍNY A HOVORILI LEN PO GRÉCKY, MOHLI SI TOTO SVÄTÉ PÍSMO PREČÍTAŤ A POCHOPIŤ HO.

Pýtam sa teda pána Chowanca: Žili, alebo nežili v Alexandrii Židia, ktorí hovorili len po grécky? Boli to vari Gréci? Tak aj Slováci na Spiši a Orave, hoci hovoria nárečím, cítia sa byť Slovákm a majú na to plné právo. Je neprípustné tvrdiť, že Slovákov na Spiši a Orave

Na záver pozdravujem celú redakciu, ústredný výbor Spoločnosti, ako aj všetkých krajanov na Spiši a na Orave.

JÁN FRANKOVIC

NA MARGO PODNIKANIA

O veľkom podnikaní na Spiši a Orave zatiaľ asi faľko hovorí. Rozvíja sa dosť pomaly a orientuje sa predovšetkým na rolníkov a oblasť služieb (murári, tesári, stavbári, sklenári, ale aj kováči, mäsiari, a pod.). Druhý smer podnikania sa zameriava na tzv. malú gastronómiu. Máme tu na mysli otváranie nových nevelkých barov, kaviarní, reštaurácií, výčapov, ale aj predajní potravín a domáčich potrieb. Majitelia zriadujú tieto stánky spravidla vo vlastných budovách, najmä vzhľadom na príliš vysoké nájomné, aké žiadajú za svoje objekty gminné družstvo (GS) alebo gminný úrad.

Sú však výnimky. Jeden takýto prípad sme zaznamenali v Nedeci, kde po miestnom výčape piva bola dlhší čas nevyužitá jedna z miestností nedeckého nákupného strediska. Podnájomcom sa stal mladý podnikateľ Jozef Milaniak. Dohodu o prenájme s Gminným družstvom v Nižných Lapšoch uzavrel na jeden rok. Nový majiteľ dal miestnosť opraviť a zriadil v nej biliardový klub spolu s nevelkou kaviarňou. Získal si veľkú popularitu medzi mládežou, ktorá v útulnom

Biliardový klub a kaviarnička v Nedeci. Foto: J.P.

prostredí trávi tuná večery. Ako sa nám podnikateľ zdôveril, po troch mesiacoch od otvorenia podniku sa mu zatiaľ nevrátili ani náklady spojené s rekonštrukciou miestnosti. Len za optimálnej návštevnosti bude v stave najomnému zmluvu predĺžiť. Poznamenajme, že nová kaviareň má silnú konkurenciu, je to totiž v Nedeci už tretí podnik tohto druhu. (jp)

NOVÉ PERSPEKTÍVY VZÁJOMNEJ SPOLUPRÁCE

9. apríla pricestoval do Varšavy minister zahraničných vecí SR Eduard Kukan na krátku pracovnú návštavu. Strelol sa s premiérom Waldemarom Pawlakom a ministrom zahraničných vecí Andrzejom Olechowským. Eduard Kukan ubezpečil predstaviteľov poľskej vlády, že ešte pred júnovou návštavou premiéra Pawlaka v Bratislave budú pripravené všetky medzinárodné zmluvy týkajúce sa najmä hospodárskych a kultúrnych iniciatív. Po ich podpísaní by sa poľsko-slovenská spolupráca dostala do konkrétnejšej roviny.

10. apríla sa na zámku Czocha v jeleniogórskom vojvodstve stretol premiér ČR Václav Klaus s premiérom PR Waldemarom Pawlakom. Pracovné rozhovory sa týkali najmä Stredoeurópskej zóny voľného obchodu (Poľsko, Maďarsko, Česká republika, Slovensko), výstavby nových hraničných priechodov a niektorých aspektov hospodárskej spolupráce. Česká republika má záujem o využitie poľských prístavov a ropných terminálov, ako aj o výstavbu severnej vetvy plynovodu z Ruska. Poľsko by zas chcelo oživiť aktívnu výmenu tovarov a splatiť svoj dlh voči Českej republike najmä surovinami, chemickými polotovarmi a službami stavebných firiem.

- V najbližšom čase by sa mali stretnúť ministri hospodárstva oboch krajín, - slúbili na záver stretnutia obaja premiéri.

BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

ČO SA CHYSTÁ NA SLOVENSKU?

V dňoch 1. až 3. júna 1994 sa v Krajanskom múzeu v Bratislave uskutoční slávostné otvorenie výstavy pod názvom "Krajania v Poľsku". Autorkou výstavy je známa etnografska Mária Hurtajová, ktorá po prvom - pionierskom - výskume na Spiši a Orave zozbierala bohatú dokumentáciu (fotografie, listy, filmy i ústne výpovede). Výstava bude prvou svojho druhu a poskytne ucelený obraz o rozmanitých prejavoch krajanského života v Poľsku. Otvorenia sa zúčastnia aj významné osobnosti vedeckého, kultúrneho a politického života na Slovensku.

* * *

V dňoch 4. až 11.7.1994 sa v Detve rozozvučia fanfáry zaujímavého podujatia. Na Podpolianskych kultúrnych slávostach majú Slovákov v Poľsku reprezentovať 2 folklórne súbory. Aké? To sa zanedľho ukáže. Krajanskí

Pohľad na novú cestu v Repiskách. Foto: J.P.

umeleci môžu zatiaľ aktívne cvičiť a dúfať, že sa to pošastú práve im.

B.K.

CESTA DO REPÍSK

Repiská, najmä Grocholov a Vojtíčkov Potok, sa po viacerých snaženiach konečne dočkali cestného spojenia so svetom. O tunajšom pálčivom probléme - výstavbe asfaltky sme na stránkach Života viackrát písali. Bola to jediná obec na Spiši (okrem Lapšanky), kde sa otázka cesty "riešila" tak zdľhavo. Najprv kdesi v 80-tych rokoch ju častočne upravili a posypali štrkem. Potom, keď sa v gminnej pokladnici objavili dajaké peniaze, sa miestne orgány snažili cestu "vylepšiť" drobnou úpravou alebo len asfaltovaním krátkeho, niekedy 100-metrového úseku. Šlo prítom o horskú cestu tiahnuču sa v dĺžke 4. kilometrov.

Možno to boli aj ľahké prístupové podmienky, ktoré spôsobili, že sa takmer všetci Repišťania nezúčastnili minulých volieb do Sejmu, Senátu a miestnych samosprávnych orgánov. Prelom nastal pred dvomi rokmi. Energický vojt bukovinskej gminy Mgr. Franciszek Jezierczak pochádza zo Spiša, z Čiernej Hory, a tak s výstavbou neotáhal. V priebehu dvoch rokov dal cestu nielen vytvrdiť, ale aj vyasfaltovať. Jej dokončenie stalo 3 miliardy zlотовých, pričom 800 miliónov poskytol vlani Vojvodský úrad v Novom Sáči. V súčasnosti, s čím sú Repišťania veľmi spokojní, asfaltka siahá už takmer 400 metrov do chotára Lapšanky. Poznamenajme, že aj Lapšančania sa už oddávna boria s cestným problémom. Jeho vyriešenie je však v kompetencií Gminného úradu v Nižných Lapšoch.

Vráťme sa však do Repísk. Ako nám povedal vojt bukovinskej gminy Mgr. Franciszek Jezierczak, Repiská boli poslednou obcou v gmine, ktorá nemala asfaltovú cestu. Taktiež ako posledná dostala autobusové spojenie s Novým Targom.

- 6. januára t.r. sme na stretnutí s riaditeľom Štátnej automobilovej dopravy v Novom Targu dohodli, - hovorí vojt, - že od 1. marca bude do Repísk dochádzať autobus z Nového Targu trikrát denne. Ráno o 7^{hod.}, potom o 13^{hod.} a v pracovné dni o 15^{hod.}. Dohodli sme sa tiež

že konečná autobusu bude pri takzanej Bielej izbe, kde sme dali postaviť aj zastávku. Je to takmer pred obcami. Žiaľ, v súčasnosti máme len takú možnosť. Snáď v budúcnosti sa nám podarí linku predĺžiť, aby autobus dochádzal až do Lapšanky. Terajšia cesta a príliš strmý kopec nám to znemožňuje. Budeme sa však snažiť vyriešiť tento problém v prospech obyvateľov Repísk.

JOZEF PIVOVARČÍK

SKÚŠKA NEDECKEJ NÁDRŽE

Už oddávna sledujeme výstavbu hydroelektrárne v Nedeci. Napriek viacerým protestným akciám v posledných rokoch, stavebné práce neprestajne pokračujú. Na jeseň minulého roka sa stavbárom podarilo výčistiť a upraviť koryto Dunajca poniže hlavného vodného diela, teda na mieste, kde bude vyrovnávacia nádrž. Umožnilo to - ako nám povedal starší inšpektor Mgr. ing. Jerzy Stypula - pristúpiť k ďalšej etape výstavby priehrady. Aby získali prvé poznatky o fungovaní budúcej elektrárne, 18. marca začali skúšobne napĺňať vyrovnávaciu nádrž. Jeho úlohou je preskúmanie rôznych parametrov budúcej priehrady týkajúcich sa o.i. geodetických a izotermických podmienok, vlhkosti ovzdušia a samozrejme bezpečnosti všetkých otváracích a zatváracích zariadení. Na základe dôkladných pozorovaní a analýz budú môcť inžinieri ešte pred zavŕšením výstavby urobiť prípadné úpravy. Taká istá skúška čaká aj hlavnú nádrž, ktorá sa bude tiahnuť od Neddeckého zámku až k obci Děbno. Poznamenajme, že celková plocha hlavnej a vyrovnávacej nádrže bude po všetkých úpravách dosahovať 1285 hektárov. Predpokladá sa, že oficiálne otvorenie hydroelektrárne by sa malo uskutočniť koncom budúceho roka. Či tento termín bude dodržaný - uvidíme.

JOZEF PIVOVARČÍK

NIŽNÉ LAPŠE

Táto obec žije v súčasnosti dvoma problémami. Prvým je výstavba miestnej základnej školy. Jej situácia sa takmer navlas podobá škole v Kacvíne, možno je dokonca trošku horšia.

Stavebný projekt, ako aj základy školy vznikli ešte za totality. Lahko teda si môžeme predstaviť veľké stavebné monštrum, s ktorým si samospráva a miestni obyvatelia v dnešnej ekonomickej situácii nevedia poradiť. Jedno je však isté - školu treba dokončiť. Preto sa rozhodli, že ju budú stavať a odovzdávať do užívania postupne, po segmentoch. Doteraz Lapšania vykonali na stavbe množstvo svojpomocných prác. Riadi ich výbor pre výstavbu školy, ktorého šefom je Ryszard Kowalczyk.

Jarné obdobie prospieva stavebným prácam, teplé slniečko vari najviac pomáha tesárom, ktorí sa v Lapšoch pustili do opravy veže miestneho kostola sv. Kvirína. Ako nám povedal nižnolapšanský richtár Józef Stanek, obec sa na opravu už oddávna pripravovala, medziiným kúpila medený plech, ktorý má na veži nahradí doterajšiu šindľovú krytinu. Samozrejme na rekonštrukciu sa majú podieľať aj farníci, jednak svojpomocnými prácam, ako aj peňažnými zbierkami. Ako sme sa dozvedeli, jedna už bola - po 500 tisíc zlích. Teraz ich čaká ďalšia - po milíone. Pre viacerých, najmä chudobnejších, to nebude ľahké.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Na stavenisku lapšanskej školy

pretkané chodníčkami, ktorými už od dávnych vekov viedli cesty zo severu na juh, z východu na západ, po ich hrebeňoch sa presúvala valašská kolonizácia, tu sa odjakživa miešali a prelínali rôznorodé náboženstva, kultúry a národnosti, tu sa formoval špecifický fenomén pohraničia. Táto časť stredovýchodnej Európy však už niekoľko desiatok rokov, ktoré poznačila vláda totality, trpí násilnou izoláciou. Rusíni na Slovensku majú obmedzené kontakty s Lemkami v Poľsku, Poliaci vedia málo o Slovácoch, Maďari o Ukrajincach. Hoci všetkých spája ten istý geografický a historický

priestor, politika násilenj asimilácie vyhíbila v Karpatoch veľké jazvy, ktoré sa hoja pomaly, hranice, ktoré sa teraz ľahko otvárajú.

Študenti a mladí vedeckí pracovníci, ktorí sa exkurzie zúčastnia, sa budú snažiť oživiť spoluprácu obyvateľov euroregiónov vo všetkých smeroch, budú šíriť myšlienku tolerancie a vzájomného porozumenia.

Určite by bolo užitočné, keby podobné podujatie prebehlo i v Euroregióne Tatry. Veď Spiš a Orava sú pohraničnými územiami, ktoré majú podobné problémy.

B.K.

NA BICYKLI PO KARPATSKÝCH CHODNÍČKOCH

Nadácia Medzinárodné centrum rozvoja demokracie pripravuje 4.-16. mája 1994 cyklistickú exkurziu, ktorej trasa povedie cez Euroregión Karpaty. Aké sú hlavné ciele tohto zaujímavého podujatia? Predovšetkým ide o nadviazanie dialógu medzi Slovákm, Poliakmi, Maďarmi, Ukrajincami, Rusími, Rómami i Židmi, medzi katolíkmi, evanjelikmi, grécko-katolíckymi a pravoslávnymi veriacimi, medzi predstaviteľmi národnostných menšín a miestnych samospráv. Východné Karpaty sú

Lapšanská kostolná veža obalená lešením

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 8. apríla 1994 zomrela vo Varšave vo veku 62 rokov naša kolegynia, krajanka

ALŽBETA STOJOVSKÁ

Zosnulá, narodená vo Velkom Záluží pri

Nitre, sa v r. 1959 s celou rodinou pristáhala do Poľska a hned začala pracovať ako prekladateľka v redakcii Života. Pracovala vyše 30 rokov - do apríla 1993, kedy prešla do dôchodku. Neobvykle obetává a zodpovedná, plná optimizmu, do konca oddaná krajanskému hnutiu. Odišla od nás vzorná pracovníčka, dobrá kolegynia, ochotná vždy a každému nezištné pomáhať.

Česť jej pamiatke!

Manželovi Andrzejovi, súrodencom a ostatnej rodine vyjadrujeme hlbokú sústrast.

Kolektív Života
MS KSSČaS vo Varšave

* * *

Dňa 3. marca 1994 zomrela v Jurgove vo veku 82 rokov krajanka

MÁRIA ČONGOVÁ,
rod. Chovancová

- matka popredného aktivistu našej Spoločnosti, profesora Katovickej Univerzity, Jozefa Čongvu.

Zosnulá bola dlhoročnou členkou Miestnej skupiny KSSČaS v Jurgove a čitateľkou Života, obetavou a dobrosrdečnou ženou. Odišla od nás vzorná krajančka, dobrá a starostlivá manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

Krajanovi prof. Jozefovi Čongvovi vyjadrujeme hlbokú sústrast.

**MS, OV a ÚV KSSČaS
a redakcia Života**

* * *

Dňa 11. apríla 1994 zomrel vo Velkej Lipnici-Privarovke vo veku 73 rokov krajan

ANDREJ KUCEK

Zosnulý patril k spoluzakladateľom našej Spoločnosti, aktívnym činiteľom MS v Privarovke, dopisovateľom a propagátorom Života. Počas druhej svetovej vojny bol účastníkom SNP a po jeho potlačení väzňom zajateckého tábora v Ziegenheime. Odišiel od nás vzorný krajan, zaslúžený odbojár a dobrý človek.

Česť jeho pamiatke!

**MS KSSČaS v Privarovke
a Redakcia Života**

* * *

Dňa 14. februára 1994 zomrela v Hornej Zubrici vo veku 89 rokov p.

ŽOFIA MŠALOVÁ

- matka aktívnej členky našej Spoločnosti, maliarky a dlhoročnej učiteľky slovenčiny Lídie Mšalovej.

Zosnulá pochádzala z Chrosna pri Krakove, kde ju ako polosirotu vychovávala rodina, v tom kňaz Jan Karcz. Spolu s ním sa v 1926 pristáhala do H. Zubrice, kde sa o rok neskôr vydala za miestneho kostolníka kr. Františka Mšala. Spolu vychovali 3 dcéry a 3 synov, v tom dvoch kňazov. Odišla od nás dobrá a tolerantná žena, vzorná manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

Krajanke Lídii Mšalovej vyjadrujeme hlbokú sústrast.

**MS, OV a ÚV KSSČaS
a redakcia Života**

Z kalendára záhradkára a chovateľa

Máj v záhrade je symbolom plnej jari, búrlivého pučania a vývoja, symbolom kvetov, vône a vôbec života. Pre záhradkára je to mesiac veľmi dôležitých prác. Končí sa obdobie jarného sadenia a sejby a v teplejších oblastiach sa začína zber skorej zeleniny. V polovici mesiaca je najlepší čas na sejbu uhoriek, tekvice, fazule, a pri konci mája, keď už nehrózí nebezpečenstvo mrázikov, rajčiaky a ďalšie teplomilné rastliny.

Hriadky, ktoré sme vysiali a vysadili skôr, treba včas jednotriť (preriediť), aby sa rastliny od začiatku správne vyvíjali. V hustom poraste sa totiž vytahujú za svetlom, sú tenké, slabé a môžu nevytvárať konzumnú časť. Po jednotení treba zeleninu prihnojiť, zbaviť burin, okopáť a keď je sucho, aj poliať. Okopáva a ošetrouje sa aj ostatnú zeleninu, kapustu, karfiol a pod. Zelenina, ak má byť kvalitná, musí rásť rýchlo, a na to je potrebná dobrá agrotechnika, vrátane dostačku hnojív a vody. Koncom mesiaca prichádza čas zberu trváčich druhov zeleniny - napr. rebarbory či špargle, a zo skorej jarnej zeleniny - pažítky, šalátu buď cibulky-zeleničky.

Pre ovocinárov je máj mimoriadne dôležitý mesiac. Predovšetkým treba dbať o ochranu kvitnúcich stromov pred mrázikmi, ktoré sú najmä v horských podmienkach Spiša a Oravy skoro pravidlom. Len čo teplota klesá na nulu, treba začať strieckať vodou. Robí sa to dovtedy, kým teplota opäť nevystúpi nad nulu, resp. kým sa neroztopí ľad na listoch a kvetoch stromov. Okrem tohto spôsobu, ktorý patrí k najúčinnejším, možno použiť aj zadymovanie alebo vyhrievanie záhradky.

Na začiatku mája možno ešte preštepovalať jadroviny. Na skôr preštepených stromoch treba

prezrieť miesto štepenia, a keď vidíme že sa lyko začne zarezávať, treba ho uvoľniť. Zároveň treba neujaťe vruble povyšľaovať a na ujatých skrátiť konkurenčný obrast na 10 až 15 cm. Popri ošetrovaní preštepov a ochrane proti mrázikom fažisko práce ovocinára v tomto období spočíva hlavne v boji proti chorobám a škodcom, medzi iným proti mŕčiatke jablňovej, škvmitosti listov, roztočom a v horských oblastiach najmä proti chrvastivosti jabloní. Možno to robiť mechanicky - odstrihávaním napadnutých letorastov (ktoré treba spaliť), alebo chemicky - postrekmi.

Úrodu ovocia podmieňuje viaceré činiteľov, o.i. aj dobré opelenie, pričom závažným problémom sú poveternostné pomery stanovišta a prenos peľu. Vetrom sa opeľuje v podstate len lieska, orech a gaštan, ostatné stromy opeľuje hmyz, hlavne včely. Preto v období kvitnutia je dobre vytvoriť podmienky pre ich nálet. Niektoré odrody sa len ľahko môžu opeliť vlastným peľom, preto je žiaduce, aby v ich blízkosti bol dobrý opeľovač. Týka sa to najmä sliviek, čerešní a višní.

Chovatelia hydiny, ktorí odchovávajú mláďatá pomocou živej kvočky a kúpili si jednodňové mláďatá, mali by ich vložiť do hniezda pod kvočku až večer. Husi v tomto mesiaci už nevyžadujú veľkú starostlivosť, lebo mláďatá už odrástli. Včasie vyliahnuté 11-12-týždňové húsatá, ktorým už dozrelo prvé perie a ručné letky krídel na chrbe sa im krijujú, sú už zrelé na prvé podšklbanie. Podšklbáva sa im perie len na prsiach a bruchu, aj to nie do hola. O 7-8 týždňov možno podšklbávanie zopakovať. V tomto mesiaci je pŕhľava veľmi bujná, preto kým

je mladá, treba ju trihať buď kosiť a dávať hydine, keďže je veľmi výživná.

Máj je mesiacom, v ktorom vrcholí rast včelstiev. Na lúkach a stromoch je plno kvetov, ktoré včelám poskytujú bohatú pašu. Včelár sa teraz musí snažiť zachovať silu včelstiev, aby sa rojením nerozdvojila práve pred začiatom hlavnej znášky o.i. z agátu. Úlohou matky nie je iba klásiť vajíčka. Na hlave priamo nad čelusťou má tzv. čefustné žlazy, ktoré vylučujú materskú látku. Včely ju odoberajú a rozdávajú si ju. Pôsobí na súdržnosť včiel a zabraňuje včelám robotníciom aktivizovať vaječníky a stavať materské bunky. Keď sa počet robotnícov značne rozmnoží, nedostáva sa im dosť materskej látky a začína sa posilňovať pud včiel po rojení.

Treba tomu zabrániť. Robí sa to o.i. rozšírením letáčového otvoru na celú šírku, čím do úla vniká viac vzduchu, takže včely sú nútené starať sa o udržanie potrebného tepla, najmä v noci. Uberáme tiež z uteplovacích hmôt, najmä nad plodiskom. Keď už včely zaplnili celý priestor v plodisku, treba im nadstaviť medník bud' im umožniť prechod do medníka obsadeného plastmi, samozrejme bez matky. Účelom týchto opatrení je oddialenie rojovej nálady. Rojivý pud sa spravidla začína stavbou trúdieho diela, pokračuje zaplodovaním jeho buniek a výchovou trúdov, silne výstavbou materských buniek a ich zaplodňovaním a vrcholí vyletením roja. Ak tomu nezabráníme a roj vyletí, treba ho strieť do rojnice, nechať v nej do večera, aby sa stmelil, a až potom vpustiť do plodiska nového úla, ktoré sme podľa hmotnosti roja vystrojili medzistenami. Ak nie je znáška, roj od druhého večera podnecuje cukrovým roztokom (asi 1 týždeň). Tak si roj vystaví plasty a umiestní v nich aj slušné zásoby.

ZDRAVOTNÝ STAV ROĽNÍKOV

Ústav vidieckeho lekárstva v Lubline urobil v posledných rokoch celopolský reprezentačný výskum zdravotného stavu obyvateľov vidieka, ktorý zahrnul skoro sedem tisíc osôb vo veku von rozpreáti od 20 do 64 rokov.

Výsledky výskumu bijú na poplach: iba 28 perc. dospelých obyvateľov vidieka sú zdraví ľudia, 23 perc. má chorobné zmeny, ktorých vyliečenie je neisté, a 17 perc. trpí na ťažké a zdĺhavé ochorenia, ktoré v najbližšej budúcnosti môžu ohrozíť ich život. Lekári robiaci výskum zistili, že celkovo až 32 perc. dospelého vidieckeho obyvateľstva má isté odchýlky od normálneho zdravotného stavu, ktoré si zatajia nevyžadujú lekársku pomoc.

K najpočetnejším patria najmä poruchy zraku (vyše 25 perc.), obehového systému (skoro 24 perc.), svalovo-kostného systému (skoro 23 perc.) a dýchacieho systému (vyše 10 perc.). Veľmi častým zdravotným problémom na vidieku, najmä u ľudí po päťdesiatke, je hluchota; asi 18 perc. obyvateľov v tomto veku potrebuje úplné zubné protézy. Z nemocí rozhodne prevládajú ochorenia obehového a pohybového

systému, potom nervového systému a zmyslových orgánov.

V dôsledku takejto zdravotnej situácie je úmrtnosť na vidieku v posledných tridsiatich rokoch o niečo vyššia ako v meste. V roku 1991 dosahovala v mestách 10,0, kým na vidieku tento ukazovateľ dosahoval 11,5. Rastie aj počet úmrtí spôsobených nehodami alebo otravou. V roku 1991 bolo ich v mestách - v prepočítaní na 10 tis. obyvateľov - ok. 7,8, kým na vidieku až 9,0. Poznamenajme, že do roku 1970 boli tieto proporcie opačné. V mestách tento ukazovateľ dosahoval 6,1 a na vidieku 5,8.

Podľa odborníkov príčinou zlého zdravotného stavu roľníkov je rast škodlivých činiteľov vo vidieckom prostredí. Okrem ťažkostí vyplývajúcich z práce na voľnom priestore a v menlivých poveternostných podmienkach sa objavili aj také zdraviu škodlivé činitele ako: vibrácie, hluk, toxické látky, mechanické úrazy, elektromagneticke a ionizačné žiarenie apod. Stúplo tiež ohrozenie v podobe biologického prachu, ktorý čoraz častejšie zapričinuje alergické ochorenia dýchacieho systému, ohrozujúceho ľudský život.

Výskum lublinského ústavu je vzhľadom na veľmi presné predstavenie zdravotného stavu vidieckeho obyvateľstva unikátny v európskej

mierie. Metodika získavania údajov bola veľmi pracná. Výsledky, ako sme už povedali, býjú na poplach. Napriek tomu činitelia zodpovední za problémy zdravia u nás neprejavili doteraz náležitý záujem.

ZELENÁ KRONIKA

NEDOSTATOK VITAMÍNU A brzdí rast mladých zvierat a spôsobuje pokles odolnosti na nákažlivé choroby. Zvieratá často trpia na tzv. šeroslepost, čiže zníženú schopnosť vidieť za šera. Nedostatok vitamínu A u plemenníkov spôsobuje oslabnutie pohlavného pudu a u tehotných samíc dokonca hynutie plodu. Vitamín A obsahuje živočíšne tuky. V rastlinách sa v hotovej podobe nevyskytuje. Obsahuje však tzv. karoten, ktorý sa až v tele zvieraťa pretvára na vitamín A.

KRMENIE. Neustále podávanie tých istých krmív výdatne znížuje chuť zvierat. Preto neprekupuje, že majú rady horké krmivá. Treba ich zvieratám dávať pomerne pravidelne, ale v nevelkom množstve. Vtedy im nielenže zlepšujú chuť, ale aj tráviače procesy a stimulujú vyučovanie tráviacich žliaz.

ANTON MAREC

SVÄLÁ LUDMILA

V časoch, keď sa po Európe šírilo kresťanstvo, zasvätili svoj život tejto činnosti mnohé manželky panovníkov. Patrila medzi ne aj česká kňažná Ludmila.

Vyrásela na dvore svojho otca, lužického kniežaťa Slavibora. Veľmi mladá sa stala manželkou Bořivoja, nástupcu českého panovníckeho stolca. Manželia boli spočiatku pohania, až neskôr prijali kresťanstvo. Vraj ich pokrstil sám svätý Metod.

Kňažná Ludmila počas svojej vlády vše- možne pomáhala biednym a trpiacim, ktorí ju čoskoro pocitili prívlastikom "matka chudobných".

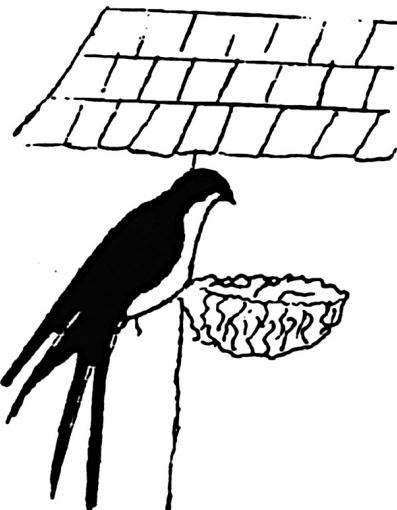
Keď zomrel Bořivoj, ujal sa vlády syn Vratislav a Ludmila sa ešte viac venovala duchovnému životu a pomoci bližným. Čoskoro však zomrel aj jej syn a českému kniežatstvu začala vládnuť nevesta Drahomíra,

pretože vnuk Václav mal iba 9 rokov. Jeho výchovu si vzala na starosť práve kňažná Ludmila. Drahomíra žila roztopašným životom a často na chlapca zabúdala. Ani o krajinu sa veľmi nestarala. Ludmila ju za to karhala, a tak medzi nimi dochádzalo k nezhodám. Po čase, unavená nekonečnými spormi, uchýlila sa Ludmila do samoty na hrade Tětín. Ale ani potom sa Drahomíra necítila dostatočne bezpečná a nezávislá. Rozhodla sa odstrániť svoju svokru úplne. Jednej noci vnikli do komnaty starej kňažnej najatí vráhovia a, podľa legendy, zahrdúsili ju vlastným závojom.

Legendy tiež hovoria, že neskôr sa pri hrobe tejto "matky českej krajiny" začali diať mimoriadne úkazy. Akoby kňažná chcela pomáhať svojmu národu aj po smrti.

Preto bola kňažná Ludmila vyhlásená za svätú. Keď sa jej vnuk Václav stal českým kráľom, nechal jej pozostatky preniesť do chrámu svätého Juraja na Hradčanoch. Tam odpočívajú dodnes.

Pamiatku svätej Ludmily si pripomíname 16. septembra.

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ LASTOVIČKY

Švitorili lastovičky
na kraj mora v diali:

- Už by sme zas veľmi rady
domov zavítali!

Domov, domov, na Slovensko,
do tej krásnej zeme,
lebo tuná samou túžbou
všetky pohynieme.

Šli sa spýtať strýčka vetra,
keď sa všade tmolí,
či už videl slnko stúhať
bielu duchnu z polí.

- Ach, už mušky sem-tam bzučia,
jarček rezko žblnká
a po roliach pilne pučí
zrnko vedľa zrnka.

Len sa dajte, vtáčky drahé,
dajte na pút ťažkú!
Všetko vám už prichystali:
byť, stravu - i lásku.

ANTON MAREC

SVÄTÝ PROKOP

Žil v rokoch 975 až 1053. Pochádzal zo zemianskej rodiny a už ako chlapec sa rozhadol pre kňažské povolanie. Vtedy pôsobili v Čechách kňazi obradu slovenskeho a latinského. Mladý Prokop sa rozhadol pre slovensky. Vzdelával sa na Vyšehrade i v Uhorsku, nakoniec sa rozhadol pre život pustovníka.

Dlhé roky žil v jaskyni nad riekou Sázavou. Tu ho náhodou objavil kňieža Oldřich a umožnil mu uskutočniť dávny zámer - založenie kláštora, v ktorom by sa zachovala slovenska liturgia a kde by sa mohli vzdelávať budúci kňazi.

V kláštore sa však pestovalo aj umenie - spev, maliarstvo, sochárstvo a staviteľstvo. Tak na Sázave vznikla vlastne aj prvá umelecká škola. Napriek tomu, že Prokop bol ustanovený za predstaveného, žil stále skromným životom. Sám si pripravoval pokrm, šil šaty a spával na kamennom lôžku. Chudobným ľuďom z okolia pomáhal radami a darmi, mládenci, ktorí sa v kláštore pripravovali na kňažské povolanie, ho považovali za svojho otca.

Cinnosť sázavského kláštora však netrvala ani sto rokov. Roku 1096 v nôm umíkol hlahol slovenskej liturgie. České kňieža Břetislav z neho vyhnal Prokopových následníkov a na ich miesta prišli mnisi uznávajúci latinskú liturgiu.

Pamiatku svätého Prokopa si pripomíname 4. júla.

POVEDZŽE MI, POVEDZ

1. Po-vedz-že mi, po - vedz, vy - so - ký ja - vo - rec,
či môj mi - ly pri - de na ve - cer od o - viec?

2. Nepríde, nepríde, bude nôcka hmlistá,
berie dvoje krpcov, na zboj sa ti chystá.

3. Príde mi on, príde, na vranom koníčku,
priviaže koníčka o našu jedličku.

4. Tá naša jedlička pekne narastená,
či v zime, či v lete, vždycky je zelená.

ČO JE TO?

Čo rastie koreňom nahor?
(ybuz énroH)

Akú váhu musí mať človek, aby nespadol?
(uhávonvor)

Je na nej zem bez ľudí, rieky bez vody,
 mestá bez domov
a hory bez stromov. Čo je to?
(apam)

Kto ide k obedu plný a od obeda prázdný?
(asim)

Stále čiaha po jedle, a predsa sa nikdy
nenaje. Čo je to?
(acižyl)

JOSEF BRUKNER

CO NÁM POVÍDÁ TRÁVA

Až přestane být země studená, lehněte si do trávy a dobře poslouchejte. Nejprve zaslechnete jen tichý šelest, drobounké tikání, které zachytí jenom to nejjemnější ouško. Pak se vám bude zdát, že slyšíte vzdálené šumění lesa.

"Ale ovšem", řekne tráva, "jsem totiž tajuplný prales. Houšťina stébel a listů. A v té houštině se prohánějí všechno žijící mandelinky a zlatohlávci. Mravenci si tu staví cestu. Ve stínu pampelišek a sedmikrásek čhají divoce hmyzí dravci. Oano, i ti tu žijí. Někdy se dokonce ozve i zemětřesení. Země se zvedne a z hory vykoukne zvědavý krtčí čumáček. A nad tím vším se třepotají křídla mušek a motýlů.

LIBUŠA FRIEDOVÁ

Dáždik, dážď a dáždisko

Malý dáždik jemne kvapká.
Za kvapčou kvapká kvapka.
Dážď, ten chodí dupy, dupy.

Jako papoušci a kolibříci. Mnohé z nich už v životě podruhé nespatříte, neboť jsou to poslední mohykáni kmenů kdysi proslulých a slavných. Jsem totiž tajuplný prales plný pokladů," pokračuje tráva ve svém šelestění.

"Každý brouček, každá muška je na tomto světě vzácnější než nejdražší automobil. A přece si těch pokladů málokdo váží. Tak jako všechno, co je zadarmo. Tak jako všechno, co žije a roste jen tak, až chcete nechcete. Jako já, zelená tráva. Brouzdáte se ve mně, brodíté houštinou pokladů. A nevážíte si jich nevděčníci! Ale kdybych já jednoho dne utichla, kdyby v mém pralese ustalo všechno šelestění a všechna tikota, kdyby zmizely mandelinky, nehemžili se mravenci a motýli nelitáli? Kdybych se přestala zelenat? Co byste si tu bez nás počali na holé pouště?" pohrozí nám tráva prstem jitrocele. Ale protože je to tráva, chce se jí dál zelenat a šelestit jako tajuplný prales.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Jožko, prečo stále zatváraš dvere? - pyta sa mama.
- Ved vieš, že som mal nedávno chrípku a ocko povedal, že chrípka sa rada vracia...

* * *
- Hej, Jožko, môžu sa v tomto jazere chytať ryby?
- Môžu, ujo, ale bude to určite zázrak.

* * *
Otec s Jožkom sledujú ľahkoatletické preteky.
- Ocko, prečo tí ujovia tak rýchlo bežia? - pyta sa Jožko.
- Lebo ten prvý z nich vyhráva krásny krištáľový pohár...
- A načo potom za ním bežia aj tí ostatní??!

* * *
Jožko narazí bicyklom do staršej tety.
- Nevieš zvoníť? - hnevá sa teta.
- Zvoníť viem, ale bicyklovať sa ešte neviem...

* * *
Jožko bol v nemocnici. Prišiel za ním kamarát a pyta sa:
- S čím tu ležíš?
- S medvedíkom a opičkou predsa, - odpovedal Jožko.

ALOIS MIKULKA

KVĚTINY

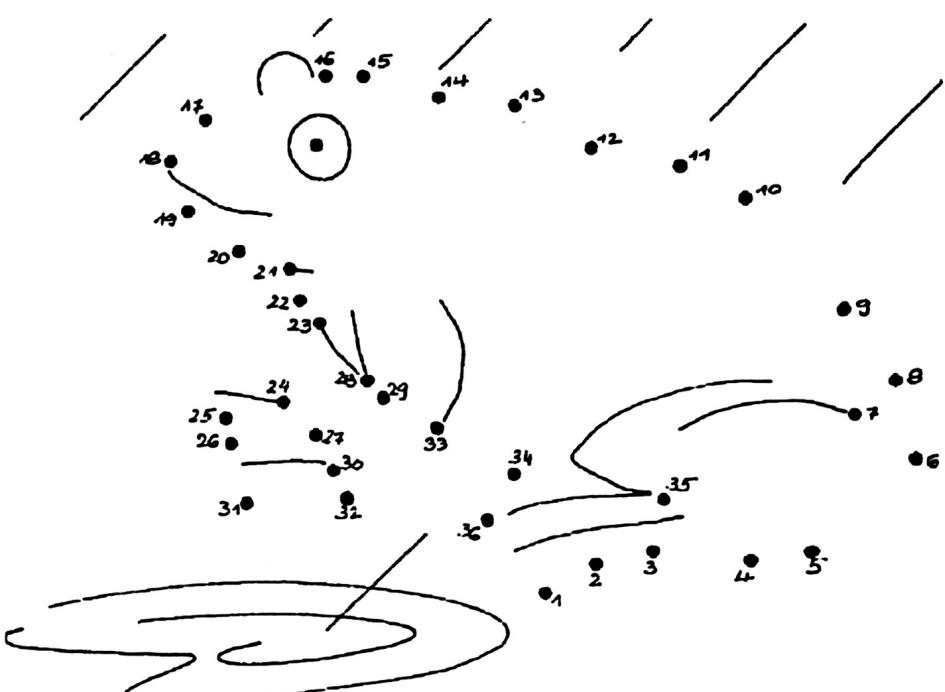
Čekanka u cesty čeká.
Leknín se zas sucha leká.
Pomněnka se připomíná.
Zimostrázu není zima.
Divizna se tuze diví,
že Libeček všem se líbí.
Brambořík brambory nemá.
Sněženka je sněhu žena.
Slunečnice nechce svítit
a Koniklec koně chytit.
Tulipán je cizí pán.
Kaktus starý veterán.
Svlačec se prý pořád svléká.
Mlíčí není vůbec z mléka.
Zvonek nechce zazvonit
a Petrklič nemá byt.
Pivoňka? Ta pivo hledá.
Hřebíček se zatlocit nedá.
Hadinec - to není had.
Macešku neslyšet lát.
Jitrocel je ranní pusa,
co ji dala huse husa.

Květiny jsou pěkná cháska!
Nejhezčí je - Sedmikráska!

Správna odpoveď v našej aprílovej krížovke znala: MOTÝL. Zo správnych odpovedí sme vyžrebovali troch výhercov, ktorí obdržia slovenské knihy. Sú to: Barbora Gnidová z Chyžného, Alžbeta Wierbiaková z Malej Lipnice a Vojtech Rusnák z Jurgova.

SPOJOVÁČKA

Ste zvedaví, čo je na našom obrázku. Vezmite pero alebo ceruzku i pospájajte čísla od 1 do 36. Želáme vám príjemnú zábavu.

NAJVÄČŠÍ

Pred niekoľkými týždňami, presnejšie v nedeľu 20. marca večer, viaceré americké televízne a rozhlasové stanice podali správu, že v hokejovom zápase Los Angeles Kings - San Jose Sharks Wayne Gretzky streli dva góly, čiže 800. a 801. v celej svojej kariére, čím vyrovnal strelecký rekord všetkých čias v NHL, patriaci dovtedy Gordiemu Howeovi. Agentúra AP to uznala za jeden z najväčších výkonov v americkej športovej histórii.

Nebol to prvý veľký výkon dnes 33-ročného Kanadana W. Gretzkyho, ktorého odborníci nazvali najväčším hokejistom v osiemdesiatročných dejinách kandsko-americkej Národnej hokejovej ligy NHL. Hoci by spomínany rekord nevyrovnal, aj tak by zostal legendou profesionálneho hokeja, pretože už skôr dosiahol oveľa viac ako ktorýkoľvek z jeho predchodcov na čele so spomínaným Howeom alebo s Bobby Hullom. Oni boli "veľki", no on je "najväčší".

Hokejové "vzdelávanie" začína Gretzky ako 4-ročný pod dozorom svojho otca. Bol asi mimoriadne nadaný žiakom, lebo už ako 10-ročný sa stal hviezdom juniorského tímu v rodnom meste Bransford, pre ktorý v 82 zápasoch nastriedal až 378 gólov. Hoci nemal a nemá ani dnes bohvieaké fyzické podmienky (výška 183 cm, hmotnosť 77 kg), na ľade s hokejkou a pukom dokázal robiť hotové zázraky. Rýchly, znamenite kočulujúci, obdaréný neobvyklým reflexom, pevnou rukou a skvelým prehľadom situácie na ľade sa zanedlho stal známy nielen v Bransforde či štáte Ontario, ale i v USA a

Kanade. Nečudo, že už na 18. narodeniny podpísal zmluvu s profesionálnym klubom Alberta Oilers, a o niekoľko mesiacov neskôr s popredným mužstvom Národnej hokejovej ligy Edmonton Oilers.

V NHL debutoval Gretzky v októbri 1979 a hned v prvom zápase s Chicago Blackhawks získal za asistenciu svoj prvý bod. V ďalšom streli svoj prvý gól a o tri mesiace sa mu dokonca podaril hattrick. Tako sa začal jeho pochod za slávou a rekordmi NHL. Dnes je majiteľom bud spolumajiteľom 60 (!) rekordov tejto ligy. Získal medziiným:

- najviac bodov v dejinách NHL (góly + asistencie) - 2446 (802+1644 - údaje do 25.3.94),
- najviac gólov v dejinách NHL - 802,
- najviac gólov v jednej sezóne - 92 (1981/82),
- najviac bodov v jednej sezóne - 240 (1985/86),
- najviac asistencií v jednej sezóne - 213 (1985/86).

Už v sezóne 1979/80 získal cenu pre najlepšieho debutanta. Devätkrát bol laureátom ceny ako najlepší hokejista sezóny, osemkrát bol najúčinnejším útočníkom sezóny, trikrát najväčším džentlmenom, štyrikrát najzdvorilejším hráčom, pätkrát laureátom ceny zväzov profesionálnych hokejistov atď. Nemožno samozrejme opomenúť tej najhodnotnejšej ceny - Stanleyho pohár za majstrovstvo ligy, ktorý s tímom Edmonton Oilers získal štyrikrát.

V roku 1988 sa Wayne Gretzky rozlúčil s Edmontonom a presťahoval sa do klubu Los Angeles Kings (za 20 miliónov dolárov - čo bolo najvyššou cenou, akú hokejista kedykoľvek získal). Hlavným dôvodom prestupu bola však hollywoodská herečka

Janett Jonesová, s ktorou sa oženil (majú dve deti, syna a dcéru). Odchodom do Los Angeles bola celá Kanada šokovaná, ale mu odpustila. Vedľa ako neopustiť najväčšiemu!

V novom klube sa Gretzkemu už nepodarilo získať Stanleyho pohár. Vlani sa sice jeho tím prebojoval do finále, ale napokon podľahol mužstvu Montreal Canadiens. Ale jeho nesporiou zásluhou je, že hokej v Los Angeles prežíva ozajstný boom a že záujem o mimoriadne vzrástol aj pod horúcim nebom Floridy. Vlani sa Gretzky cítil už veľmi unavený a rozhodol sa ukončiť aktívnu športovú činnosť. No majetelia klubu ho dokázali presvedčiť, aby zostal ešte jednu sezónu, za čo dostal 8,5 mln dol. Zostal a - ako sme v úvode spomenuli - stal sa najlepším strelcom v dejinách NHL. Znali tvrdia, že jeho rekord pretrvá desiatky rokov.

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády

AEROSMITH

Je to jedna z najznámejších amerických rockových skupín, ktorá na scéne populárnej hudby pôsobí už štvrti storočia. Jej zakladateľom je Steven Tyler, ktorý sa v skutočnosti volá Tallarico a spočiatku pôsobil ako vokalista v skupine Chain Reaction. V roku 1969 sa v newyorskej Madison Square Garden zoznámil s gitaristom Joem Perrym a spolu sa rozhodli založiť kapelu, ktorá by hrala tvrdý rock. Nazvali ju Toxic Twins, ale o rok neskôr, keď do skupiny prišli ďalší členovia, premenovali ju na Aerosmith. Novými členmi boli: basista Tom Hamilton, hráč na bicích nástrojoch Joey Kramer a druhý gitarista Ray Tabano, ktorého zanedlho vystriedal B. Whitford.

Spočiatku skupina koncertovala v malých kluboch na východnom pobreží, kde

ich po dvoch rokoch objavil producent Cliv Davis. Krátko po podpísaní zmluvy nahrali prvú dlhohrajúcu platňu - album *Dream On*, z ktorého rovnomená balada sa stala veľkým hitom. Ešte väčší úspech mal ďalší album skupiny *Toys In The Attic*, vydaný a čoskoro vypredaný v náklade 5 mil. výliskov.

Veľký úspech a peniaze mali na členov skupiny nepriaznivý vplyv - začali blázniať, piť a používať drogy. Výsledkom boli neprestajné hádky a sporov. Takýto stav trval skoro 10 rokov. Ale keď v roku 1986 spolu s rappermi z Run DMC nahrali veľmi vydarený singel *Walk This Way*, rozhodli sa liečiť a - ako sa zdá - podarilo sa im to. Ich tvorba získala nové impulzy. Zanedlho uželi svetlo sveta desiatky skladieb, z ktorých viaceré sa stali populárnymi hitmi. Patrili k nim o.i. *Cryin*, *Janie's Got A Gun*, *What It Takes*, *Amazing* a ďalšie. Spievajú o typických problémoch mladých ľudí, o ich radostiach a starostiach, sklamaniach a túžbach. Ich hudba tvorivo ovplyvnila viaceré hudobné formácie ako napr. Guns

N'Roses, Bon Jovi, Motley Crue a pod. Ako sme sa dozvedeli, koncom mája má skupina prísť do Poľska, budeme mať teda možnosť bližšie spoznať jej tvorbu. (jš)

MALÉ DÁMY

Máte doma malú dámku, ktorá sa rada pekne oblieka? Treba ju v tom podporovať, samozrejme s mierou. Ved' už v úľom veku treba u detí círiť vkus a samostatnosť.

Detská móda naštastie nepodlieha radikálnym zmenám, a preto naše ratolesti môžu občas niečo zdediť po staršom súrodencovi. Na dlžke nohavíc, sukni a šiat veľmi nezáleží - moderné je všetko. Dievčatá si rady obliekajú aj niečo po mame. Na letné šatôčky môžeme "obetovať" ľahkú sukňu alebo blúzku, v ktorých sme už nejakú tú sezónu chodili.

Detské strihy nie sú skomplikované, inak by sa deti v oblečení necítili dobre. Letné nohavice

sú v páse natiahnuté do gumky a stávajú sa vekovo univerzálné.

Tradičnou, ale aj napriek tomu stále aktuálnej ozdobou sú volániky. Dievčenské šatôčky na našom obrázku sú ušité zo štyroch radov volánikov, vpred pozdĺžne zapnutých na gombíky. Všetko sa "drží" na širokých ramienkach.

Druhá "dáma" už trochu odkukala od mamy. Svedčia o tom rozšírené zvonové nohavice, doplnené predĺženou blúzkou tiež doplnenou drobným volánikom.

Ako vidieť, použité sú rôznofarebné vzorkované látky. Kvietky na blúzke sa vhodne dopĺňajú s páskovanými nohavicami, alebo sú dokonca skomponované do jedného vzoru.

Porozmýšľajte, na doplnenie dcérkino alebo vnučkino šatníka netreba vždy "veľké" peniaze.

(V.J.)

WETERYNARZ

RANY I URAZY CIAŁA

Wszelkie zranienia i urazy ciała u zwierząt są przeważnie wynikiem niedbalości hodowcy. Jedynym środkiem zapobiegawczym jest zapewnienie zwierzętom właściwej opieki oraz prawidłowe ich użytkowanie.

RANY. Wszelkie zranienia, choćby najmniejsze, ułatwiają zarazkom wnikanie do organizmu. Poza tym rany łatwo mogą ulec zanieczyszczeniu i zakażeniu, co bardzo może utrudnić ich gojenie. Dlatego też należy zwierzę od razu po wypadku opatrzyć. Przy zranieniu występuje zazwyczaj krwawienie, które jest tym obszitsze, im większa i głęboka jest rana i im większe naczynia krwionośne ulegają uszkodzeniu. Najniebezpieczniejsze są zranienia w miejscu przebiegu większych naczyń krwionośnych. Szczególnie groźne dla zwierzęcia są zranienia głowy, szyi oraz wymienia. Niebezpieczne są rany w okolicach stawów, mogące łatwo doprowadzić do nieuleczalnego zesztynienia zranionej nogi i utraty przez zwierzę zdolności do pracy. Poza tym bardzo groźne są wszelkie zranienia ściany brzucha, które mogą powodować przebiecie otrzewnej i jelit. U krów niebezpieczne są

rany wymienia, trudno się one goją oraz pociągają za sobą utratę mleczności i konieczność uboju. Jeżeli zranienie nie jest zbyt duże, krwawienie po pewnym czasie ustaje i rana pokrywa się skrzepią krvią. Dotykanie rany sprawia zwierzęciu ból, dlatego ranę po opatrzeniu najlepiej pozostawić w spokoju i niepotrzebnie jej nie ruszać. Dotykając rany bardzo łatwo można ją zakazić. Nawet dokładne wymycie rąk ciepłą wodą z mydlem nie zawsze chroni przed zakażeniem rany.

Silnie krwiące rany są niebezpieczne z uwagi na dużą utratę krwi, osłabienie organizmu i nawet mogą być przyczyną śmierci zwierzęcia. Trzeba wobec tego jeszcze przed przybyciem lekarza zatamować krwotok. Krwotok z rany na nodze tamuje się, obwiązując ją silnie gumową rurką lub paskiem. Jeżeli uchodząca krew jest jasna i wypływa falami, to uszkodzona jest tętnica, wtedy opaskę zakłada się powyżej rany. Jeżeli natomiast krew jest ciemnoczerwona i płynie nieprzerwanie to uszkodzona jest żyła, wtedy opaskę zakłada się poniżej rany. Ponieważ zahamowanie dopływu krwi trwające dłużej niż 45 minut może spowodować obumarcie uciskanych tkanek, po upływie tego czasu, jeśli rana nadal krwawi, opaskę zakłada się trochę wyżej lub niżej niż poprzednio. Jeżeli obficie krwiąca rana znajduje się na tułowiu, krwotok można zahamować przez położenie na niej grubej warstwy czystej gazy lub białego płótna i uciskanie ręką. Opatrunek powinien być zdjęty nie później niż po 2 godzinach.

Rany powierzchowne, nie zanieczyszczone i nie zakażone, o równych brzegach, mogą goić się szybko bez żadnej pomocy. Rany głębsze o brzegach postrzępionych, goją się trudniej i wymagają pomocy lekarza. Małe krwawienie rany jest nawet pozyteczne, bo razem z krvią spływają różne zanieczyszczenia, które przypadkowo dostały się do rany. Małe, powierzchowne rany można opatrzyć samemu. Po ustaniu krwawienia należy nożyczkami wystrzyc włosy dookoła rany, przemyć ją wodą utlenioną i zajedynować skórę wokół rany. Samą ranę można posmarować roztworem gencjany. Następnie zakłada się opatrunki: bezpośrednio na ranę kładzie się gazę możliwie zwilżoną rywanolem, potem watę - nigdy odwrotnie. Opatrunek musi zakrywać ranę i sięgać kilka centymetrów poza jej brzegi. Potem przewiązuje się go bandażem, tak, aby zbytnio nie uciskał rany i nie hamował dopływu krwi do niej, ale z drugiej strony na tyle mocno, aby utrzymywał opatrunki. Jeżeli rana znajduje się w miejscu, w którym trudno jest złożyć opatrunki (bark, kłyk, miednica) trzeba ją oczyścić i opatrzyć jak oporzednio, tylko bez bandażowania.

W celu zabezpieczenia rany przed lizaniem, gryzieniem lub ocieraniem o ścianę, należy zwierzę krótko uwiązać oraz zapewnić mu czystą, suchą ściółkę, aby nie nastąpiło zanieczyszczenie rany. Nakładanie opatrunków jest proste i łatwe tylko na dolnych częściach nóg. Nakładając tam opatrunki, należy bandaż owijać od dołu ku górze, gdyż w przeciwnym razie nie będzie się

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

MAĎARSKÁ POLIEVKA Z PLÚCOK. Rozpočet: 250 g bravčových plúcok, 1,5 l vody, 30 g údenej slaniny, mleté čierne korenie, 1 vajce, 20 g hrubej múky, 20 g masti, 20 g hladkej múky, ocoť alebo citrónová šťava, 1 žltok, 10 g masla.

Umyté plúcka vložíme do studenej vody, osolíme a uvaríme. Mäkké plúcka vyberieme a zomelieme. Pridáme k nim slaninu pokrájanú nadrobno a upraženú, mleté čierne korenie, vajce, hrubú múku a všetko spolu spracujeme. Z masy sformujeme malé guľky. Z masti a hladkej múky upražíme svetlú zápražku, zalejeme ju precedeným vývarom z plúcok, pridáme ocoť a dobre povaríme. Do vriacej polievky zavaríme plúckové guľky, chvíliku povaríme a odstavíme. Do hotovej polievky zamiešame žltok rozmiestaný s maslom.

REďKOVKOVÝ ŠALÁT SO SYROM A S MAJONÉZOU. Rozpočet: 1 zväzok reďkoviek, 200 g mladej cibuľky s vňafou,

50 g tvrdého syra, 100 g majonézy alebo jogurtu, šťava z 1 citróna, štipka práškového cukru, soľ, petržlenová vňať.

Redkovku očistíme a pokrájame na tenké plátky. Podobne pokrájame cibulku, syr. Do majonézy zamiešame citrónovú šťavu, osolíme a osladíme. Všetko dobre premiešame a necháme uležať. Ozdobíme petržlenovou vňaťou.

POLÉVKA Z ČERSTVÝCH OKUREK. Rozpočet: Jedna veľká čerstvá okurka nebo dvä malé, pôvodný jogurt, stroužek česneku, polévková kostka rozpuštěná v litru vody, šťava z poloviny citrónu, bylinky - např. kopr, pažitka, máta.

Okurku dobre umyjeme, nakrájíme na kostičky a zmixujeme s vývarem, česnekom a jogurtem. Podle chuti osolíme, pridáme citrónovou šťavu, strouhanou citrónovou kúru a drobné nakrájené bylinky. Podáváme dobre vychlazenou s plátky okurky.

FAZUĽKA ZAPEKANÁ SO ŠUNKOU. Rozpočet: 600 g zelenej fazuľky, 25 g údenej prerastenej slaninky, 120 g cibule, 1 strúčik cesnaku, 100 g šunky, petržlenová vňať, 10 g oleja, 200 g kyslej smotany, 1 vajce, 50 g parmezánu, mleté čierne korenie, trocha štiplavej papriky, voda, soľ.

Fazuľku umyjeme, očistíme, pokrájame na drobné kúsky a uvaríme v horúcej osolenej vode, asi 20 minút. Slaninu pokrájame na drobné kúsky, čiastočne vytopíme a speníme na nej očistenú cibuľu pokrájanú nadrobno. Potom pridáme cesnak rozotretý so soľou, šunku pokrájanú na drobné kúsky, petržlenovú vňať, fazuľku a všetko premiešame. Misku z ohňovzdorného skla alebo zapekaciu nádobu vymastenú olejom naplníme pripravenou zmesou. Kyslú smotanu rozmiestame s vajcom a s polovicou postrúhaného parmezánu, okoreníme, pridáme štipku papriky a zmes zalejeme. Druhú polovicu syra postrúhamo navrch a pečieme v rozhriatej rúre 20 minút.

DUSENÉ BRAVČOVÉ KARÉ S CESNAKOM. Rozpočet: 500 g bravčového karé, hladká múka, 30 g údenej slaniny, 30 g masti, 30 g cibule, soľ, mleté čierne korenie, cesnak.

Umyté karé pokrájame na rezne, naklepeme a obalíme múkou. Údenú slaninu pokrájame na malé kocky a spolu s maslou necháme roztočiť. Vložíme pripravené rezne a sprudka ich opečieme. Pridáme cibuľu posekanú nadrobno, soľ, mleté čierne korenie, rozotretý cesnak a všetko spolu podusejme vo vlastnej štave. Potom podlejeme

trzymał. Jeżeli rana nie ropieje a bandaż nie jest zabrudzony, mokry opatrunki należy zmieniać co kilka dni; w przeciwnym razie codziennie. Przyschniętego do rany opatrunku nie odrywa się silą, ale po uprzednim zwilżeniu wodą utlenioną. Niekiedy z rany wycieka ropa. Jeżeli spływa ona swobodnie, rana goi się szybko.

ROPNIE I WRZODY powstają wskutek przedostania się do tkanek przez uszkodzoną skórę zarazków chorobotwórczych. Poza tym wrzody mogą powstać w wyniku długotrwałego drażnienia lub odparzenia skóry przez złą uprzędę. Miejsce to jest zaczernione, gorące, obrzękle, twarde i bolesne. Po kilku dniach środek wrzodu staje się miękki a przy ucisku wyczuwa się chelbotanie ropy. Czasami ropa przebiją się na zewnątrz. W razie tworzenia się ropnia lub wrzodu, można robić gorące okłady z siemienia lnianego lub spirytusu kamforowego. Takie okłady przypisząją dojrzewanie ropnia i wydostanie się ropy na zewnątrz. Jeżeli ropień staje się miękki, ale nie może pęknąć, należy zaprowadzić zwierzę do lekarza w celu przecięcia go. Samemu nie należy tego robić, gdyż można uszkodzić naczynie krewne i spowodować groźny krwotok. Jeżeli ropień sam pęknie, powstalą ranę przeplukuje się roztworem rywanolu (1 tabletkę na pół litra przegotowanej wody), roztworem nadmanganianu potasu. Roztwór taki można nabrać do gumowej gruszki i powoli przeplukiwać powstalą ranę.

HENRYK MĄCZKA

horúcou vodou a prikryté udusíme do mäka. Podávame so zemiakmi.

MÚČNIKY

SVIATOČNÁ TORTA. Rozpočet: Piškotové cesto - 125 g práškového cukru, 100 g múky, 75 g masla, 4 vajcia, mandle na ozdobenie.

Krém - 125 g masla, 100 g práškového cukru, 3 žlžky, 2 dl mlieka, 1 lyžica pudingového prášku, 1 balíček vanilínového cukru.

Poleva - 150 g práškového cukru, 1 lyžica horúcej vody, 1 lyžička čerešňového likéru.

Pripravíme piškotové cesto, ktoré upečieme v mieme teplej rúre. Po vychladnutí korpus prekrojíme na tri diely a naplníme krémom. Obvod torty potrieme marhuľovým džemom, na ktorý popriplijeme posekané mandle a povrch torty polejeme polevou. Krém - vanilínový cukor, žlžky a pudingový prášok dáme do mlieka a dôkladne rozmiešame. Zmes zohrievame nad parou za stáleho miešania až do zhustnutia. Necháme vychladnúť a postupne zamiešame do vopred vyšľahaného masla.

Poleva - Preosiaty práškový cukor vymiešame s horúcou vodou a čerešňovým likérom na hladkú polevu.

PRAWNIK

KTO DO WOJSKA

25 marca b.r. weszło w życie rozporządzenie ministra obrony narodowej z 21 lutego br. w sprawie zasad określania zdolności do czynnej służby wojskowej oraz właściwości i tryb postępowania wojskowych komisji lekarskich.

W myśl nowych przepisów osoba cierpiąca na kilka chorób i dolegliwości, z których żadna nie daje podstaw do obniżenia kategorii, może liczyć, że komisja oceni jej stan łącznie, tzn. weźmie pod uwagę wszystkie ograniczenia i ich skutki. Ocenia się ogólną sprawność psychofizyczną badanego, możliwe jest więc obniżenie kategorii.

Powszechność badań ultrasonograficznych oraz znacznie większa dostępność diagnostyki echokardiograficznej powoduje, że komisje lekarskie inaczej niż dotąd będą kwalifikowały np. taką przypadłość serca jak wypadanie płatka zastawki dwudzielnej. Jest to dolegliwość niegroźna, choć dokuczliwa, często wiąże się z zaburzeniami nerwicowymi. Nowe przepisy wyraźnie określają, przy jakim efekcie badań echa serca badany kwalifikuje się do kategorii "A", a przy jakiej należy obniżyć kategorię.

Różnie kwalifikuje się też badanych z wrzodami żołądka. O zdolności do służby decyduje dopiero badanie endoskopowe. Takich przykładów można podać więcej. Nie chodzi o to, by do wojska trafiąli chorzy, wprost przeciwnie, potrzebni są zdrowi. Nie można jednak nie dostrzegać nowych możliwości diagnostycznych. Nowoczesny sprzęt pozwala czasem uznać za zdrowych nawet tych, których dotąd traktowano jako nie całkiem sprawnych.

ODSZKODOWANIA ZA WYPADKI

Kwoty jednorazowych odszkodowań (o których mowa w rozporządzeniu Rady Ministrów dotyczącym podwyższania niektórych świadczeń z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych) wynoszą od 15 marca:

- 1) 1.061.000 zł za każdy procent uszczerbku na zdrowiu, nie mniej jednak niż 3.981.000 zł za doznanie stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu,
- 2) 19.727.000 zł z tytułu zaliczenia do 1 grupy inwalidów,
- 3) 1.061.000 zł za każdy procent uszczerbku na zdrowiu z tytułu jego zwiększenia,
- 4) 98.451.000 zł, gdy do odszkodowania uprawniony jest małżonek lub dziecko zmarłego, oraz 19.727.000 zł z tytułu zwiększenia odszkodowania przysługującego na drugiego i każdego następnego uprawnionego,
- 5) 49.380.000 zł, gdy do odszkodowania uprawnieni są tylko inni członkowie

rodzinny niż małżonek i dzieci zmarłego, oraz 1.727.000 zł z tytułu zwiększenia odszkodowania na drugiego i każdego następnego uprawnionego.

- 6) 19.727.000 zł, gdy do odszkodowania równocześnie z małżonkiem lub dziećmi zmarłego uprawnieni są inni członkowie rodziny.

OPŁATY ZA SANATORIA

Od 1. kwietnia br. zmieniła się wysokość opłat za sanatoria; premier już podpisał rozporządzenie Rady Ministrów na ten temat.

Oplata jest zróżnicowana i zależy od daty pobytu w sanatorium, wielkości pokoju (jednoosobowy, dwuosobowy, wieloosobowy), jego wyposażenia (pełny węzeł sanitarny i bez niego).

Najdroższy jest okres między 1 maja a 30 września; za 24-dniowy pobyt płacić się wtedy będzie maksymalnie - 1.078.000 zł, a minimalnie - 404.000 zł; między 1 października a 30 kwietnia odpowiednio: 809.000 zł i 324.000 zł.

Od opłat są zwolnione osoby, których celowość leczenia w sanatorium pozostaje w bezpośrednim związku z chorobą zawodową lub zagrożeniem taką chorobą, wypadkiem przy pracy lub chorobą mającą związek ze szczególnymi właściwościami lub warunkami pracy (slużby).

AUTOCASCO A UBEZPIECZENIOWY FUNDUSZ GWARANCYJNY

Ubezpieczeniowy Fundusz Gwarancyjny (UFG) utworzono w celu wyплатy odszkodowań z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody wynikłe z ruchu tych pojazdów, a także z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej rolników związanej z prowadzeniem gospodarstwa rolnego (art. 51. ust. 2 ustawy z 28 lipca 1990 r. o działalności ubezpieczeniowej).

Fundusz odpowiada tylko, gdy sprawca:
- nie mógł być zidentyfikowany, a szkoda ma charakter szkody osobowej (śmierć, rozstrój zdrowia, uszkodzenie ciała),

- nie posiadał ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, a szkoda ma charakter szkody osobowej, szkody rzeczowej (utrata, zniszczenie lub uszkodzenie rzeczy) lub szkody rzeczowej i osobowej jednocześnie.

Osoba fizyczna lub prawa, która nie wypełnia obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, zobowiązana jest zapłacić na rzecz UFG karę oplatę w wysokości trzykrotnej rocznej składki na dane ubezpieczenie, niezależnie od składki bieżącej (art. 92 ust. 1 i 4 ustawy z 1990 r.).

Świadczenia z UFG są więc klapą bezpieczeństwa, gdy poszkodowany nie ma możliwości skutecznego dochodzenia roszczeń od sprawcy szkody.

HVIEZDY O NÁS

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Najväčším problémom v tomto období bude zdravotný stav. Postúpnúť sa žalúdočné ťažkosti, chrípka, alebo úraz. Neber nemoc na ľahkú váhu a poriadne sa dolieč, lebo ináč stratisi ešte viac času na rekonvalescenciu. Práca a iné problémy budú musieť trochu počkať, až ozdravieš.

RAK (22.6.-22.7.)

Čaká ťa radosť, šťastie a spokojnosť so životom, ale musíš si to najprv zaslúžiť. Neodkladaj na zajtra drobné práce, ktoré už mali byť dávno hotové. Vybaľ bez otáľania rôzne úradné záležitosti, ktorým sa aj tak nevyhneš. Uvidíš, ako sa ti uslaví! Partner bude plný obdivu a uznania k tvojej operatívnosti.

LEV (23.7.-23.8.)

Viaceré levy stratia v rodine klud, bude hodne sporov a nedorozumení. Každý ukáže horšiu stránku svojej povahy a strpčí tým život sebe a iným. Najmä mladé levy sa môžu dopustiť nerovzáhnosti, a to nielen v osobnom živote, ale aj v úradoch a súdoch, kde môžu svoje záležitosti značne komplikovať.

PANNA (24.8.-23.9.)

Nedávny úspech v láske ti neposkytne takú spokojnosť a radosť, aké si očakával. Vytúžený partner sa ukáže menej dokonalý, ako si ho videl za milovanými očami. Musíš sa rozhodnúť: bud celú vec ukončiť, kým nebude neskoro, alebo uznať, že partnerove prednosti sú väčšie ako vady a na vady si skrátka zvyknúť.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Starosti a stiesnenosť, ktoré ťa trápia, môžeš prekonať silou vôle. Máš dosť duševnej sily na to, aby si sa dokázal pozrieť na svet bez čiernych okuliarov. Uvidíš, že nie je taký zlý, ako sa ti zdalo. Pomohla by ti zmena prostredia - zaujímavá cesta, dovolenka v úplne inej spoločnosti, nové známosti a pod.

ŠKORPIÓN (24.10.-23.11.)

Bolo by dobre, keby si nemusel v najbližšom čase riešiť žiadnu dôležitú vec. Všetko by si mohol pokaziť, stať sa obeťou krádeže alebo podvodu. Ani ty nebudeš celkom v poriadku voči svojmu okoliu. Škodoradostné klebety ťa priviedú do varu a môžeš svojim najbližším dosť hrubo ubližiť, aj keď si to nemal v úmysle.

STRELEC (24.11.-21.12.)

V najbližšom čase sa dohodneš s nejakou staršou osobou a vďaka nej pravdepodobne zmeníš zamestnanie. Musíš sa však najprv vyrovnať s nejakou stratou, ktorú utriši vlastnou vinou. Hoci sa cítis unavený, na dovolenku nie je teraz čas. Nemôžeš dopustiť, aby si v práci pomysleli, že si tam zbytočný a bez teba ide všetko tak isto ako s tebou.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

V súkromnom živote a v práci dosiahneš viac-menej to, čo si si naplánoval. Nestálosť tvojej povahy však môže premániť všetky výsledky tvojho snaženia. Nedodržanie daného slova v maličkostach má niekedy horšie následky ako jedna veľká nedôslednosť. Potrebuješ, aby ti ľudia verili, ale sám robíš všetko, aby si ich odradil.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Dokážeš byť dynamický, výtrvalý a dômyselný, ale všetko ti môže pokaziť prílišná citlivosť a otvorenosť. Sám dokážeš byť úprimný a očakávaš to aj od iných. Falošné slová ťa bolia viac ako skutočná krivda. Keď si nevypestuješ trochu tvrdšiu kožu, môžeš na to v najbližšom čase drahö doplatiť.

RYBY (19.2.-20.3.)

Tvoja neobmedzená trpezливosť a výtrvalosť ťa nakoniec dovedie k cieľu. Žiadna prekážka ťa nemôže odradiť a zviesť z vytýčenej cesty. Hoci cena nebude nízka, podari sa ti uskutočniť profesionálne plány a urobiť ozajstnú kariéru ako znamenitý odborník. Tvoja rodina však nie je nadšená tvojimi ambíciami, pre ktoré na ňu nikdy nemáš čas.

BARAN (21.3.-20.4.)

Tvoje neustále sťažnosti na rôzne zdravotné ťažkosti nerobia v tvojom okolí veľký dojem - všetci ťa pokaľajú za hypochondrika. Sťažnosťami kazíš náladu sebe a iným. Prestaň vzducha a chod k lekárovi. Bud si zdravý a musíš prestaň hľadať nemoc u seba, alebo ti skutočne niečo je a potrebuješ sa liečiť.

BÝK (21.4.-20.5.)

Tvoja srdečná a nesebecká povaha ti získava mnoho priateľov, ale sú aj takí, čo sa tvoju dôverivosť snažia využiť pre vlastný prospech. Uvedom si, že žiješ medzi rôznymi ľudmi a všetkým nemôžeš bez výhrad veriť. Obzri sa po najbližšom okolí - medzi tvojimi "priateľmi" je ktosi, kto ťa kľudne obetuje, keď to bude potrebovať pre svoju kariéru.

NÁŠ TEST

Jakým jsi typem?

Každý z nás by chtiel vědět, jakým by mohl být šéfem. Chcete poznat pravdu o sobě? Vyberte na každou otázku jeden variant odpovědi:

1. Šéf odpovídá za:

- a) dobrou atmosféru, protože pak nejsou problémy v práci
- b) dokonalou realizaci úkolů, protože pak jsou pracovníci spokojeni

2. Šéf, který má nejlepší výsledky, řekne svým pracovníkům, co očekává...

- a) a důsledně to vyžaduje
- b) a je si vědom, že lidé nikdy nesplní jeho očekávání

3. Pracovníci pracují efektivně, protože...

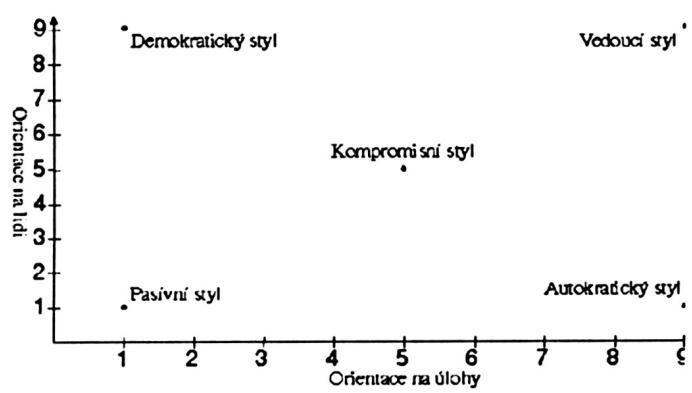
- a) šéf o ně dbá, pobízí je a chválí
- b) dobře chápou význam své práce pro firmu

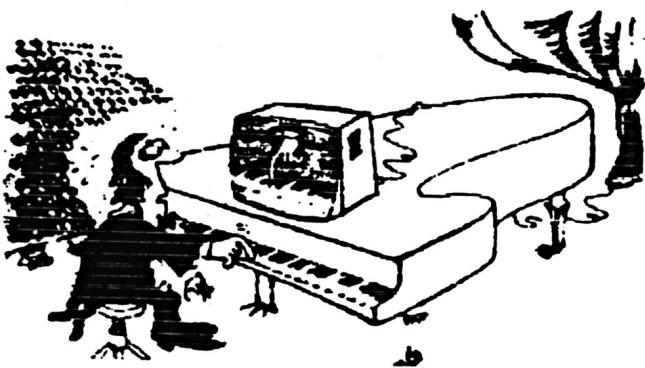
4. Úkoly pro pracovníky mají být...

- a) maximální, bez ohledu na jejich názory
- b) na takové úrovni, aby šéf mohl vyžadovať jejich splnení.

Každou vybranou odpověď a) nanes na osu svislou, b) na osu vodorovnou, a to na stupnici od 1 do 9 podle toho, jak dalece s takovou odpovědí souhlasíš.

Máš-li alespoň tři body v krajních hodnotách, (čili 1:9 - šéf kamarád, nebo 9:1 - šéf ekonom), dej si pozor! Znamená to, že uznáváš jeden styl řízení, a to není dobré, ani když je to styl demokratický.

V istú nedelu venoval dedinský farár celú kázeň zázrakom, ktoré sa kedysi udiali.

- A na záver, - zahrmel z kancelia, - niekto z vás mi ukradol kozu. Nech ju ihneď vráti! Viem, že je tu niekde v dedine. Zmiznút nemohla. Veď vieme, že zázraky sa nedejú.

* * *

V jednej dedine bolo veľmi sucho. Všetci rolníci sa modlili za dážď, len jeden nie. Ostatní sa ho pýtali:

- Prečo sa nemodlíš aj ty?
- Stačí, keď sa modlite vy. Keď bude pršať vám, ujde sa aj mne!

* * *

"Tak copak ti schází, Petře?"
"Já, paní doktorko, vykládám ze sna strašné hlouposti."
"Na tom není nic tak zlého."
"Nojo, jenomže oni se mi spolužáci ve třídě strašně chechtají."

* * *

Chlapeček stojí u zdi a čurá.
Malá holčička se chvíli dívá a pak nadšeně prohlásí:
- Panečku, to je ale praktické!

Dvaja chlapci sedia pri vodke:

- Prečo vždy zatvoríš oči, keď dviháš pohárik k ústam?
- Lebo som slúbil žene, že sa už nikdy nepozriem na alkohol.

* * *

Pred súdom stál Cigán, ktorého obžalovali, že ukradol z pastviny koňa.

- Obžalovaný, čo môžete uviesť na svoju obhajobu?
- Slávny súd, ja som zodvihol iba povraz. Nevedel som, že bol oň priviazaný kôň.

* * *

Dva skotští obchodníci hovoří při víně:

- Glene - táže se jeden - kdybys měl šest psacích strojů, dal bys mi jeden?
- Samozřejmě!
- A kdybys měl šest rozhlasových přijímačů, dal bys mi jeden?
- Přirozeně!
- A kdybys měl šest košíl, dal bys mi jednu?
- Ne.
- Proč?
- Protože šest košíl mám.

MENO VEŠTÍ

MONIKA - pekné, kľudné, dôveryhodné a oddajné meno. Je to obyčajne čiernovláskas alebo tmavšia blondína, stredne vysoká, s peknou, súmernou postavou. Máva hnedé až tmavé oči so šibalským leskom, pomerne dlhé nohy, úprimnú tvár počernej, akoby opáleny pleti. Celkove úhľadná vzbudzuje veľmi dobrý dojem.

Často je podobná matke, preto sa stáva jej miláčikom. Keď má brata, podobá sa otcovi, ktorý syna veľmi rozmaznáva. Monikina matka niekedy skoro ovdovie a spravidla sa druhýkrát vydáva. Sama Monika býva od najmladších rokov veľmi srdečná, dobrá, niekedy náladová, ale v podstate milá, preto si rýchlo získava všeobecnú sympatii.

Monika neznaša v škole matematické a technické predmety. Má nadanie pre humanistické vedy, rada chodí do divadla, kina a na koncerty. Učí sa pomerne dobre, ale len s najväčším úsilím sa jej podarí ukončiť strednú školu. Keď sa však rozhodne pre vysokú školu, absolvouje ju bez väčších problémov. Študuje obyčajne novinárstvo alebo filológiu, občas si vyberie aj farmáciu alebo hudobnú školu. Vydáva sa buď veľmi skoro, alebo dosť neskoro. Býva dobrou manželkou a matkou. Máva dve a niekedy aj tri deti. Je dosť koketná a má v sebe veľa ženskosti a sexu. Spočiatku máva v manželstve isté problémy, čo si vyžaduje veľa trpezlivosti a pochopenia. Manžel si totiž rád vypije a má rád hazard. Neskôr sa však všetko urovná. Niekedy však takýchto manželov postihujú rôzne nehody buď choroby spojené napr. s krvným obehom alebo srdcom.

Monika býva spravidla dobrou pracovníčkou, preto ju spolupracovníci cenia a majú ju radi. Stáva sa, že niekedy zastáva vedúcu funkciu. Ako predstavená je dosť blahosklonná, ale zároveň veľmi náročná. Svojou svedomitosťou, zručnosťou a priateľským vzťahom k spolupracovníkom si získava uznanie.

Monika je domácky založená, dobre sa stará o domácnosť a celkove vede pokojný život. Občas choršťavie, býva často prepracovaná, ale aj napriek tomu si dokáže zachovať dlho mladistvý vzhľad a peknú postavu. (jš)

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

Chůzi ostrým krokem - překážka; po trávníku - tvůj přítel tě zradí; v bláti - budeš mít mnoho nepříjemností; s jednou dřevěnou nohou - změna stavu; pozpátku - špatný průběh obchodů.

Jiskrách létajících - radost nad zdarem.

Jídech dobrých - nebudeš mít nouzi; špatných - nespokojenost, nemoc; viděti je - pozvání; v přírodě - nevolnost; spálených - nepříjemná zpráva.

Jízdě na voze - nesouhlas, nedorozumění; v poštovním voze - nedobrovolné zdržení na cestě; ve voze taženém lidmi - moc a sláva; převrácení za jízdy - nespokojenost; při jízdě někoho přejeti - budeš žít dle než jiní.

Jízvou na jiných - bolestné vzpomínky tě přepadnou; mít ji - prožíješ čestné stáří.

Jménu vlastnímu: uslyšet ho - dobré poselství; napsané viděti - budeš zapleten do procesu.

Jubilejný oslavě - dojdeš velkého uznání.

Kabát světlém - jsi zneuznávan; černém - vynikneš v povolání; velmi drahém - bohatství; příliš těsném - upadneš do špatných řečí; roztrhaném - přijdeš do nuzných poměrů; darovaném - budeš občasně cizím člověkom; vypraném - dostaneš pracovitou ženu; plném skvrn - pomluvy; obléknouti si ho - radost, požitek; koupiti - chudoba; svléci ho - bída a chudoba.

Kadiidle - tvé naděje budou znova posleny.

Kadeři: darovati ji - učiníš vyznání lásky; dostati darem - tvé návrhy najduši sluchu; ustřízené - věrná láska; ztratit ji - přerušení milostného poměru; nositi je - budeš věrně milován.

Kaditelniči - budeš pítormen nějakým náboženským obřadem.

Kalichu - pro zdravé šťastná budoucnost, pro nemocné brzké uzdravení.

Bližši si se souřadnicím 1:1, můžeš řídit nanejvýš kolektiv vědců. V jiném případě pasivní šef je většinou šéfem nedobrým, protože je neefektívni (nerad ingeruje, nemá rád, když se na něho pracovníci obracejí s nějakými problémy).

Souřadnice 9:9, čili styl vedoucí, není špatný, je-li zájem o práci úměrný zájmu o pracovníka.

Nejlepší predispozice mají osoby, u nichž test ukázal směs stylů. Jednotný styl je předností pouze v módě. Vedení pracovního kolektivu nemůže být statické, musí se přizpůsobovat situaci, dovednostem a motivaci pracovníků apod.

O úspěchu šéfa však nerohoduje jen dovednost elastického vedení. Pokus se ještě odpovědět na otázky:

1. Jsem dobrým organizátorem?
2. Mám v sobě něco z dobrého pedagoga?
3. Jsem komunikativní?
4. Dovedu hodnotit?

Menažer má být osobou, která dovede podřízeným stvořit podmínky pro práci a příslušnou motivaci. Pracovník, který umí a má motivaci, vlastní šéfa nepotřebuje, ale kolik je takových lidí? Častěji lidé chtějí pracovat dobře, ale nevěděj jak, nebo dovedou pracovat, ale chybí jim motivace. Beznadějný je jen ten případ, kdy pracovník neumí a nechce - tam už ani ten nejlepší šef nepomůže!

PRINCEZNÁ. Nepochádza z kráľovského rodu a nemá v sebe ani kvapku modrej krvi. A predsa ju volajú princezná. 30-ročná Whitney Houstonová, princezná "pop" hudby, je známa na celom svete. Vďačí za to filmu Bodyguard, v ktorom zahrala s Kevinom Costnerom. Dovtedy ešte nikdy nestála pred kamerou ako herečka a Costner ju prosil: "Neber žiadne hodiny z herectva, bud jednoducho sebou!" Ako všetci vieme, film Bodyguard predstavuje príbeh známej speváčky a jej osobného ochrancu. Whitney Houstonová zahrala úlohu veľmi presvedčivo a ukázalo sa, že má veľký talent.

Ešte pred niekoľkými rokmi sa Whitney stažovala na samotu. "Veľmi skoro som začala, a preto som nebola obyčajným dospevajúcim dievčaťom. Keďže ma práca úplne pohlcovala, nemala som čas na súkromný život. A zrazu som si všimla, že nemám žiadnych priateľov a že aj môj dom vidím hlavne na fotografiách a časopisoch."

Teraz sa všetko zmenilo. Vydala sa za známeho černošského speváka Bobbyho Browna, s ktorým má ročnú dcérku. Zbožňuje ju a kvôli nej prestala na určitý čas verejne vystupovať. Jej bohatý zariadený dom s krásnymi voňavými kobercami a drahým nábytkom konečne ožil...

Whitney nedávno dostala ocenenie, ktoré si nadovšetko väži. Túto cenu priznáva NAACP - spoločnosť podporujúca spoločenský postup farebných ľudí. Dostávajú ju tí, ktorých výsledky sú priamym dôkazom takéhoto úspechu. Na fotografii: Whitney Houstonová s cenou NAACP

* * *

CLAUDIA SE BOJÍ. Claudia Schifferová, špičková svetová manekýnka, má smrtený

strach. Dôvodom jsou slávnostné večerní šaty, ktoré predvedla na módní pohľadce v Paríži. Návrhár Karl Lagerfeld ani zlatovlasá Claudia netušili, že vyšitá písmena zdobiaci šaty nejsou indickou milostnou básni, o čomž byli v módnim dome Chanel presvedčení, ale veršem z koránu. Fundamentálne muslimské organizace vyhlásili německé modelce krutou pomstu, nejsfanatičnejší žádají smrt. Claudia Schifferová se od pohľadky pohybuje ve dne v noci už jen v doprovodu ozbrojených strážcov.

pána Kyun Suk v New Yorku. Mary Chantal už dostala čierne pásy, čo v tomto východnom umení boja znamená stupeň majstra.

Oba mníšky netrenujú karate bezdôvodne. Vedú bezplatnú kuchyňu pre chudobných a bezdomovných v nebezpečnej časti New Yorku, zvanom Východný Harlem. Zákazníci tejto dobročinnej gastronómie sú často veľmi nebezpeční. Aby sestry udržali poriadok v jedálni, musia občas rozdávať údery karate.

* * *

PRINC OPĚT TÉMĚŘ VOLNÝ? Dvanásť dní trvajúci dvanásťa návštěva britského prince Charlese v Austrálii byla bohatá na vzušení. Tím nejméně příjemným byl bezpochyby

Otom Athiny je Francúz Thierry Roussel, z ktorého sa Tina vydala v roku 1984. Po troch rokoch sa manželstvo rozpadlo a onedlho Tina náhle umrela. Medzičasom sa Thierry znova oženil - s peknou modelkou Gaby. Majú spolu dve deti, ale zobrať si k sebe aj sirotu Athinu, ktorá zostala bez matky. Zo začiatku bola veľmi nedôverčivá, ale onedlho si novú rodinu veľmi oblúbila. Nemôže sa však správať ako iné deti. Zaťažujú ju miliardy. Stále ju sprevádzajú osobná stráž a cestovať môže len v pancierovej limuzíne. Peniazmi Athiny disponuje špeciálne zvolená rada, ktorá dozerá na gigantické dedičstvo Onassisa. V roku 2003, keď bude mať Athina 18 rokov, stane sa jedinou majiteľkou majetku - odhadovaného na 3 miliardy dolárov. Okrem toho k nemu patrí flota tankových lodí, letecká linka a mnohé nehnuteľnosti v rôznych krajinách. Bude však šťastná? Na fotografii: Athina

* * *

TO TU EŠTE NEBOLO! Dve mníšky - 25-ročná sestra Mary Francesca a 32-ročná sestra Mary Chantal sú žiačkami školy karate

nezdařený atentát, jehož terčem se následník trónu stal. Mnohem líp se Charles, jak se zdá, cítil ve společnosti šarmantní dámy při oslavách dvoustého výročí vylodení anglické flotily, které se konalo v parku Parramatta v Sydney. Jméno dámy zůstalo utajeno, nicméně uvolněná konverzace vzbudila pozornost. Snad proto, že ve stejnou dobu se z neoficiálních kruhů prosluchlo, že právě skončila 24 let trvající slabost prince Charlesa pro Camillu Parkerovou.

* * *

FRANCÚZSKY HEREC Vincent Lindon pomohol princezne Karoline z Monaka získať rovnováhu po tragickej smrti manžela. Prejavoval voči nej a jej trom deťom veľkú starostlivosť. Čoraz častejšie sa začala vynárať otázka: vydá sa Karolina za Lindona? Nedávno sa z blízkych vysokých kruhov rozchýrila odpoved. Karolina sa nechce a nemôže vydáť za Lindona! Má ho ráda, ale nechce obmedziť jeho slobodu tým, že sa bude musieť zapojiť do povinností, ktoré nemajú nič spoločné s jeho doterajším povoláním. Čažko by sme si vedeli predstaviť Lindona vystupujúceho z kočiara a idúceho v sprievode čestnej stráže, alebo ako pozdravuje občanov Monaka z tribúny. Karolina si myslí, že keby sa vydala za Lindona, prekazila by mu filmovú kariéru. Knieža Rainer by si tiež určite neprial, aby jeho záť bozkával na obrazovkách cudzie ženy.

Karolina je okrem toho presvedčená o zlom osude, ktorý už veľky sprevádzajú manželstvá z rodu Grimaldićovcov. Jej vlastné boli tiež nešťastné: prvé sa skončilo rozvodom a druhé smrťou manžela. Preto sa rozhodla, tak ako doteraz, byť s Lindonom v priateľskom vzťahu.

Dievča zo Ždiaru vo sviatočnom kroji

Nevesta s matkou z Liptovskej Lužnej

Dievča a mládenec v trenčianskom kroji

Mladenci z okolia Popradu

SLOVENSKÉ KROJE

Svadobná parta z Tichého Potoka (okr. Prešov)

Hrad Konopiště z 14. st.

DRUKARNIA

WYKONUJE WYSOKIEJ JAKOŚCI, SZYBKO
I PO UMIARKOWANYCH CENACH m.in.:

FOLDERY, KATALOGI, PROSPEKTY, SKRYPTY,
ETYKIETY, BIULETYNY, AKCYDENSY, ULOTKI

PONADTO PROPONUJEMY USŁUGI W PEŁNYM ZAKRESIE:

PRZYGOTOWALNI OFFSETOWEJ
INTROLIGATORNI - ZSZYWANIA BROSZUROWEGO
KOMPUTEROWEGO SKŁADU TEKSTÓW I GRAFIK
SITODRUKU

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSKCiS 31-150 Kraków, ul. św.Filipa 7/4 tel./fax 34-11-27